

ANARKOSYNDIKALISMENS ÅTERKOMST I SPANIEN

SACs samarbete med **CNT**
under övergången från
diktatur till demokrati

Per Lindblom (red.)

SAMTIDSHISTORISKA FRÅGOR 28

ANARKOSYNDIKALISMENS ÅTERKOMST I SPANIEN

SACs samarbete med **CNT**
under övergången från
diktatur till demokrati

Per Lindblom (red.)

Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek

Samtidshistoriska institutet
Södertörns högskola
SE-141 89 Huddinge

shi@sh.se
www.sh.se/shi

© Författarna och Samtidshistoriska
institutet, Södertörns högskola

Omslagsbild: CNT-möte, Palau dels Esports,
Barcelona 8 december 1977. Foto: Leif Hallstan

Omslag: Jonathan Robson
Formgivning: Per Lindblom & Jonathan Robson
Tryck: Elanders, Stockholm 2014

Samtidshistoriska frågor nr 28
ISSN: 1650-450X
ISBN: 978-91-89615-28-1

Denna skrift tillägnas
minnet av
Britta Gröndahl
(1914–2002)

Innehåll

Inledning	7
Förkortningar.....	9
Fraktionsschema.....	10
SAC, CNT och den spanska syndikalismen	11
Vittnesseminarium.....	45
Referenser	135
Personregister	137

Inledning

Lördagen den 5 oktober 2013 hölls ett vittnesseminarium med rubriken "Anarkosyndikalismens återkomst i Spanien: SACs samarbete med CNT under övergången från diktatur till demokrati" i ABF-huset i Stockholm. Seminariet arrangerades av Syndikalistiska kamratföreningen i samarbete med bland andra Samtidshistoriska institutet vid Södertörns högskola, ABF och Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek.

Vittnesseminariet behandlade det svenska syndikalistiska SACs relationer med sin motsvarighet CNT under Spaniens övergång från diktatur till demokrati. Vittnespanelen bestod av Lars Torbiörnsson, Leif Hallstan och Annika Hjelm som under varsin period innehaft posten som SACs internationella sekreterare. I panelen medverkade även Albert Herranz som sedan länge är aktiv inom CNT i Spanien.

Under seminariet berättade paneldeltagarna om sina erfarenheter från solidaritetsarbetet för Spanien, om kontakterna med CNT men även om de konflikter som uppstod under resans gång. I ett större perspektiv kom seminariet också att handla om syndikalismen, om fackföreningsrörelsen i stort, om exilrörelser och om den politiska och sociala situationen i Spanien.

I den här skriften publiceras en utskrift av vittnesseminariet i sin helhet. Deltagarna har fått se sina inlägg och de har haft möjlighet att korrigera felaktigheter. Texten har därefter lätt redigerats. De fotnoter och de tillägg inom hakparenteser som lagts till texten har tillfogats och sammanställts av redaktören.

Eftersom det nästan inte finns något skrivet på svenska om CNT under denna period har Per Lindblom tillfogat en översikt-

lig text för att i någon mån försöka sätta den komplicerade process som vittnesseminariet diskuterar i ett tydligare sammanhang.

Deltagare i seminariet var:

Per Lindblom (inledare), biträdande forskningsredaktör på Södertörns högskolebibliotek.

Kristina Boréus (utfrågare), professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet.

Albert Herranz (utfrågare, ingick även i vittnespanelen), generalsekreterare för CNT på Mallorca 1996–2000. Författare till flera böcker om den spanska anarkismens historia, bland andra *Episodis Llibertaris de Mallorca* (2007) och *La Segona República a Mallorca*.

Samt vittnespanelen som bestod av:

Lars Torbiörnsson, SACs internationella sekreterare 1972–1979.

Leif Hallstan, SACs internationella sekreterare 1979–1983.

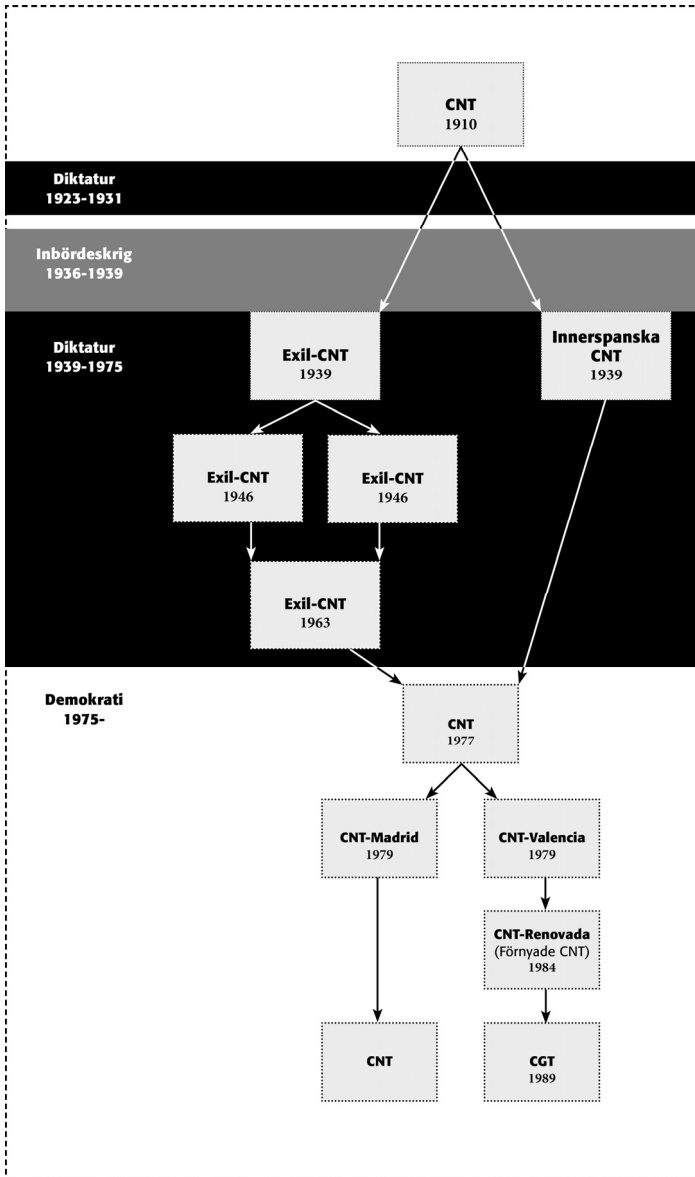
Annika Hjelm, SACs internationella sekreterare 1987–1994.

Albert Herranz (se presentation ovan).

Förkortningar

AU	SACs Arbetsutskott
CCOO	Comisiones Obreras – ”Arbetarkommissionerna” En från början kommunistkontrollerad organisation som idag är en av Spaniens två största fackliga centralorganisationer.
CGT	Confederación General del Trabajo Spansk facklig, anarkosyndikalistisk federation. Från kongressen 1979 känd som CNT-Valencia, från kongressen 1984 känd som CNT-Renovada (Det förnyade CNT) och 1989 omdöpt till CGT.
CNT	Confederación Nacional del Trabajo Spansk facklig, anarkosyndikalistisk federation. Efter kongressen 1979 känd som CNT-Madrid, ofta även benämnd CNT-AIT på grund av sitt medlemskap i den syndikalistiska internationalen IAA, på spanska AIT.
FAI	Federación Anarquista Ibérica Iberiska anarkistfederationen
IAA/ AIT	Internationella Arbetarassociationen Asociación Internacional de los Trabajadores Den syndikalistiska internationalen
IK	SACs internationella kommitté
LS	Lokal Samorganisation tillhörande SAC, motsvaras på spanska av ”Federación Local”, Lokalfederation tillhörande CNT eller CGT.
PSOE	Partido Socialista Obrero Español Det spanska socialistpartiet
SAC	Sveriges Arbetares Centralorganisation Svensk facklig, syndikalistisk federation
UGT	Unión General de Trabajadores Reformistisk organisation av socialdemokratisk karaktär, idag en av Spanien två största fackliga centralorganisationer.

Fraktionsschema

SAC, CNT och den spanska syndikalismen

Per Lindblom

En av orsakerna till att det svenska SAC kom att spela en liten men ändå inte obetydlig roll då Spanien skulle demokratiseras efter närmare 40 år av diktatur, var att SAC vid denna tid var den enda kvarvarande syndikalistiska organisation som överlevt de båda världskrigen med sin verksamhet någorlunda intakt. Att SAC, till skillnad från CNT, aldrig varit olagligförklarat och därmed hade kunnat verka öppet innebar också att SAC haft möjlighet att bygga upp små, men för den syndikalistiska rörelsen jämförelsevis stora, ekonomiska resurser med vilka man alltsedan 1930-talet, under den efterföljande diktaturen och under transitionen kunnat ge ett litet men välbehövligt stöd till CNT.

SACs solidaritetsarbete för CNT

De relationer som upprättats mellan SAC och CNT redan på 1910-talet hade fördjupats under det spanska inbördeskriget 1936–1939. Ett flertal svenska syndikalister arbetade då för CNT i Spanien medan andra stred som frivilliga i dess styrkor. I Sverige bedrev SAC samtidigt ett omfattande opinionsarbete för CNT. Under de tre år som kriget pågick samlade SAC och dess 30 000 medlemmar in över 400 000 kronor till CNT.¹ Hur stora

¹ Beloppet är sammanställt ur SACs verksamhetsberättelser 1936–1939 och motsvarar drygt 11 miljoner i 2014 års penningvärde; jfr Andersson, John (1950), *Med SAC i 40-årig kamp*, Stockholm, Federativs förlag, s. 127.

ansträngningar SAC än gjorde för att samla in pengar till CNT, som hade över en miljon medlemmar, så förslog det inte särskilt långt. Att den spanska pesetan inte accepterades som betalningsmedel av andra länder under inbördeskriget gjorde ändå att SACs ekonomiska bidrag i utländsk valuta blev långt viktigare för CNT än dess nominella värde.

Det spanska inbördeskriget kom snart att hamna i fokus för den internationella storpolitiken. Under kriget fick Francosidan ett omfattande stöd från Italien och Tyskland. På den republikanska sidan backades de spanska kommunisterna upp av Sovjetunionen medan CNT i första hand hade det svenska SAC att lita till. Eftersom den syndikalistiska rörelsen var svag utanför Spanien blev denna internationalisering till stor nackdel för CNT och avsaknaden av mäktiga utländska bundsförvanter skulle bli ett återkommande problem för CNT.

John Andersson

Kontakterna mellan SAC och CNT sköttes under inbördeskriget för SACs del främst av dess sekreterare John Andersson² och för CNTs del av tysken Augustin Souchy som ansvarade för CNTs och FAIs internationella informationskontor i Barcelona. Vid tiden för det första världskriget hade Augustin Souchy levt i Sverige som flykting. Han hade därmed sedan länge upparbetade kontakter med SAC. Under inbördeskriget hade SAC även täta förbindelser med den syndikalistiska internationalen IAAs lokal-kontor i Barcelona. Kontoret förestods av tysken Helmut Rüdiger och fungerade som filial till IAAs huvudsekreteriat i Paris.

Under inbördeskrigets gång hade CNT gjort flera kompromisser med den republikanska regeringen. Att CNT bland annat accepterat ministerposter i regeringen gjorde att CNT hamnat på kollisionskurs med flera av de sektioner inom IAA som drivit på för en mer revolutionär utveckling i Spanien. En av de sektioner som levererat den hårdaste kritiken mot CNT var den franska

² John Andersson (1886–1967) var SACs sekreterare 1929–1953 och generalsekreterare för IAA 1938–1953.

som också ansvarade för IAAs sekretariat i Paris. CNTs missnöje med den franska sektionen resulterade i att man vid IAAs kongress 1938 beslutade att flytta IAAs sekretariat till Stockholm. SAC övertog därefter värdskapet för IAA och John Andersson utsågs till dess sekreterare.

Då den spanska diktaturen inrättades efter inbördeskrigets slut 1939, olagligförklarades CNT. I samband med krigsslutet gick närmare en halv miljon republikanska flyktingar över den franska gränsen. Att den vanligast förekommande organisations-tillhörigheten bland dem var CNT³ gjorde att det snart började komma brev från de franska flyktinglägren till SACs och IAAs gemensamma sekretariat i Stockholm. Brevan kom från desperata flyktingar som bad om pengar men också om hjälp med att få visum till Sverige. SAC skickade i görligaste mån pengar till flyktinglägren och gjorde även ett flertal försök att förmå den svenska regeringen att ta emot flyktingar från Spanien.

Under inbördeskrigets slutskede hade den svenska regeringen infört visering för spanska pass vilket gjorde det omöjligt för spanska medborgare att ta sig till Sverige på laglig väg. Ett enstaka undantag kom dock att göras. Det var då SAC lyckades förmå utrikesministern Rickard Sandler att bevilja visum och uppehållstillstånd för Juan García Oliver som anlände till Stockholm i juli 1939. Juan García Oliver var en ryktbar revolutionär och en av CNTs mest framträdande medlemmar. Anledningen till att han beviljades visum var förmodligen att han under en period varit justitieminister i den spanska republikens regering. I november 1940 lämnade Juan García Oliver Sverige då SAC bekostade hans resa till Mexico.

I Frankrike kom situationen för de spanska flyktingarna snart att förvärras. Efter det andra världskrigets utbrott invaderades Frankrike av tyska trupper. För de spanjorer som inte lyckats fly ur flyktinglägren väntade avrättningar, fängelser, tvångsarbete

³ Altid Vigil, Alicia (2010), "El exilio de los anarquistas", i Casanova, Julián, red., *Tierra y Libertad: Cien años de anarquismo en España*, Barcelona, Crítica, s. 168.

eller tyska koncentrations- och förintelseläger. Tusentals republikanska flyktingar gick nu med i den franska motståndsrörelsen där de kunde bidra med sina erfarenheter från det spanska inbördeskriget.

Efter inbördeskrigets slut förvandlades Spanien till ett stort fängelse där avrättningarna av CNTs medlemmar länge fortsatte med oförminskad styrka. Tusentals republikaner fyllde fängelserna medan andra tvingades till slavarbete. För dem som lyckades undgå straff väntade istället en stor tystnad där ingen längre fick tala om republiken eller den förlorande sidan i inbördeskriget. I repressionens Spanien gjordes ändå försök att upprätthålla CNTs verksamhet i underjorden samtidigt som en gerillarörelse fortsatte en envis men ojämn kamp mot diktaturen.

I Francos Spanien hade de förbjudna fackliga organisationerna ersatts av en myndighetsliknande organisation som kallades *Sindicato Vertical* (ung. det Vertikala facket) som var diktaturens korporativistiska arbetsmarknadsorganisation. De fackliga delarna av *Sindicato Vertical* startade ofta sina verksamheter i lokaler som beslagtogs från de förbjudna CNT och UGT som varit de två största fackliga organisationerna under republiken.

Under diktaturen gjorde Francoregimen också stora ansträngningar att vinna över CNTs stora folkliga stöd. Franco kallade därför sin rörelse för nationalsyndikalistisk och lät den överta CNTs svartröda färger. CNTs katalanska regionalkommittés dagliga tidning *Solidaridad Obrera* (Arbetarsolidaritet) togs över av diktaturen och fortsatte utkomma med samma utseende men med det nya namnet *Solidaridad Nacional* (Nationell solidaritet). Det gjordes även ett otal försök att förmå folk från CNT att vara med och bygga upp *Sindicato Vertical*. Det mest kända exemplet är den framstående CNT-medlemmen Juan Peiró som fängslats av Francoregimen och som mot sin frihet erbjöds en ledande roll i *Sindicato Vertical*. Juan Peiró vägrade. Han avrättades i juli 1942. Men alla var inte lika ståndaktiga. Ett antal av dem som varit med i CNT och UGT och som blivit kvar i Spanien kom med tiden mer eller mindre frivilligt att arbeta för

Sindicato Vertical. Inom denna rörelse växte det därför även fram ett visst motstånd mot diktaturen. Eftersom medlemskap var obligatoriskt för både arbetare och arbetsgivare kom Sindicato Vertical att växa till en koloss med tiotusentals anställda och med flera miljoner medlemmar.

Den stora knäcken för den samlade spanska republikanska rörelsen kom efter andra världskrigets slut då det visade sig att de allierade segrarmakterna tänkte låta Franco sitta kvar vid makten. Då det stod klart att de spanska gerillorna och exilrörelserna inte skulle kunna besegra diktaturen militärt på egen hand upphörde också det mesta av de olika gerillornas verksamheter. Men flera grupper blev kvar uppe i bergen samtidigt som aktionsgrupper från den franska exilen fortsatte att göra räder in i Spanien. Genom åren kom aktionsgrupper med kopplingar till CNT också att göra ett flertal attentatsförsök mot Franco.

I det hopplösa läge då världspolitikens fokus för länge sedan flyttats från Spanien fortsatte SAC envist sitt solidaritetsarbete för CNT. Under tiden fortsatte massavrättningarna i Spanien. Då 22 gripna CNT-medlemmar skulle ställas inför rätta på hösten 1945 fanns en uppenbar risk att de skulle avrättas. En delegation från SAC uppvaktade då utrikesminister Östen Undén för att försöka förmå den svenska regeringen att protestera men de rapporterade senare om att resultatet av detta möte blivit ”fullständigt negativt”.⁴

Som enda kvarvarande europeiska syndikalistiska organisation med en fortsatt fungerande verksamhet försökte SAC hålla kontakterna med vad som fanns kvar av CNT. Mindre delar av CNT hade trots enorma svårigheter lyckats överleva i den spanska underjorden och i exilen. Efter det andra världskrigets slut kunde CNT också återupprätta delar av sin organisation i den franska exilen. Men i likhet med de flesta stora exilrörelser drabbades även CNT av starka interna motsättningar. Under 1946

⁴ SACs verksamhetsberättelse 1945, s. 8-9.

splittrades CNT i den franska exilen och det uppstod även motsättningar mellan exilen och det innerspanska CNT.

Snart började det komma brev till SAC där olika fraktioner meddelade att det var de och inga andra som var de legitima företrädarna för CNT eller för någon av den spanska frihetliga rörelsens organisationer. Om SAC samarbetade med en fraktion kunde det uppfattas som en provokation av de andra. För SAC blev kontakterna med de olika delarna av CNT och den frihetliga rörelsen alltmer komplicerade.

Helmut Rüdiger

Då John Andersson gick i pension 1953 lämnade han sina uppdrag som sekreterare för SAC och IAA vars sekretariat flyttades tillbaka till Paris. SACs förbindelser med CNT kom nu i allt större utsträckning att skötas av tysken Helmut Rüdiger som kommit till Stockholm som flykting 1939. Från sin tid som sekreterare för IAAs lokalkontor i Barcelona under inbördeskriget hade Rüdiger många kontakter med den spanska syndikalistiska rörelsen som blev användbara för SAC.

I efterkrigstidens Sverige rådde högkonjunktur och då det ökande välbståndet även började omfatta arbetarklassen fick syndikalismen i dess gamla revolutionära tappning allt svårare att attrahera nya medlemmar. Det var en problematik som CNT inte skulle ställas inför förrän flera decennier senare. Inom SAC ledde detta till en stundtals hätsk debatt mellan en äldre generation som höll fast vid de gamla klasskampsidealen och de så kallade nyorienterarna som istället förespråkade en anpassning till det framväxande välfärdssamhället där de revolutionära budskapen skulle tonas ner till förmån för frågor om industriell demokrati och medbestämmande. Nyorienteringens ivrigaste förespråkare var Helmut Rüdiger, som nu delvis omprövat sina idéer om syndikalismen, och tidningen *Arbetarens* nyttillträdde chefredaktör Evert Arvidsson.

Inom IAA möttes dessa nya svenska idéer om syndikalismens anpassning till välfärdssamhället med stor skepsis. Sedan SAC

efter segdragna interna stridigheter antagit en ny principförklaring där nyorienterarnas idéer slagit igenom, samt 1954 bildat en statligt understödd arbetslöshetskassa, även det efter stort motstånd, försämrades relationerna med IAA. Att Helmut Rüdiger och Evert Arvidsson gjorde stora ansträngningar att övertyga IAA om nödvändigheten av modernisering och anpassning av rörelsen hjälpte föga. Under samma tid hade IAA dessutom tagit ställning för en av de inbördes stridande exilfraktionerna inom CNT vilket SAC inte accepterade. Meningsskiljaktigheterna resulterade slutligen i att SAC och IAA gick skilda vägar i slutet av 1950-talet.⁵

Efter brytningen med IAA fortsatte SAC att odla sina kontakter med den spanska rörelsen på egen hand. Inom SAC var det främst Helmut Rüdiger som upprätthöll förbindelserna med CNT. Han gjorde ett flertal resor under vilka han träffade företrädare för både den innerspanska rörelsen och de olika fraktionerna i exilen.

Britta Gröndahl

En av de yngre förmågor som blivit medlem i SAC under 1950-talet var Britta Gröndahl. Genom sitt engagemang kom hon snart i kontakt med flera av de äldre svenska syndikalister som varit drivande i SACs arbete för Spanien under inbördeskriget. Hon lärde bland andra känna John Andersson under dennes senare år som SACs och IAAs sekreterare och även Augustin Souchy som nu levde med den spanska exilen i Mexico men som vid den här tiden ofta besökte Sverige. Britta Gröndahl började snart också samarbeta med Helmut Rüdiger. Genom hans förmedling fick hon med tiden allt viktigare uppdrag. Hon gjorde resor till Frankrike under vilka hon för SACs räkning satte sig i förbindelse med Rüdigers kontakter i den spanska exilrörelsen.

⁵ Det råder än idag delade meningar om huruvida SAC utträdde eller uteslöts ur IAA. En redogörelse för de många turerna i denna fråga finns i Bergkvist, Karl och Arvidsson, Evert (1960), *SAC 1910–1960: Jubileumsskrift*, Stockholm, Federativs förlag, s. 218–226.

Hon fick även agera kurir och smuggla in pengar från SAC som hon överlämnade till representanter för det underjordiska CNT.⁶

Att delar av CNT fortsatte sin väpnade kamp mot diktaturen innebar även att SAC kom att ställas inför svåra dilemman. Då Juan García Oliver kom till Stockholm i juni 1962 för att för den ena av exilfraktionernas räkning ansöka om pengar för vad SACs arbetsutskott beskrev som ”speciell form av verksamhet i Spanien”⁷ blev det en svår fråga för SAC. Britta Gröndahl skriver i sina memoarer att det var uppenbart att det gällde ”aktioner av närmast terroristisk karaktär”.⁸ SACs arbetsutskott beviljade ändå efter ”debatt och trots vissa betänkligheter” García Olivers ansökan.⁹ Under inbördeskriget hade SACs ekonomiska stöd till CNT varit villkorslöst då SAC menat att CNT var bäst lämpat att avgöra vad pengarna skulle användas till. Kanske var det för att det var svårt att bryta mot denna praxis som pengarna beviljades. Juan García Oliver åtnjöt också stor prestige inom rörelsen och SAC ville säkerligen även visa att man fortfarande var att räkna med. Samma år beslutade SAC genom medlemsomröstning även att ur sin stridsfond reservera 100 000 kronor som skulle skickas till CNT ”om situationen i Spanien skulle utveckla sig på sådant sätt att en snabb och omfattande stödaktion för den spanska syndikalistiska rörelsen blev nödvändig.”¹⁰

Under det sena 1960-talet fortsatte representanter från SAC att göra resor till Spanien och till den franska exilrörelsen. Det var under en sådan resa som Helmut Rüdiger avled under mystiska omständigheter på sommaren 1966. Det sades att han avlidit efter en hjärtinfarkt men det gick också envisa rykten om att han blivit mördad på sitt hotellrum i Madrid.

⁶ Se Gröndahl, Britta (1994), *Äventyrens år: Minnen från tre årtionden som syndikalist*, Stockholm, Federativs förlag, s. 79-82.

⁷ SACs verksamhetsberättelse 1962, s. 18-19.

⁸ Gröndahl (1994), s. 77-79.

⁹ SACs verksamhetsberättelse 1962, s. 19.

¹⁰ SACs verksamhetsberättelse 1962, s. 17.

I det tomrum Rüdiger lämnade efter sig fick Britta Gröndahl ta ett allt större ansvar för SACs kontakter med Spanien. På kongressen 1968 utsågs hon till SACs internationella sekreterare, en tjänst som för övrigt inrättades vid denna kongress. Snart inrättades även en internationell kommitté (IK) som skulle fungera som ett stöd för den internationella sekreterarens arbete.

Lars Torbiörnsson

Under den spanska diktaturens slutskede intensifierades återigen kontakterna mellan SAC och CNT. Vid samma tid påbörjades även en ny generationsväxling inom SAC som också sammanföll med det sena 1960-talets vänstervåg, och som bidrog till att SAC återigen radikaliserades och utvecklades i en riktning som i någon mån harmonierade med de olika IAA-sektionernas syn på syndikalismen. Det är också under denna tid som Lars Torbiörnsson, den i kronologisk ordning förste av deltagarna i vittnespanelen, kommer in i handlingen. Lars Torbiörnsson var en av dem som kommit med i det nybildade IK. Tillsammans med Britta Gröndahl gjorde han flera resor till Spanien för att etablera kontakter och överlämna pengar från SAC till CNT.

Leif Hallstan

I den dramatiska tid som följde efter Francos död 1975 ansågs CNT av många ha fullt realistiska möjligheter att återkomma som folklig massrörelse i Spanien. Sedan rörelsen legaliserats växte CNT också till en början hastigt. Det är under denna tid som näste deltagare i vittnespanelen, Leif Hallstan, börjar göra resor till Spanien på uppdrag av SAC.

Men uppgiften att återinföra anarkosyndikalismen som massrörelse på spansk jord blev alltför svår. Vid den kongress som hölls i Madrid i december 1979 splittrades CNT i två delar. Den fraktion som förblev lojal med kongressens beslut blev därefter känd som CNT-Madrid medan den andra fraktionen, som kallat till en ny kongress i Valencia, blev känd som CNT-Valencia. Den

fraktion som kallades CNT-Madrid bröt snart sina förbindelser med SAC som då fortsatte att samarbeta med CNT-Valencia. Att SAC upprätthöll kontakterna med den fraktion som ville samarbeta gjorde att den andra fraktionen snart kom att anklaga SAC för att försöka splittra den spanska rörelsen.

Annika Hjelm

I mitten av 1980-talet hade CNT-Valencia, som nu börjat kalla sig det "Förnyade CNT" (CNT Renovada), blivit den största av de två fraktionerna och även den mest framgångsrika då det gällde att bygga upp en facklig närvaro i Spanien. År 1989 bytte det Förnyade CNT namn till CGT. I takt med att CGT lyckades konsolidera sin fackliga verksamhet blev dess behov av ekonomiskt stöd från SAC allt mindre. Med tiden upphörde därför SACs stödverksamhet för CGT och de båda organisationerna började istället utveckla konkreta samarbeten med varandra. Det var under denna tid som Annika Hjelm började sitt arbete med Spanien.

CNT under den spanska transitionen

Under 1960-talet började den spanska diktaturen vidta åtgärder för att försöka säkra sin egen fortlevnad efter Franco. Den unge kungen Juan Carlos hade då han utsetts till statschef svurit sin trohet till den Nationella rörelsen (Movimiento Nacional) medan den militäre befälhavaren Carrero Blanco utsetts till Francos direkta arvtagare. Allt ansågs nu, som Franco själv uttryckte det, "förberett, väl förberett för framtiden". Men förhoppningarna om en snar demokratisering av det spanska samhället växte sig allt starkare och diktaturen hade redan börjat knaka i fogarna. I december 1973 sprängdes Carrero Blanco i luften i ett bombattentat som utfördes av ETA. Två år senare avled slutligen den åldrade diktatorn Franco.

Vid Francos död var diktaturens strukturer fortfarande intakta samtidigt som den nymornade spanska demokratin stod med

en fot i de inhemska konflikter som levde kvar sedan inbördeskriget och med den andra i de moderna västerländska demokratier som tagit form i efterkrigstidens Europa. Riktvisarna pekade både bakåt och framåt i tiden.

Redan innan Francos död hade diktaturen börjat öppnas upp. Nya lagar som inom snäva ramar tillät att politiska partier bildades hade medfört att delar av diktaturens Nationella rörelse ombildats till politisk höger. På sommaren 1976 utsågs Adolfo Suárez, som tillhört den Nationella rörelsen och som nu var ledare för en bred och högerdominerad koalition, till regeringschef. Några månader senare kunde socialistpartiet PSOE som fortfarande var illegalt hålla kongress i Spanien utan att störas av myndigheterna. Men de nya friheterna var inte definierade och var deras gränser gick var ännu oklart.

Bakom kulisserna pågick förhandlingar mellan den gamla diktaturens företrädare och delar av den demokratiska opposition som nu började växa fram. I februari 1977 legaliserades PSOE och två månader senare legaliserades även det spanska kommunistpartiet, det senare på villkor att det skulle inrätta sig i det system och i det politiska etablissemang som nu höll på att etableras.

På samma gång hade det bildats en bred folkrörelse som ställde högludda krav på ökad demokratisering. Stora demonstrationer och massmöten på gator och torg kom att prägla gatulivet. Här fanns en studentrörelse som var inspirerad av den franska vänstervågen med starka kommunistiska influenser. Här fanns även de likaledes kommunistdominerade så kallade "Arbetarkommissionerna" – CCOO (Comisiones Obreras) – som från början varit en bred och löslig sammanslutning. CCOO hade uppstått genom organiserad infiltration av diktaturens fackliga rörelse Sindicato Vertical och hade därför tidigt kunnat bygga upp en egen organisationsstruktur. Inom folkrörelsen fanns även progressiva delar av den katolska kyrkan och ett otal kvarters- och medborgarorganisationer. Här fanns även äldre arbetare som under inbördeskriget tillhört det gamla CNT och ungdomar

som ryktesvis hört talas om CNT och som nu lockades av de anarkistiska och syndikalistiska idéerna.

Upplösningen av Sindicato Vertical

Det stod tidigt klart att Sindicato Vertical inte hade någon roll att spela i den nya demokratin. Då denna organisation upplöstes överfördes dess närmare 35 000 funktionärer¹¹ till nya tjänster inom den statliga administrationen och många av dess lokaler och fastigheter övergavs. Det började hållas en mängd fackliga stormöten (*asambleas*) där de arbetare som tidigare varit tvångsorganiserade i Sindicato Vertical diskuterade hur de skulle organisera sig. Här gavs ofta uttryck för en vilja att organisera alla arbetare i en och samma fackliga organisation. CCOO, som tidigt börjat verka som organiserad kraft inom Sindicato Vertical, fick här ett försteg då många menade att det var CCOO som skulle kunna ta över efter Sindicato Vertical. Men CCOOs band till kommunistpartiet som blivit allt tydligare var samtidigt ett hinder för att uppnå enighet. Med på dessa stormöten fanns också äldre arbetare som varit med i de gamla fackföreningarna och som ofta kunde få majoriteten med sig och som därför blev drivande i att bilda nya syndikat som anslöts till det ännu illegala CNT.

Det politiska våldet

Till den spanska transitionen hörde även ett omfattande politiskt våld. Den mest beryktade terrorgruppen var det baskiska nationalistiska ETA. Därtill kom andra våldsamma vänstergrupper som de kommunistiska GRAPO och FRAP och anarkistiska grupper som GARI. På den andra sidan fanns diktaturens så kallade bunker som bestod av den nationella rörelsens mest konservativa delar, av högerextrema militärer, poliser, rättsväsendet och en fascistisk ungdomsrörelse med rötter i den gamla diktaturen. Här fanns också den poliskår *Brigada de Investigación Social* som levt kvar sedan diktaturen och vars agenter nu

¹¹ Mena González, Felipe (1979), *Spanien efter Franco*, Stockholm, Liber, s. 70.

infiltrerade vänsterns organisationer i stor skala. Tillsammans stod dessa krafter för ett våld som utfördes i syfte att påverka den spanska samhällsutvecklingen i vad som för högern och vänstern var diametralt motsatta riktningar. Vid samma tid hade inbördeskrigets veteraner börjat återvända från exilen. Många av dem var traumatiserade av kriget och var vana att använda våld. Eftersom det fanns många vapen i omlopp började de nu göra upp gamla räkningar från inbördeskrigets dagar. De båda sidorna började återigen mörda varandra och situationen började påminna om den turbulenta period som föregått inbördeskriget på 1930-talet.

Under transitionens inledning fanns alltså ett flertal krafter som drog åt olika håll. Här fanns ett reforminriktat skikt från den gamla diktaturen som i allians med det politiska ledarskikt som nu började etableras inledde försiktiga reformer av samhället. Här fanns revolutionära vänstergrupper som drabbade samman med de starka högerextrema krafter som i sin tur förebådade en ny statskupp från höger.

Fackföreningarna legaliseras

I april 1977 togs ett viktigt steg för att demokratisera arbetsmarknaden och dess parter då de fackliga centralorganisationerna CCOO och UGT legaliserades. Medan CCOO var en relativt ny organisation som på kort tid seglat upp som den ledande spanska fackliga organisationen var UGT en av landets äldsta fackliga centralorganisationer, men den hade ännu inte hunnit återuppbygga någon större närvaro på arbetsplatserna. Både UGT och CCOO drev under den första tiden i legaliteten fackligt självständiga linjer men deras band till partipolitiken skulle snart göra sig påmind. En stor osäkerhetsfaktor återstod ännu: CNT var fortfarande illegalt.

Under inbördeskrigets inledning hade CNT, med sina över en miljon medlemmar, varit landets största fackliga organisation. Under nära 40 år hade CNT levt vidare i exilen och i underjorden där rörelsen splittrats och försvagats så allvarligt att den

länge betraktades som uträknad. Men CNTs fanor hade återigen börjat synas i de stora folkliga demonstrationerna och från arbetsplatserna började det komma rapporter om att det bildats fackliga syndikat tillhörande CNT.

Redan på sommaren 1976 hade CNT visat sig i offentligheten. Dess första stora möte hölls den 27 mars 1977 då över 25 000 människor fyllde tjurfäktningsarenan i San Sebastián de los Reyes utanför Madrid. Flera av talarna på detta möte tillhörde rörelsens mest framträdande medlemmar från den gamla inbördeskrigsgeneration som nu börjat återvända från exilen. På mötet gav de uttryck för en oresonlig retorik där de bekände sig till de gamla anarkistiska idealen och där de bedyrade att CNT inte skulle låta sig säljas ut genom kompromisser med vare sig staten eller det politiska etablissemangen.

Då CNT som sista fackliga organisation legaliserades i maj 1977 var läget för rörelsen ännu ovisst. Den 2 juli 1977 hade CNT annonserat sitt första offentliga möte i Barcelona. På stenvägen utanför Palacio Nacional hade CNTs medlemmar ställt upp ett podium till vilket de kopplat mikrofoner och en raspig högtalaranläggning. Ännu någon timme innan mötet skulle börja låg den stora platsen mellan berget Montjuich och Plaza España folktom. Barcelona hade alltid varit CNTs starkaste fäste och det var nu det skulle visa sig om CNT skulle ha några möjligheter att återkomma som folklig massrörelse i Spanien. Någon timme senare kunde talarna från CNT blicka ut över ett folkhav på flera hundratusen människor.

CNTs återkomst

Under de första veckorna i legaliteten växte CNT hastigt, samtidigt som svårigheterna var många. Även om CNT hade en lång och dramatisk historia som gav organisationen ryktbarhet så utgjorde detta historiska bagage också ett tyngande hinder. Inom CNT hade den äldre exilgenerationen nu att försöka komma överens med en yngre generation som inte upplevt inbördeskriget och som vuxit upp under diktaturen och därför hade andra

erfarenheter och förväntningar på hur rörelsen skulle organiseras. Här fanns också äldre ideologiska motsättningar mellan samförståndsinriktade så kallade possibilister och revolutionärer som förblivit ouppklarade sedan inbördeskriget. En tydlig skiljelinje gick också mellan den ofta hårdfört dogmatiska exilen och den mer pragmatiskt inriktade innerspanska gren som överlevt diktaturen i den spanska underjorden.

Alla svårigheter till trots fanns stora förhoppningar om CNTs återkomst som en av de stora drivande krafterna i det spanska samhället. Det fanns även historiska erfarenheter som talade för att en sådan återkomst var möjlig och kanske till och med logisk. CNT, och dess föregångare, hade vid tidigare tillfällen i historien varit olagligförklarade under två längre perioder som båda varat i sju år, 1874–1881 och 1924–1931. Efter båda dessa perioder hade rörelsen snabbt kunnat återta sin forna styrka. Det var det historiska facit som nu fanns för handen. Men det fanns, precis som tidigare, också starka krafter i det spanska samhället som ville förhindra en sådan utveckling.

På hösten 1977 antogs amnestilagar som innebar att inga straff skulle utdömas för de politiska brott som begåtts under diktaturen. De nya lagarna innebar även att de politiska fångarna som tillhörde vänstern släpptes ur fängelserna. Amnestilagarna syftade också till att lägga locket på. Det som nu tog form var vad som kom att kallas för *El pacto de silencio*, en ”Tystnadens pakt”, som syftade till att tränga undan minnena från inbördeskriget och diktaturen. Under inbördeskriget hade lågt räknat 300 000 stupat i strid men samtidigt hade 200 000 människor avrättats, av dessa hela 150 000 av Francosidan.¹² De avrättningar som utförts på den republikanska sidan var alltså långt färre men ändå så många som 50 000 och till dessa var CNTs medlemmar långt ifrån oskyldiga. Efter inbördeskrigets slut hade Francoregimen fortsatt att avrätta politiska meningsmotståndare i stor

¹² Uppgifterna om antalet stupade och avrättade hämtade ur, Preston, Paul (2011), *El holocausto español: odio y exterminio en la Guerra Civil y después*, Barcelona, Debate, s. 23-24 och 817-823.

skala. Även om repressionen avtagit under diktaturens sista decennier hade avrättningarna pågått in i det allra sista.¹³ För det samlade spanska etablissemanget blev det i den nationella sammanhållningens namn viktigt att förtränga detta trauma. Kanske var det också priset för att undvika en ny statskupp och ett nytt inbördeskrig.

Det började nu stå klart att den spanska demokratiseringen inte skulle bli någon revolutionär omvälvning av samhället där de skyldiga till de brott som begåtts skulle ställas till svars och där diktaturen skulle grävas upp med sin rot. Istället blev demokratiseringen en försiktig övergång där den nya demokratin kom att inlemmas i den gamla diktaturens strukturer. Då statsskicket ändrades kunde diktaturens företrädare sitta kvar på sina poster inom statlig administration, polis, militär och rättsväsende.

Los Pactos de la Moncloa

På hösten 1977 ingicks de så kallade *Los Pactos de la Moncloa*, som blev nästa steg i demokratiseringsprocessen, och som bestod av en rad överenskommelser mellan de partier som nu ingick i parlamentet. De innefattade bland annat ökad pressfrihet och en försiktig liberalisering av diktaturens lagar. Men här fanns även ambitionen att kontrollera fackföreningarna som uppmanades att vara återhållsamma med sina lönekrav för att dämpa inflationen. För att få med sig de fackliga organisationerna gavs ett flertal löften om framtida reformer av vilka långt ifrån alla kom att infrias.¹⁴ Till en början var de båda fackliga organisationerna CCOO och UGT kritiska mot uppgörelserna men deras band till kommunistpartiet respektive socialistpartiet gjorde att de snart kom att inrätta sig i systemet. CNT blev då ensamt kvar som den

¹³ Avrättningen av anarkisten Salvador Puig Antich den 2 mars 1974 var en av de mest uppmärksammade under diktaturens slutfas och den föranledde omfattande internationella protester, bland annat i Sverige. Francodiktaturens sista avrättningar ägde rum den 27 september 1975, mindre än en månad innan Francos död.

¹⁴ Casanova, Julián & Gil Andrés, Carlos (2012), *Breve historia de España en el siglo XX*, Barcelona, Ariel, s. 215-216.

enda stora fackliga organisation som ställt sig utanför det samlade etablissemangets uppgörelser.

De fackliga valen

Nästa steg för att omstöpa arbetsmarknaden togs då regeringen beslutade att fackliga val skulle hållas på alla arbetsplatser med fler än fem anställda. Systemet med de fackliga valen (*elecciones sindicales*) gick ut på att alla anställda, oavsett om de var fackligt anslutna eller ej, gavs rätt att rösta på någon av de olika fackföreningarna. Efter antal erhållna röster skulle fackföreningarna därefter få ett visst antal medlemmar arbetsbefriade (s.k. *liberados*) som med bibehållen lön fick arbeta fackligt på respektive arbetsplats. Antalet *liberados* kunde vara allt från en eller ett par på de mindre arbetsplatserna till stora företagskommittéer bestående av upp till 75 personer på de större arbetsplatserna.

De fackliga valen var en uppenbar kvarleva från diktaturen där liknade val hållits men med skillnaden att det nu fanns fler fackliga organisationer att rösta på. Då de första fackliga valen hölls på hösten 1978 deltog bland andra CCOO och UGT som nu inlemmats i det system som upprättats i och med överenskommelserna i *Los Pactos de la Moncloa*. CNT som traditionellt varit emot sådana pakter och samförståndslösningar kom närmast reflexmässigt att uppmana till bojkott av de fackliga valen. CNTs ståndpunkt var istället att fackföreningarna skulle verka av egen kraft på arbetsplatserna.¹⁵ Därmed hade CNT ännu en gång ställt sig utanför den samhällsordning som höll på att etableras.

"Fallet Scala"

På kort tid hade CNT gått från i stort sett ingenting till att i september 1977 ha närmare 117 000 medlemmar av vilka över hälften fanns i Katalonien. I början av 1978 hade denna medlems-

¹⁵ På våren 1977 hade SAC överlämnat 50 000 kronor till CNT. Det ansågs då att dessa pengar "ökade starkt CNTs Nationalkommittés möjligheter att driva en propagandakampanj mot de 'fackliga val' som är på gång i Spanien.", SACs verksamhetsberättelse 1977, s. 14.

siffror mer än fördubblats.¹⁶ Det fanns mycket som nu tydde på att CNT var på väg att återta sin forna roll som landets ledande fackliga rörelse. Men detta uppbyggnadsarbete skulle komma att raderas över en natt.

Som ett led i protesterna mot Los Pactos de la Moncloa och de fackliga valen anordnade CNT på förmiddagen den 15 januari 1978 en demonstration med över 10 000 människor i Barcelona. Några timmar efter att demonstrationen avslutats utbröt en våldsam brand i den byggnad som inrymde det stora nöjespalatset La Scala. I branden omkom fyra av de anställda på La Scala. Två av dem var för övrigt medlemmar i CNT.

Några dagar senare greps fem unga CNT-medlemmar som pekades ut som skyldiga till dådet. Polisen och de spanska medierna kunde därefter kabla ut nyheten att det var CNT och anarkisterna som låg bakom attentatet. Att CNT fördömde dådet och envist fortsatte att hävda att attentatet var iscensatt av polisen hjälpte föga. Under de närmaste veckorna följde en massiv kampanj där de spanska medierna spred polisens uppgifter om att CNT var en terroristorganisation. Det hela ledde till en form av moralpanik där många kom att uppfatta CNT som en farlig och våldsam organisation. Mycket av luften gick ur CNT. Dess snabba medlemsökning avstannade och många lämnade rörelsen. I december 1979 hade CNT endast drygt 30 000 medlemmar kvar.¹⁷ För CNT blev attentatet mot La Scala en katastrof som effektivt satte punkt för organisationens utveckling.

Inom det historiemedvetna CNT började det snart dras paralleller till de så kallade "La Mano Negra"-rättegångarna 1884 där polisen med hjälp av manipulerade bevis påstod sig ha avslöjat en hemlig anarkistorganisation vars medlemmar anklagades för

¹⁶ Alla uppgifter om medlemsantal får betraktas som osäkra och ungefärliga. Ovanstående medlemssiffror är hämtade ur, Carmona Pascual, Pablo César (2004), *Transiciones: De la Asamblea Obrera al proceso de Pacto Social CNT (1976–1981)*. Madrid: Fundación de Estudios Libertarios Anselmo Lorenzo, s. 114–115.

¹⁷ Carmona Pascual, s. 115.

mord och avrättades. I fallet La Scala fanns också en rad liknande omständigheter som pekar på att polisen kan ha legat bakom attentatet.¹⁸

De fem ungdomar som gripits för dådet tillhörde mycket rikligt CNT. Men till denna grupp hörde också ytterligare en person som inte gripits. Det var en känd kriminell vid namn Joaquín Gambín som tidigare samarbetat med polisen och som nu infiltrerat en grupp tillhörande anarkistfederationen FAI. Enligt de anklagade hade det varit Joaquín Gambín som övertalat dem att åka till La Scala för att kasta sina molotovcoctails. De berättade också att det redan brann i byggnaden när de kom dit.¹⁹ Branden tycks även ha startat i en helt annan del av byggnaden än där de kastat sina brandbomber. Från brandmännen som arbetade med släckningen kom också uppgifter om att de sett spår av fosfor vilket tyder på att branden kan ha varit anlagd. Byggnaden revs dock innan någon mer noggrann brottsplatsundersökning hunnit göras.²⁰

Under den rättegång som hölls i december 1980 begärde försvaret och de åtalade att få kalla in Joaquín Gambín, som de menade var anstiftaren till dådet, och inrikesministern Rodolfo Martín Villa som vittnen vilket avslogs av det rättsväsende som ännu satt kvar i orubbat bo sedan diktaturen.²¹ De anklagade CNT-medlemmarna som fälldes och dömdes till långa fängelsestraff frikändes några år senare i brist på bevis. Under 1983 hölls

¹⁸ Se t ex. Sánchez Tenedor, Jesus (2013), "La versión oficial del caso Scala no encaja con algunas pruebas", i *Diagonal* 2013-01-22.

¹⁹ En av de anklagade, Xavier Cañadas Gascon, publicerade 2008 sin egen redogörelse för händelseförloppet, se Cañadas Gascón, Xavier (2008), *Caso Scala: Terrorismo de Estado y algo más*, Barcelona, Virus editorial, s. 32-34. I denna partsinlaga finns detaljerade uppgifter där inrikesministern och flera namngivna polisbefäl utpekas som direkt inblandade i attentatet.

²⁰ Sánchez Tenedor, jfr Cañadas Gascon, s. 26-27.

²¹ Sánchez Tenedor, se även Masjuans Bracons, Eduard (2010), "El Caso Scala: La criminalización de la CNT", i Caler Delso, Juan Pablo (red), *Cien imágenes para un centenario: CNT 1910-2010*, Madrid, Fundación de Estudios Libertarios Anselmo Lorenzo, s. 198-199.

en ny rättegång där Joaquín Gambín, som nu var den ende anklagade, fälldes för förberedelse till våld och innehav av sprängmedel. Han dömdes till sju års fängelse men dömdes alltså inte för själva dådet. De uppgifter som pekar mot att polisledningen och landets dåvarande inrikesminister kan ha varit inblandade i attentatet har förblivit outredda.

CNTs kongress i Madrid 1979

Inom CNT hoppades man att den kris som utlösts efter branden vid La Scala skulle vara övergående och att den kongress som skulle hållas i Madrid i december 1979 skulle bidra till att vända den negativa utvecklingen. Vid kongressen, som var den första som CNT hållit i Spanien sedan inbördeskriget, kom dock en rad interna motsättningar i öppen dager. Det handlade om de olika synsätt som fanns inom den dogmatiska exilen och den mer pragmatiskt inriktade innerspanska rörelsen. Här fanns även motsättningar mellan de äldre och yngre generationerna. Den främsta tvistefrågan blev dock huruvida CNT skulle delta i de fackliga valen.

CNTs bojkott hade säkerligen bidragit till att röstdeltagandet i de fackliga valen till en början blivit lågt. Men antalet röstande spelade mindre roll då det var den procentuella andelen röster som räknades. Vid de första fackliga valen hade endast något över 20 procent av de röstberättigade lämnat in sina röster. Av dessa hade CCOO erhållit 34 procent och UGT 22 procent.²² Att dessa konkurrerande organisationer nu fick stora delar av sin fackliga verksamhet finansierad av arbetsgivarna inom det system som inrättats av staten gjorde att CNT riskerade att marginaliseras på arbetsplatserna.

På kongressen fanns därför en fraktion av syndikat som var starka på sina arbetsplatser och i sina respektive branscher som ansåg att de skulle ha goda möjligheter att hävda sig och därför ville delta i de fackliga valen. Emot sig hade de en mer dogmatisk

²² Carmona Pascual, s. 152-153.

fraktion som manade till fortsatt bojkott. Att dessa motsättningar inte kunde överbryggas blev en av orsakerna till att CNT splittrades i två delar i samband med kongressen.

Den fraktion som förblev lojal med kongressens beslut om att inte delta i de fackliga valen blev därefter känd som CNT-Madrid. Den fraktion som underkände kongressens beslut kallade snart till en ny kongress som hölls i Valencia i juli 1980 och som därför därefter blev känd som CNT-Valencia. På kongressen i Valencia beslöt sig denna mer pragmatiska fraktion för att delta i de fackliga valen även om man var principiellt emot dem. De närmast följande åren kom att kännetecknas av bittra och uppsplitande stridigheter mellan de båda fraktionerna.

I det demokratiska Spanien

Den spanska demokratiseringsprocessen började nu gå mot sitt slut. Den gamla diktaturen var på god väg att genom en rad överenskommelser och kompromisser med de etablerade delarna av den nya demokratin skapa en moderniserad samhällsordning där de båda nu största fackliga organisationerna CCOO och UGT med självklarhet ingick. Att det motsträviga CNT under denna process kom att oskadliggöras och skandaliseras genom ett attentat som förblivit ouppklarat underlättade också tillkomsten av den långa rad av oheliga allianser genom vilka den spanska demokratin skapades. Att CNT därefter splittrades i en dogmatisk och alltmer marginaliserad del och i en pragmatisk del som motvilligt och åtminstone delvis valde att inrätta sig i det rådande systemet, innebar att ett av de största hoten mot det samlade spanska etablissemangets samförståndslösningar var undanvärjt. De främsta hot som återstod var den baskiska självständighetsrörelsen och de fascistanstrukna rester av den gamla diktaturen som ännu levde kvar.

Men läget i Spanien var ännu ovisst. Den 23 februari 1981 gjordes ett nytt kuppförsök då det spanska parlamentet intogs av styrkor från Guardia Civil. Från byggnaden kablades bilder ut på kuppmakarnas befälhavare Antonio Tejero som avfyra sin

pistol i taket medan de gisslantagna parlamentsledamöterna hukade sig i bänkraderna. Ockupationen av parlamentsbyggnaden var det första steget i en planerad statskupp där militära styrkor skulle tåga in i huvudstaden. Men kuppforsöket fick aldrig den uppslutning som dess initiativtagare räknat med. Redan nästa dag tvingades kuppmakarna ge upp och lämna parlamentsbyggnaden.

Det misslyckade kuppforsöket fick snarast motsatt effekt och ingöt istället ökat självtroende hos dem som verkade för demokratiseringen. På hösten 1982 ägde ett maktskifte från höger till vänster rum då Felipe González från socialistpartiet PSOE valdes till landets president. Socialisternas valseger anses också utgöra slutpunkten för den spanska demokratiseringsprocessen.

CNT och det "Förnyade" CNT

Under den spanska transitionens avslutande fas fanns alltså två organisationer som kallade sig CNT. Att de flesta av de kända namnen från den gamla exilrörelsen hade blivit kvar inom CNT-Madrid gav den fraktionen en särskild prestige men det innebar även problem då CNTs exil hade svårt att släppa ifrån sig kontrollen över organisationen. Medan de ideologiska diskussionerna om återuppbyggnaden pågick inom CNT-Madrid hade man inom CNT-Valencia kommit igång med en mer konkret facklig organisering där man började förbereda deltagandet i de fackliga valen.

På sommaren 1984 höll CNT-Valencia en kongress under vilken ett stort antal medlemmar från CNT-Madrid gick över till CNT-Valencia. Efter kongressen, som den arrangerande fraktionen benämner "Återföreningskongressen" (Congreso de Unificación) blev CNT-Valencia den största av de två fraktionerna. CNT-Valencia började nu kalla sig det "Förnyade CNT" (CNT Renovada). Sedan dess har de båda fraktionernas inbördes styrkeförhållanden och skiljaktiga principiella inställningar till att samverka inom statligt inrättade strukturer, förblivit mer eller mindre oförändrade fram till idag.

Det fackliga arvet

Även om den spanska demokratiseringen brukar anses som avslutad efter 1982 pågår fortfarande en för fackföreningarna central process som handlar om inbördeskriget, om diktaturen och dess nedmontering och som därmed utgör en ännu oavslutad del av transitionen. Återlämnandet av det så kallade ”fackliga arvet” (*patrimonio sindical*) inleddes på allvar först under 1986 och eftersom det haft stark påverkan på den syndikalistiska rörelsens utveckling och även förblivit relativt okänd utanför Spanien följer här nedan en kort redogörelse för dess huvuddrag.

Det fackliga arvet består av två delar: Den första är det ”historiska arvet” (*patrimonio histórico*) som består av de gamla fackliga organisationernas tillgångar som konfiskerades av diktaturen vid inbördeskrigets slut 1939. Den andra är det ”ackumulerade arvet” (*patrimonio acumulado*) som består av de övriga tillgångar som Sindicato Vertical samlat på sig från 1939 och fram till diktaturens fall. Det sammanlagda värdet av dessa båda arv är på flera miljarder kronor och processen med deras återlämnande har blivit så komplicerad och politiskt infekterad att den säkerligen kommer att pågå i många år framöver.

Ockupationen av *Solidaridad Nacional*

Den 5 juni 1977, bara någon vecka efter att CNT legaliserats, trängde sig ett hundratal CNT-medlemmar in på tidningen *Solidaridad Nacional*s redaktion. De krävde att få tillbaka de tryckpressar och den utrustning som tillhörde CNT och som beslagtogs av diktaturen. Innan diktaturen hade tidningen, som nämnts, hetat *Solidaridad Obrera* och tillhört CNT. Ockupationen var fredlig och i första hand av symbolisk karaktär. Efter några timmar lämnade CNT-medlemmarna byggnaden.²³ Ockupationen blev startskottet för de spanska syndikalisternas kamp för att få tillbaka sina beslagtagna ägodelar. Denna process skulle

²³ Se *La Vanguardia* 1977-06-07, s. 27.

dock komma att bli mer långvarig och långt mer komplicerad än vad någon kunde föreställa sig vid diktaturens fall.

Ett av de löften som regeringen givit de fackliga organisationerna för att förmå dem att ställa sig bakom de överenskommelser som träffades i Los Pactos de la Moncloa 1977, var att deras tillgångar som beslagtogs av diktaturen skulle återlämnas. Det går alltså även att se återlämnandet som ett slags belöning för att CCOO och UGT ställt sig lojala bakom det politiska systemet, men till skillnad från dem hade CNT ställt sig utanför detta samarbete.

Det historiska arvet

De flesta tycktes redan från början vara överens om att de tillgångar som diktaturen beslagtagit från fackföreningarna skulle återlämnas. Den del av det fackliga arvet som kallas det historiska arvet skulle då i första hand tillfalla CNT och UGT som varit de största fackliga organisationerna vid tiden för inbördeskriget. Även om principen om återlämning var relativt enkel så var ägarförhållandena ofta oklara. CNT, som varit olagligförklarat under många perioder, hade ofta tvingats skaffa sina lokaler via bulvaner och många dokument och köpekontrakt hade dessutom försvunnit under inbördeskrigets kaotiska slutfas.

Det ackumulerade arvet

Till det som skulle återlämnas hörde även de tillgångar som innehafts av Sindicato Vertical som nu var under upplösning. Under diktaturen hade medlemskap i Sindicato Vertical varit obligatoriskt för alla arbetsgivare och arbetare. Under dess sista år 1976 hade till exempel så många som åtta miljoner arbetare varit tvungna att betala månadsavgifter till Sindicato Vertical.²⁴ Genom åren hade Sindicato Vertical därför samlat på sig stora tillgångar i pengar, aktier, markinnehav men framförallt i ett stort antal fastigheter, skolor, sjukhus och andra anläggningar.

²⁴ Mena González, s. 69.

Det stod tidigt klart att fördelningen av det ackumulerade arvet skulle bli komplicerad och att den processen därför skulle dra ut på tiden. Anskaffningsvärdet på tillgångarna var på flera miljarder men vad marknadsvärdet var visste ingen och inte heller vilka värden som skulle fördelas och hur stor del som skulle fördelas på staten, arbetsgivarna respektive de olika fackliga organisationerna.

Inom CCOO fanns samtidigt en oro för att de äldre fackföreningarna CNT och UGT skulle tilldelas pengar ur det historiska arvet redan innan det ackumulerade arvet började delas ut och att de därigenom skulle få ett försteg gentemot de yngre fackliga organisationerna när de skulle återuppbygga sina verksamheter.²⁵ Från CNTs håll menade man att denna ackumulerade del tillhörde det spanska folket och inte de nuvarande fackföreningarna eftersom majoriteten av befolkningen inte var fackligt organiserad.

Fördelningen av tillgångarna

Först i januari 1986 beslutade den spanska regeringen slutligen att de båda delarna av det fackliga arvet skulle återlämnas till de gamla fackföreningarna respektive fördelas på de nuvarande fackliga organisationerna.²⁶ Det stod nu klart att CNT skulle bli berättigat till en stor del av dessa tillgångar, pengar, fastigheter och annat. Men det fanns ett stort problem. Det fanns två organisationer som kallade sig CNT som båda menade sig vara direkta arvtagare till det klassiska CNT. Medan man diskuterade hur man skulle hantera det fackliga arvet inom de båda CNT-fraktionerna tillsatte regeringen en kommission som skulle fördela tillgångarna.

Vad som beslutades var att de kontanta medel som härrörde från de båda fackliga arven skulle fördelas av de olika regionernas respektive lokalregeringar medan de fastigheter och lokaler

²⁵ Mena González, s. 71.

²⁶ Se "Ley 4/1986, de 8 de enero, de cesión de bienes del patrimonio sindical acumulado."

som tillhör det ackumulerade arvet skulle fördelas av en tre-partskommission (Comisión Consultiva) där representanter från staten, arbetsgivarorganisationerna och de fackliga organisationerna skulle ingå. Att CCOO och UGT tilldelades fyra av sex fackliga platser i kommissionen innebar att de i praktiken gavs veto gentemot övriga fackföreningar. Att de båda CNT-fraktionerna lämnades utanför denna kommission utlöste en storm av kritik då CNT varit den största fackliga organisationen vid tiden för inbördeskriget.

Den utlovade fördelningen av tillgångarna från det fackliga arvet som skulle kunna ha blivit ett incitament för en återförening kom istället att förvärpa motsättningarna mellan de båda CNT-fraktionerna. Nu inleddes en lång rättstvist som slutade med att den fraktion som kallade sig det Förnyade CNT förlorade rätten att använda namnet CNT. Det Förnyade CNT som efter den så kallade enighetskongressen blivit den största fraktionen höll därefter en extraordinarie kongress där man tog sig det nya namnet CGT.

Att den största fraktionen förlorade rätten att kalla sig CNT innebar även att den mindre fraktionen tillerkändes rätten till det historiska arvet. Den förlorande fraktionen, som nu hette CGT, menade att det inte varit någon slump att det var den mindre och alltmer marginaliserade fraktionen som tillerkänts rätten till det historiska arvet. Samtidigt hade nämligen den vinnande fraktionen, som fått behålla namnet CNT, hamnat på kollisionskurs med den statligt inrättade fördelningskommissionen vilket innebar att CNT i praktiken genom en mer eller mindre frivillig bojkott hamnade utanför fördelningen av den ackumulerade delen.

Fördelningen av tillgångarna från det fackliga arvet har alltså varit allt annat än enkel. Tillgångarna har därför inte kunnat delas ut på ett bräde. Processen pågår fortfarande och tillgångarna delas ut i takt med att de blir kända, värderade och tillgängliga. Då fördelningskommissionen ska besluta om utdelning av de fackliga tillgångarna brukar statens och arbetsgivaridans repre-

sentanter lägga ner sina röster. Att det därmed i praktiken blir UGT och CCOO som på eget bevåg beslutar om fördelningen av det fackliga arvet har skapat ett stort missnöje hos övriga spanska fackföreningar.

Trots att både CNT och CGT upplevt sig som grovt förfördelade i den fördelningsprocess som ännu pågår har de trots allt tilldelats betydande värden från det fackliga arvet.

Några intryck från dagens Barcelona

I Barcelona,²⁷ som alltid varit den spanska syndikalismens starkaste fäste, finns idag tre fackliga federationer som har sina rötter i det gamla CNT. Den största är CGT som, i de delar av landet där rörelsen traditionellt varit stark, håller på att etablera sig som Spaniens tredje största fackliga organisation. I Barcelona har CGT varit framgångsrikt i de fackliga valen och har facklig i majoritet inom ett flertal branscher. Förutom CGT finns också två federationer med namnet CNT som tillhör den mer dogmatiska del av rörelsen som bojkottar de fackliga valen. Att det finns två organisationer som kallar sig CNT beror på en lokal konflikt i Barcelona som förmodligen är av övergående karaktär.

Förutom de fackliga organisationerna CNT och CGT består det som brukar kallas den frihetliga rörelsen även av en mängd stiftelser och föreningar som ägnar sig åt att vårda minnet av anarkismens historia, av många så kallade *ateneos*, som driver kulturella och folkbildande verksamheter och av en stor och livaktig husockupationsrörelse med mer eller mindre tydliga kopplingar till syndikalismen. Hit hör även ett otal kvarters- och stadsdelsorganisationer som påfallande ofta uppvisar tydliga influenser från den gamla anarkistiska traditionen. Vad som förändrats på senare år är att det fackliga CNT inte längre om-

²⁷ Detta avsnitt bygger i första hand på intervjuer, samtal och möten med medlemmar i CNT, CGT och andra organisationer tillhörande den frihetliga rörelsen samt egna intryck från ett flertal resor till Barcelona/Katalonien och Zaragoza/Aragonien 2010–2013.

sluter denna pluralistiska och mångfacetterade frihetliga rörelse utan bara utgör en del av den.

Det har snart gått 35 år sedan CNT splittrades och med tiden har de förbittrade stämningarna mellan fraktionerna klingat av. Den nya generation som på senare år kommit in i rörelsen är den första som varken upplevt diktaturen eller de efterföljande interna striderna inom CNT och för den är det gamla förbittringen mellan de båda fraktionerna svår att förstå. Det är för övrigt denna generation som blivit den första som på bred front vågat ifrågasätta och utmana den tystnadens pakt som kapslat in traumat från inbördeskriget och som nu ställer alltmer högljud- da krav på att de massgravarna från inbördeskriget ska öppnas så att offren kan identifieras.

Idag är stämningarna mellan de båda fraktionerna alltså långt vänligare än när de interna stridigheterna var som mest intensiva i mitten av 1980-talet. Under 2012 kunde CNT och CGT till och med hålla en gemensam demonstration på första maj. De båda organisationerna behandlar numera varandra mestadels med respekt och det har även blivit allt vanligare att dess medlemmar samarbetar fackligt.

De lokaler som idag innehas av CNT och CGT i dagens Barcelona bär alla vittnesmål om att inbördeskriget och transitionsperioden ännu lever vidare som oavslutade processer i det spanska samhället. På Plaça del Duc de Medinacelli i närheten av den gamla hamnen finns de första lokaler som CNT skaffade efter legaliseringen 1977. Efter splittringen kom lokalerna att tillhöra den fraktion som kallades CNT-Madrid och de tillhör idag CNT. Ett stenkast därifrån, i den smala gränden Passatge de la Pau, ligger de lokaler som tillhörde CNT-Valencia och som idag tillhör CGTs kulturarbetarsyndikat. Det är de två lokaler som finns kvar sedan transitionsperioden. I den gamla arbetarstadsdelen Raval har den andra av de två CNT-fraktionerna sina lokaler. De ligger i en fastighet som CNT nyligen kunnat köpa för de pengar organisationen fått från det fackliga arvet. Men det

stora drama som på senare år utspelats kring rörelsens lokaler har kommit att handla om CGTs lokaler i stadens centrum.

Striden om Via Laietana

Sedan närmare 25 år ockuperar CGT de två översta, och mest attraktiva, våningsplanen i en stor tiövåningsbyggnad på paradgatan Via Laietana. I byggnaden ryms även en stor del av stadens historia. Under inbördeskriget hade den katalanska lokalregeringen kontor här och eftersom fastigheten var en av de högsta i stadens centrum användes dess takterrass också av luftvärnet för att försvara Barcelona mot Francos flygbombningar. Efter inbördeskriget övergavs byggnaden och den togs senare över av Sindicato Vertical. I samband med diktaturens fall och Sindicato Verticals upplösning övergavs byggnaden ännu en gång.

Under 1989 ockuperade först CCOO ett par av de nedre våningsplanen och något senare ockuperade CGT de båda övre våningsplanen. Senare har även delar av fastigheten kommit att nyttjas av UGT. Eftersom ägarförhållandena var oklara men det ändå var uppenbart att byggnaden tillhörde det ackumulerade arvet har CGT och CCOO kunnat sitta kvar utan att störas av myndigheterna. Det enda problemet för de båda konkurrerande organisationerna har varit att försöka komma överens sinsemellan. Under 2010 förändrades läget dramatiskt.

I slutet av 2010 beslutade fördelningskommissionen för det fackliga arvet, där CCOO och UGT men inte CGT ingår, plötsligt och oväntat att skänka hela fastigheten, som uppges ha ett taxeringsvärde på cirka 90 miljoner euro, till CCOO vilket även innebar att CGT skulle vräkas från byggnaden.²⁸ Att CCOO, tillsammans med UGT, i praktiken har egen majoritet i fördelningskommissionen vad gäller beslutsfattandet om fördelningen av de fackliga delarna av det ackumulerade arvet innebar att man

²⁸ Se pressmeddelande från CGT-Barcelona 2011-01-10, "A CCOO le regalán todo el edificio sindical de Via Laietana, incluido el local de CGT", tillgänglig på: <http://www.cgtbarcelona.org/content/ccoo-le-regalan-todo-el-edificio-sindical-de-laietana-incluido-el-local-de-cgt>

kan se det som att CCOO skänkt byggnaden till sig själv. Från CGT kom genast häftiga protester och stämningarna mellan CGT och CCOO som redan från början varit ansträngda försämrades nu avsevärt.

För CGT är det självklart viktigt att ha sina lokaler centralt belägna i staden. Adressen på Via Laietana har också en symbolisk betydelse då det var på denna gata som det gamla CNT hade sitt huvudkontor under inbördeskriget. Gatan var under denna tid omdöpt till Vía Durruti efter en berömd CNT-medlem som stupat under inbördeskrigets inledning. CGT har vägrat att lämna byggnaden och de ockuperar nu sina båda våningsplan. I skrivande stund, i mars 2014, sitter CGT kvar i huset till CCOOs stora förtret. Sedan 2010 ockuperar alltså CGT de lokaler de redan ockuperat sedan 1990. CGT ligger nu i förhandlingar om nya lokaler men ingen vet om det hinner lösa sig innan polisen kommer för att försöka kasta ut dem.

Ekonomisk kris och munkavlelag

Efter en lång period av stagnation har de spanska syndikalistiska organisationerna återigen börjat växa. CNT och CGT ingår med självklarhet i den stora folkliga proteströrelse som vuxit fram under den ekonomiska kris som under de senaste åren drabbat Spanien hårt. Men den spanska syndikalismen utgör idag bara en del av denna rörelse medan den under sin storhetstid hade omslutit och kanaliserat den genom sina syndikat. Skillnaderna mellan förr och nu är uppenbara. Den syndikalistiska rörelsen är idag jämförelsevis svag i Spanien, åtminstone i jämförelse med dess eget storslagna förflutna. Men det går även att känna igen mekanismer från det förgångna.

Precis som under tidigare perioder då den syndikalistiska rörelsen varit på uppgång har den återigen börjat drabbas av ökad repression. I april 2012 arresterades till exempel Laura Gómez, sekreterare för CGT-Barcelona. Hon hade varit med och eldat upp en kartong innehållande fotostatkopior av sedlar utanför Barcelonas börshus under en demonstration. Hon anklagades

därefter för mordbrand och för en rad andra brott som kopplades till samma händelse. Hon hotades av 20 års fängelse men släpptes efter omfattande protester några veckor senare.²⁹ I maj 2013 arresterades fem medlemmar i CNT, de så kallade "Los Cinco de Sabadell" (De fem från Sabadell) som anklagades för terrorism och för att tillhöra en våldsam anarkistgrupp vid namn "Bandera Negra" (Svarta fanan). På senare tid har en rad gripanden gjorts och skuldfrågan obeaktad är det många som gör kopplingar till liknande händelser i det förflutna.

I den ekonomiska krisens och de folkliga protesternas Spanien infördes den 1 mars 2014 den så kallade "Medborgarskyddslagen" (Ley para la Protección de la Seguridad Ciudadana) allmänt kallad "Munkavlelagen" (Ley mordaza). Lagen som allvarligt begränsar yttrandefriheten och demonstrationsrätten klubades igenom av en regering där högerpartiet Partido Popular har egen majoritet. Partido Popular har i sin tur sina rötter i den gamla diktaturen och den nya lagstiftningen har ännu en gång fått många spanjorer att dra paralleller till Francodiktaturen.

²⁹ Se t ex Martínez, Guillem, "A por nosotros. A por nuestra fragilidad" i *Rojo y Negro*, maj 2012, s. 6.

Anarkosyndikalismens återkomst i Spanien

SACs samarbete med CNT
under övergången
från diktatur till demokrati

Vittnesseminarium
5 oktober 2013
ABF-huset, Stockholm

Vittnesseminarium "Anarkosyndikalismens återkomst i Spanien", Stockholm 5 oktober 2013. Foto: Per Lindblom.

Från vänster: Annika Hjelm, Leif Hallstan, Lars Torbiörnsson, Kristina Boréus och Albert Herranz. Foto: Per Lindblom.

Vittnesseminarium

Per Lindblom

Vi hälsar alla välkomna till eftermiddagens vittnesseminarium som kommer handla om den spanska transitionen, övergången från diktatur till demokrati, och framför allt om det spanska CNTs roll i den och kopplingarna, kontakterna och det stöd som gavs från det svenska SAC.

Det här är alltså en tid som rör sig från Francos död 1975. Transitionen inleds några år innan Franco dör och när alla börjar förstå att diktaturen inte kommer att överleva Franco börjar folk förbereda för vad som ska hända när demokratin inleds.

Det här är ett vittnesseminarium med en panel vars deltagare var med under delar av de här skeendena. De kommer snart att få presentera sig själva.

Jag står här för att jag har varit med och arrangerat den här dagen tillsammans med Syndikalistiska kamratföreningen och därför att jag jobbar på Södertörns högskola och att det är jag som har skött mycket av kontakterna med Samtidshistoriska institutet, som förhoppningsvis kommer att ge ut det här seminariet i ett nummer av den här skriftserien som heter Samtidshistoriska frågor. Jag har tagit med mig ett par nummer som jag har lagt ute hos Infos bokbord¹ för er som vill kika på dem. Det här seminariet kommer att bandas, och sedan lätt redigeras för att ges ut i en sådan här skrift.

¹ Bokhandeln Info hade ett bokbord i foajén utanför seminarielokalen.

Jag tänkte inleda för att följa upp från förmiddagens seminarium² och det vi pratade om där, om inbördeskriget och så vidare. När man försöker förstå Spanien och vad som hände under transitionen är det rätt lätt att dra kopplingar bakåt i tiden. Jag kom själv ner till Spanien vid den här tiden i början av 1980-talet, som väldigt ung. Då var jag egentligen inte påläst och jag hade inget sammanhang i frågorna. Men jag minns stämningarna från den här tiden, alltså åren efter att CNT hade legaliserats. Det gjorde de 1977, jag var inte där då, jag kanske kom ner 1983, 84. Och det var alltså en massrörelse, de hade varit över en miljon medlemmar under inbördeskriget. Det finns siffror som också är ännu högre. Det här var en rörelse som hade varit olaglig under diktaturen, alltså i underjorden. Det fanns också en stor exilrörelse, och det fanns en massa hat kvar från inbördeskriget.

Nu hade man 40 års diktatur bakom sig, och man hade inget historiskt facit. Vad man visste var att den här spanska rörelsen hade väldigt långa traditioner, så det fanns alltså en förhoppning om att CNT skulle återuppstå som en folklig massorganisation igen. Den här rörelsen bildas ju väldigt tidigt i Spanien, pionjärorganisationen är den Första internationalen som det bildas en sektion av i Spanien 1870, i Barcelona. Den blev i sin tur olaglig-förklarad efter att en högerregering tagit över under kuppliknande former i sju år, jag tror att det är 1874 till 1881. Sedan följs den av flera frihetliga fackliga organisationer.

CNT bildas 1910, och det är också under en period av relativ frihet. Sedan är det återigen en högerkupp när diktatorn Primo de Rivera tar över 1923, varpå rörelsen återigen olagligförklaras under sju år – 1924 till 1931 – när republiken utropas. Efter båda de här perioderna av underjordisk verksamhet så reser sig rörelsen igen, över en natt kan man väl säga, och återuppstår med i princip oförminskad styrka. Så när Franco dör så är det detta

² På förmiddagen hade ett annat seminarium, som behandlade det spanska inbördeskriget och CNTs tidigare historia, hållits där Maria Karlsson, Albert Herranz, Ingemar Johansson och Per Lindblom deltagit.

facit man har för hand. Så därför fanns det då väldigt stora förhoppningar på vad som skulle hända.

Men nu hade det inte gått sju år, det hade istället gått 40 år och samtidigt hade samhället förändrats så att förutsättningarna var annorlunda. Och den här rörelsen hade då under 40 år i exil, som många andra rörelser i exil, börjat bråka internt: Om de hade gjort rätt under kriget och så vidare.

Det fanns alltså stora förhoppningar men att starta om var också ett väldigt svårt projekt. Vad man hade, var en massa veteraner från exilen som återkom till Spanien. De hade ju erfarenhet av praktisk syndikalism och hur den kunde fungera. Och de hade också vissa tidigare erfarenheter av att leva i en demokrati. Och så hade man en ny generation som var uppväxt under Franco-diktaturen som saknade demokratisk erfarenhet. Så här var det väldigt svårt att få igång någonting, och de problemen var ju också exakt desamma som fanns i det spanska samhället i övrigt. Alltså, detta gällde även regeringen, alla politiker och alla andra. Det är den transition vi talar om och där SAC också kommer att spela en liten roll.

De personer vi har med oss i panelen idag kommer att kunna berätta väldigt spännande saker om det här. Därmed lämnar jag över seminariet till Kristina som är moderator här.

Kristina Boréus

Välkomna säger jag också. Jag heter Kristina Boréus. Jag är samhällsvetare, statsvetare vid Stockholms universitet, men just nu också för ett par år vid Södertörns högskola. Jag har också varit knuten till Samtidshistoriska institutet. Och en sak som jag gjort inom ramen för SAC, tillsammans med Maria [Karlsson] som vi hörde i morse och ett par andra personer var jag med i redaktionskommittén för *Ett sekel av syndikalism*³ som jag förstås kan

³ Boréus, Kristina; Ighe, Ann; Karlsson, Maria och Warlenius, Rikard (red.), *Ett sekel av syndikalism: Sveriges Arbetares Centralorganisation 1910–2010*, Stockholm, Federativs förlag, 2012. Skrift utgiven i samband med SACs hundraårsjubileum.

rekommendera. Till exempel kan jag rekommendera Per Lindbloms två utmärkta kapitel om Spanien och SAC.

Albert Herranz

Jag ska alltså presentera mig för er som inte var här i morse. Mitt namn är Albert Herranz och jag är medlem i CNT. Jag är också en av redaktörerna för CNTs tidning *CNT*, där jag är ansvarig för historiesidorna. Och jag är även här som bisittande moderator.

Kristina Boréus

Tack. Ja, panelen som inom ungefär en halv minut ska få presentera sig själva består av tre personer som har varit djupt involverade i SACs solidaritetsarbete och samarbete med den anarkosyndikalistiska rörelsen i Spanien efter 1965 ungefär kan man väl säga. Och där har vi Lars Torbiörnsson, Leif Hallstan och Annika Hjelm.

Diskussionen kommer delvis att handla om Spanien förstås och utvecklingen där, men den kommer också att handla om solidaritetsarbete, internationellt samarbete och hur det påverkas av internationella händelser och händelser inom de rörelser som man har solidariserat sig med och samarbetat med. Det här tror jag kommer att bli en spännande diskussion och jag tror att det finns fler här i publiken som har saker att reflektera över och fråga om i sammanhanget.

Upplägget är så här att efter presentationsrundorna så kommer vi att be panelen berätta om sina erfarenheter och ställa frågor. Vi kommer att hålla på typ en timme och en kvart eller så, sedan tar vi en paus och sedan fortsätter diskussionen och mot slutet får ni som är publik hemskt gärna komma in. Och nu ska vi försöka styra upp den här diskussionen så att vi får ut så mycket kunskap som möjligt ur den.

Då skulle jag först vilja be Lars Torbiörnsson att presentera sig och berätta vilken roll du spelade under de händelser som vi nu ska diskutera.

Lars Torbiörnsson

Okej, jag heter Lars Torbiörnsson. Jag får göra som på en kongress i Madrid, som i och för sig var fruktansvärd. Där var tusen personer i en rökig lokal... astmasjuka... Hälsosyndikatet säger: Sluta röka – Ingen slutar röka. Och de gamla tar mikrofonen så här... och så börjar de gestikulera (skratt).

Jag var aktiv i Syndikalistiska Grupprörelsen⁴ från början av 1960-talet någon gång, och sedan medlem i SAC, sedan medlem i SACs internationella kommitté som bildades under Britta [Gröndahl], och sedan valdes jag till internationell sekreterare 1972 och var det till 79 tror jag. Sedan bodde jag i Stockholm ett tag till och var aktiv i AU [SACs Arbetsutskott].

Och naturligtvis, om man var internationell sekreterare i SAC under den här perioden så var det oerhört mycket som hade med Spanien att göra. Det återkommer vi till.

Kristina Boréus

Okej, tack. Leif.

Leif Hallstan

Jag heter Leif Hallstan och jag kom med i Solna LS 1974 och året efter kom jag med i SACs internationella kommitté. Jag efterträdde Lasse som internationell sekreterare 1979, och kom att jobba med Spanien väldigt mycket, men också en hel del med Polen, framför allt med solidaritetsarbetet med Solidaritet. Jag blev därefter chefredaktör för *Arbetaren* och fortsatte även i den rollen med internationella kontakter, där Spanien var rätt viktigt, även då på 1980-talet. Ja, det var allt. [annan röst: IK?] Ja, att jag var med i IK nämnde jag. [annan röst: Men inte hur länge du var med.] Ja, jag var medlem i IK i 20 år. Sedan fick de bära ut mig.

⁴ Syndikalistiska Grupprörelsen fungerade som SACs ungdomsförbund 1958–1970. Rörelsen hade viss akademisk prägel, grupper fanns i Stockholm, Göteborg, Lund, Uppsala och Köpenhamn.

Kristina Boréus

Okej.

Annika Hjelm

Jag heter Annika Hjelm och jag blev medlem i Stockholms LS 1982, och redan 1983 blev jag också medlem i SACs internationella kommitté då Leif var internationell sekreterare. Därefter var det ingen internationell sekreterare anställd under ett par år, fram till 1987, då jag blev jag anställd på halvtid som internationell sekreterare och det var jag fram till 1992. Sedan utökades tjänsten till en heltidstjänst någon gång, och jag minns inte om det var 1990 eller när det var, det spelar kanske inte så stor roll. Jag jobbade i alla fall alltid med frågan under alla de åren.

Under de åren var det väldigt många kontakter med Spanien, det var ju den mesta samarbetspartnern, men under min tid gjorde vi också gemensamma försök att bredda vårt internationella samarbete. Men det ska jag berätta mer om senare. Tack.

Kristina Boréus

Okej, tack. Som ni hör så finns det mycket kunskap samlad vid det här bordet som vi ska få ta del av. Då vi pratade under lunchen kom vi överens om att jobba lite kronologiskt och därför vill jag be Lars, som började tidigast med det här arbetet, att berätta.

Innan det här seminariet fick jag även ett par väldigt intressanta rapporter som Lars har skrivit, rapporter till SAC från resor i Spanien 1969 och 73.⁵ Så jag tänkte börja be dig berätta. Du kanske var i Spanien tidigare också, före 1969?

Lars Torbiörnsson

Nej, bara som nyfiken privatperson.

⁵ Torbiörnsson, Lars, "Rapport från en resa på SACs uppdrag till Spanien och Frankrike 24/6–27/7 1969"; Torbiörnsson, Lars och Blom, Sune, "Rapport från en resa på SACs uppdrag till Spanien april 1973". Rapporterna finns tillgängliga på SACs hemsida: www.sac.se

Kristina Boréus

Okej. Ja, då skulle jag i alla fall vilja be dig berätta om vad du såg och upplevde i Spanien under de här resorna som du sedan tog med dig tillbaka till SAC.

Lars Torbiörnsson

Jaha. Jag får tänka om där, för jag hade tänkt börja med att nämna...

Kristina Boréus

Ja, du får börja med något annat.

Lars Torbiörnsson

Ja, jag får börja någon annan gång med det...

Annika Hjelm

Kör det som du har tänkt.

Lars Torbiörnsson

1969 var jag med i SACs internationella kommitté och Britta var så att säga... jag tror att det hade tillsatts en internationell sekreterare då, en halvtidstjänst, och att hon var det.⁶ Och Britta Gröndahl... Det här är ju också en hyllning till Britta Gröndahl, det vill jag verkligen betona. Hon var en fantastisk person och en oerhört bra kamrat. Hon hade väldigt stor betydelse för mig personligen. Vi var väldigt olika, hon tillhörde min mammas generation, hon var kanske till och med lite äldre. Men vi hade någon musik gemensam som handlade om Spanien. CNT... det gamla CNT... så att säga, där fanns någon slags samhörighet mellan oss. Så vi höll kontakten, upp genom åren och fram till att Britta dog.

⁶ Britta Gröndahl (1914–2002) valdes till SACs första internationella sekreterare på kongressen 1968 då tjänsten inrättades. Hon hade tjänsten till 1972 och ingick därefter i SACs internationella kommitté fram till 1985.

Okej, 1969 fick jag göra den här resan. Och nu blir det bara en liten resebetraktelse då?

Kristina Boréus

Nej, jag menade inte så. Du får reflektera också om du vill.

Lars Torbiörnsson

Ja (skratt). Det var rätt lösligt. Jag vet inte om ni har läst *Äventyrens år* av Britta Gröndahl, en bok om hennes liv.⁷ Där får man en bild av det som var Spanien. Francos Spanien var en väldigt hård diktatur. En polisstat där polisen och Falangen och kyrkan har kontroll över allt ungdomsarbete och fackligt arbete, och så vidare. Och organisationen [CNT] är krossad.

Jag vill i det sammanhanget också säga att min dröm alltid varit, och den har jag delat med alla syndikalister jag känner och har arbetat med: Det har varit drömmen om ett starkt CNT i Spanien. Sedan om det är den eller den fraktionen, det har inte spelat någon större roll... Ett starkt CNT i Spanien!

SAC har alltid varit i minoritet. Men en minoritet som har haft sällskap ute i världen. Och nu är SAC ensamt, ensamt i världen. Ingen att hålla i hand. Ingen att diskutera gemensamma problem med. Och kämpar för att överleva, också i tider av förändring, stark förändring. Så den drömmen fanns. Och den tror jag att jag delar med de flesta kamrater som jag har känt.

Och då ska man bege sig ner till Spanien. Det finns ju ingen organisation man kan uppsöka. Det finns adresser. Och redan där är ju ett problem för en liten semestersabotör som ska ner på hemligt uppdrag i en polisstat. Hur gör man med adresser?

Det var då inte länge sedan LOs representant åkte fast i Spanien med en full adressbok. Och hur gör man med det? Jag kommer inte ihåg hur jag löste det, det var säkert inga geniala lösningar, men, och det börjar i Frankrike, med kontakter i Paris

⁷ Gröndahl, Britta (1994), *Äventyrens år: Minnen från tre årtionden som syndikalist*, Stockholm, Federativs förlag.

och lite namn och kontakter kring Toulouse⁸ och lite namn, och sedan ner till Spanien. Och jag kom att träffa oerhört mycket folk vars namn jag nu med ålderns rätt tyvärr inte kan återge, men väldigt många av de gamla. Och där blir det komiska episoder också, det är ju sommar och varmt som bara den. Och man blir inbjuden till en gammal militant och hans fru, och hon har kanske också varit militant. Och de tycker att det är väldigt skojigt att man kommer. De bjuder på en praktfull spansk lunch då vid halv två, två, och: Ta mera, ta mera. Sedan, efter lunchen, då vi ska börja prata, då man är helt groggy. Det är en mera komisk mänsklig aspekt av de här stora sakerna.

Då är jag runt i Spanien och det går lite från namn till namn och från person till person. Och dem jag träffar har förbindelser med någon grupp kanske, eller med någon *tertulia*⁹ som de går på café och träffar. Och de kan också ha andra förbindelser.

Resterna av det gamla CNT ger en mycket splittrad bild. Exilen och inner-Spanien. Den starkaste organiserade kraften i exilen är Exil-CNT med säte i Toulouse och som också har kontroll över resterna av internationalen AIT/IAA. Efter hand kommer jag alltmer att uppleva Exil-CNT som inkapslat, dogmatiskt och som försöker hålla ett järngrepp om CNTs utveckling och då inte skyr några medel.

Det är andra grupper i exilen som är missnöjda med den politiken. Och sedan är det inner-Spanien som mer eller mindre står

⁸ Den sydfranska staden Toulouse var ett viktigt centrum för CNTs exilrörelse. Att många av CNTs landsflyktiga medlemmar varit aktiva i den franska motståndsrörelsen och att deras bidrag för att befria Frankrike från nazismen under andra världskrigets slutskede varit betydande gjorde att CNTs verksamheter senare i stor utsträckning kom att tolereras av de franska myndigheterna, se Borillo, Óscar och Gómez, Tomás (2003), "Toulouse y el exilio libertario español", i Alted Vigil, Alicia och Domergue, Lucienne (red), *El exilio republicano español en Toulouse, 1939–1999*, Madrid: UNED, s. 129.

⁹ Tertulia kan beskrivas som en samtalsgrupp som träffas regelbundet för att diskutera politik, idrott, litteratur eller något annat. Vanlig umgängesform i Spanien.

i kontakt med de olika exilfraktionerna. Men de enskilda militanterna, de har ju också vänskaps- och andra förbindelser som går kors och tvärs över det här.

Ja det är min resa. Jag vet inte hur intressant det här är, men det är ju väldigt svårt att få en bild. Jag träffar till exempel rätt många i Madrid av de här, som Britta [Gröndahl] har redogjort för, som kallas fempunktisterna.¹⁰ Och där är ju ett problem. Alla spanska arbetare och arbetsgivare tillhör en organisation som är uppbyggd efter fascistiskt korporativt mönster med arbetsgivare och arbetare,¹¹ och som kontrolleras av den spanska Falangen, som är den spanska fascistorganisationen. Franco var ju inte fascist, utan han spelar ju där, men där finns den.

Och ska nu Franco falla. Vad ska ske med det här? Och det är klart att alla är jävligt intresserade av att inte de andra får kontroll över det här. Och från syndikalistiskt håll så finns det ju en stark dröm om en enad arbetarrörelse. Samma problematik finns i Portugal tio år senare, där till exempel kommunistpartiet försöker stärka sitt grepp om de regimskapade fackföreningarna. Och då, här i... Fan, det här riskerar att bli ett föredrag.

¹⁰ De så kallade Fempunktisterna – Los Cincopuntistas – var en pragmatisk strömning inom det innerspanska CNT, huvudsakligen från Madrid, som under 1960-talet förespråkade ett närmande till diktaturens korporativistiska arbetsmarknadsorganisation Sindicato Vertical för att försöka förändra och demokratisera denna inifrån. Denna linje mötte häftigt motstånd från den mer dogmatiskt inriktade exilrörelsen.

¹¹ La Organización Sindical Española, mer känd som "Sindicato Vertical" – det "Vertikala facket" – bildad av diktaturen efter fascistiskt mönster för att ersätta landets arbetsgivarföreningar och fackföreningar som efter inbördeskrigets slut förbjöds. Dess uppgift var huvudsakligen att reglera arbetsmarknaden i de förras ställe. Medlemskap var obligatoriskt och organisationen utvecklades därmed snart till en koloss med flera miljoner medlemmar. Under diktaturens slutfas infiltrerades den av krafter som ville skynda på den demokratiska utvecklingen, här fanns kommunister och socialister men också vissa grupper med kopplingar till CNT.

Kristina Boréus

Nämen, får jag i så fall bryta in och ställa en fråga, för jag tyckte att det var flera saker som var intressanta att läsa om i dina rapporter. Alltså, dels skillnaderna mellan då du var där 1969 och 1973. Som jag förstår det, så hade man kunnat börja verka lite, nästan, inte helt, men nästan öppet 1973, men det fanns fortfarande politiska fångar då, eller hur?

Lars Torbiörnsson

Jo.

Kristina Boréus

Fast till exempel så kunde det öppet säljas anarkistisk litteratur och annan vänsterlitteratur?

Lars Torbiörnsson

Äh, det såg ju inte jag, men jag antar att det fanns en gråzon.

Kristina Boréus

Ja, jag har hört det i alla fall.

Lars Torbiörnsson

Nej, jag såg inte det.

Kristina Boréus

Vad var den stora skillnaden mellan 1969 och 1973 tyckte du när du besökte Spanien?

Lars Torbiörnsson

Ja, skillnaden var att fler ungdomar hade blivit aktiva. Och det var en märkbar skillnad. Och så små grupper, spridda grupper som kom från olika håll, kristet håll kanske, eller ifrån de ungdomsorganisationer som fanns och utbrytargrupper och så. Det var fler ungdomar som man kunde ha kontakt med. Och lite, möjligen lite större frimodighet även hos äldre militanter. Men

jag upplevde ändå inte att skillnaderna var så jättestora faktiskt. Utan de stora skillnaderna kommer 1974, 75.

Albert Herranz

När du pratar om 1969 och 1973 kan du väl berätta lite mer om den här spänningen som fanns mellan exil-CNT och spanska CNT.

Lars Torbiörnsson

Då ska man ha klart för sig att spanska CNT var en massrörelse med oerhört många ingredienser vad gällde tänkande, taktik och geografiska och kulturella miljöer och så vidare. Men en helhet.

Jag hade en gammal kamrat där som sade: Jag har alltid varit extremist (skratt). Och han hade en poäng. Det hade han varit. Men det var en stor massrörelse. SAC är ju en liten massrörelse, men med samma problematik fast i liten skala. Och denna stora dominerande arbetarrörelse lider ett förödande nederlag.

Den här filmen vi såg, där är kriget egentligen redan förlorat.¹² Och det vet man. Och sedan ett förödande nederlag med avrättningar, systematiska, sadistiska, alltså ett slags socialt folk-mord. Trettiofem år av systematiskt förtryck. Exil. Och det är klart att den här massrörelsen spricker upp i små kärnor. Och det är vad vi har att göra med. Och flera av de här kärnorna menar att de representerar/utgör massrörelsen. Mer eller mindre optimistiskt.

I Toulouse stötte jag på dem som menade att om man i Spanien vänder på stenarna så kryllar det upp syndikalister och anarkister. Och så kommer det också att vara när Franco dör. Och jag har ju också under en annan resa, kanske året därpå eller någonting sådant, på det mera personliga planet som ung entusiastisk syndikalist gått upp till [Federica] Montseny¹³ och blir

¹² Syftar på en CNT-producerad film från det spanska inbördeskrigets slutskede som visats under förmiddagens seminarium.

¹³ Federica Montseny (1905–1994), från en känd anarkistfamilj, aktiv i FAI och CNT. Under en period under det spanska inbördeskriget var hon hälso-

oerhört besviken. Vad jag upplevde då var förstening, dogmatism. Jag blev dessutom utskäld: SAC och så där... Förstening, dogmatism och hänsynslöshet i något slags kontrollmening. Det är min upplevelse av exilen i Toulouse.

Det är många jag träffar så småningom. Och de befinner sig i exil. Och det gäller alla exilgrupper, att exilen är en sak, det har vi sett även i Sverige med folk från olika ställen som jobbar i exilen. De befinner sig utanför de svåra förhållanden som man har gått i exil från. Och de kan ha stora planer för vad som borde ske i det land de har lämnat. De som lever i det där landet de har lämnat, under polisförtryck och annat förtryck, kan ju ha stora drömmar, men inte stor rörelsefrihet. Där blir det mycket mera pragmatiskt. Alltså: Vad är möjligt att göra överhuvudtaget? Och taktiskt: Vad är vettigt att göra? Och det blir en konflikt. Efter-som exilen fortfarande, det gäller exilen generellt tror jag, menar sig veta ganska bra vad det är som gäller i inlandet. Den spänningen upplevde jag.

Kristina Boréus

Okej, jätteintressant. Nu tänkte jag att vi förflyttar oss en bit norrut, nämligen till Sverige. Och en fråga som jag precis kom på är om det fanns några exilanter från Spanien som jobbade i svenska SAC?

Lars Torbiörnsson

Ja, det fanns ju människor som hade varit väldigt aktiva i spanska inbördeskriget till exempel. En framträdande sådan person som spelade en stor roll i SACs historia är ju Helmut Rüdiger.¹⁴

och sjukvårdsminister i Largo Caballeros regering. Därefter en av de ledande inom CNT i exilen och ett av rörelsens mest framträdande namn under transitionen.

¹⁴ Den tyske syndikalisterna Helmut Rüdiger (1903–1966) hade kommit som flykting från Tyskland till Spanien 1932. Under inbördeskriget var han föreståndare för IAAs permanenta sekretariat i Barcelona. Han kom som politisk flykting till Stockholm 1939 där han blev utrikesredaktör på tidningen *Arbetaren*. Tack vare sina språkkunskaper, erfarenheter och sitt

Det finns andra. Men inget mer utpräglat spanskt inflytande än på det viset. Sedan kom ju en del unga som gått i exil eller andra unga som kom hit för arbetets skull eller för drömmen om Sverige. Som också har frihetliga idéer.

En sak som jag vill säga är att under den här tiden går Spanien igenom en väldig förändring. 40 års hård diktatur tar slut och regimen lyckas skickligt, det kan vi komma in på senare, det kanske är ett annat seminarium, få igång den här övergången till en modern europeisk kapitalistisk demokrati. Och oppositionen tvingas hela tiden traska patrull. Det är ett tema som vi kan beröra någon annan gång.

När CNT då, och det gäller säkert socialistpartiet också, när det gäller exilen så hade ju socialistpartiet samma problem som vi, men de lyckades tämja sin exil, det lyckades aldrig CNT göra. Eller vi, nu identifierar jag mig med inner-Spanien och det unga Spanien. Men då när de kan bli aktiva igen så myllrar farföräldrar och morföräldrar fram ur hålorna, och de möter ungdomar, sina barnbarn, inte barnen, för barnen är nerpressade utav familjeförhållanden och av hela apparatens förtryck. Utan de möter barnbarnen. Och barnbarnen har börjat bli europeiska moderna ungdomar. Och det blir en enorm kulturkrock. Fattiga kämpande spanska arbetare från 1920- och 30-talen med sina värderingar möter moderna europeiska ungdomar. Så det är en väldig kulturkrock.

Och i Sverige, i SAC så har vi en liknande process och det blir jag lite besviken på i den här skriften¹⁵ att den inte speglas, för det var en väldigt viktig process även i SACs historia. När jag gick med i Stockholms LS, och jag kommer ju från en intellektuell miljö och pluggade på universitet. Det fanns en yngre medlem, Roland [Larsson], och sedan är de 50 år och uppåt, berg-

breda kontaktnät kom han att sköta många av SACs internationella kontakter och då i synnerhet med Spanien. Från slutet av 1950-talet samarbetade han ofta med Britta Gröndahl. Helmut Rüdiger dog, under oklara omständigheter, under en resa i Spanien 1966.

¹⁵ Syftar på SACs jubileumsskrift, *Ett sekel av syndikalism*, utgiven 2012.

sprängare och byggnadsarbetare och så. Och det blir också en kulturkrock, fast den är inte alls lika stor som i Spanien, fast det blir en klar kulturkrock när det sedan kommer efter mig, efter några år, fler och fler ungdomar och det blir uppror uppe i Härjedalen, kanske på grund av en aktion som ungdomarna gjort i Stockholm och så. Alltså det blir också en slags kulturkrock, och det är en övergångsperiod.

Kristina Boréus

Okej, men innan nu Leif kommer in skulle jag vilja be dig berätta lite kort om SACs solidaritetsarbete för CNT under den här perioden medan Franco fortfarande satt kvar. Vad var det viktigaste? Samlade ni in pengar, gjorde ni stöduttalanden, vad höll ni på med?

Lars Torbiörnsson

Vi höll på med att försöka ha så nära kontakter som vi kunde få. Vi höll på med stöduttalanden naturligtvis, hela tiden. Insamling av pengar och sådant, det blir aktuellt också kan man säga 1975 då hela arbetet tar en helt ny riktning med kurser, föredrag, skrifter och en intensiv insamlingsaktivitet. Så det finns före Francos död, och kring hans död, och efter. Det är väldigt skilda faser.

Och allt kan man inte berätta heller, kanske inte ens nu. Britta antyder någon händelse i sin bok *Äventyrens år*, där SACs AU ställs inför rätt knepiga, stora och svåra frågor som hör till en farlig värld som man inte kan ge sig in i faktiskt.

Du tänker knyta an till Leif?

Kristina Boréus

Ja, precis. Nu tänkte jag faktiskt överlämna till Leif. Du kommer säkert att komma in här igen lite senare, och kanske är det så att Leif har mest att berätta om tiden efter Francos död. Du får gärna säga något, för jag tror att du var med även tidigare också, om

dina upplevelser, vad du såg i Spanien, och hur du förde tillbaka det till Sverige sedan, och vad SAC sedan gjorde.

Leif Hallstan

Mina första erfarenheter av Spanien var lite annorlunda än Lasses. Det var då inte längre den här polisstaten som man mötte när man kom ner till Spanien tidigare, även om den första bekantskapen var åt det hållet. Det första man mötte var ofta en guardia civil med k-pist vid gränskontrollen. Vilket då var lite ovanligt i Europa.

På den tiden åkte vi tåg, det fanns inte så mycket billiga flygbiljetter då. Men i alla fall, det var på hösten 1977 som jag kom ner första gången. Jag åkte faktiskt ner med Lasse och Ingemar,¹⁶ och jag skulle stanna i ett par månader.

Lars Torbiörnsson

Och skolas.

Leif Hallstan

Och skolas. Lära mig spanska och följa arbetet och skriva artiklar. Jag hade kommit med i SAC ett par år tidigare och var då inte speciellt Spanienfrälst. Alltså, det var ingenting som var någonting stort för mig då, men vartefter man blev aktiv i SAC, bedrev propagandaarbete... Dels läste man på om historien, den storslagna historien, och sedan följde man nyhetsrapporteringen. Läste Lasses rapporter, läste Brittass rapporter och förstod att någonting stort var på gång där nere.

Genom de svenska tidningarna fick man rätt lite information faktiskt, men som sagt var, SACs egen press och det Lasse och Britta informerade om var väldigt inspirerande. Och när man väl kom ner dit... Jag skulle nog vilja säga att det överträffade alla förväntningar.

¹⁶ Ingemar Eriksson var SACs kassör 1973–1992.

Vi kom ner till Barcelona, besökte Barcelona LS [Lokal Samorganisation/Federación Local]. Det låg mitt i centrala stan, och det kryllade av folk, mycket ungdomar.

Kristina Boréus

Men vänta, nittonhundra?

Leif Hallstan

1977, hösten 1977. Det var en väldig aktivitet och de flesta man mötte där nere var rätt nyblivna medlemmar. Det fanns ett antal äldre veteraner och det fanns även aktivister som var yngre men som också hade deltagit i underjorden.

Men intrycket var ändå att de flesta var rätt gröna och att de precis hade kommit igång med sitt arbete. Det fanns en otrolig dynamik i det hela. Ett organisationsarbete, och en vilja att skola sig. Det fanns en sorts självkänedom om det där, att man var precis i början av ett organisationsarbete som skulle kräva ett ihärdigt utbildningsarbete inom organisationen.

Kristina Boréus

Hur var det då med den här mellangenerationen? För Lars pratade om den här mor- och farföräldragenerationen, och sedan de unga. Var fanns mellangenerationen? Var de med nu efter Francos död, eller när kom de?

Leif Hallstan

Jag tror nog att jag reflekterade över det redan då, att de här medelålders människorna, jag var ju rätt ung själv, men de som skulle kunna vara mina egna föräldrar i stort sett, inte saknades, men ändå var så få att man lade märke till dem när man stötte på dem. Utan det var de äldre, och som sagt, de väldigt unga människor i 20-årsåldern.

Kristina Boréus

Tänker du att detta sedan kom att påverka spänningarna och splittringarna inom rörelsen?

Leif Hallstan

Ja, Lasse nämnde det här med kulturkrock mellan generationerna, och jag tror att det där kom att påverka organisationen så småningom. Det här var ju en explosion. Organiseringen i Spanien var ju också en explosion. Man kan säga att det var en slags kulturell explosion.

Så småningom kom ju, jag vet inte om ni sett Pedro Almodóvars filmer, ett fenomen som kallades La Movida¹⁷ i Madrid på 1980-talet. Man kan säga att det sattes igång en slags frigörelseprocess bland ungdomen i mitten på 70-talet. Och där man hade helt annan syn än tidigare generationer på relationen mellan kvinna och man, och på homosexualitet och ja, huvudsakligen på vad som var tillåtet. Inte för att jag vill säga att Spanien då var speciellt katolskt egentligen, men det fanns rätt starka värderingar ändå i samhället, speciellt utanför de stora städerna.

Albert Herranz

Fick du någon inblick i hur det fackliga arbetet fungerade inom CNT på den här tiden?

Leif Hallstan

Det man höll på att bilda, det var sektioner på arbetsplatserna. Jag tror att det fackliga arbetet var rätt svårt, med förhandlingar och sådant, rätt svårt att arbeta med därför att det här var ju en transitionsprocess där arbetsmarknadslagarna skulle reformeras.

¹⁷ La Movida var en kulturell rörelse, eller snarare företeelse, som uppstod i Madrid efter Francos död och som utmanade diktaturens strikta normer genom provocerande filmer, teaterföreställningar, popmusik, konst och litteratur men också tog sig uttryck i ett frigjort och utlevande nattliv som tidigare varit otänkbart.

Fortfarande gällde tror jag det gamla Vertikala fascistiska facket. Och CNT hade ju egentligen inte rätt att verka på arbetsplatserna, annat än att man tog sig den rätten. Det fackliga arbetet genomfördes framför allt i samband med konflikter då reglerna inte gällde längre. Det var vilda strejker det handlade väldigt mycket om. Och där vill jag nog säga att CNT, även om man var i en stark fas av reorganisering och skolning, i många fall var drivande och i flera fall också intog en huvudroll.

Jag kommer ihåg att det fanns en konflikt på ett företag som hette Roca, som ni kanske stött på om ni varit i Spanien, som var Spaniens största tillverkare av sanitetsporslin. Jag tror att de har sin huvudfabrik i Barcelona. Den var i strejk när vi kom ner. Och i den strejken vet jag att det var många syndikalister som var drivande. Den fick rätt mycket publicitet. De här konflikterna alstrade i sin tur nya aktiviteter. Man höll demonstrationer, solidaritetsdemonstrationer med strejkande arbetare och sådant. Det var inte revolutionär gymnastik¹⁸ som man pratade om tidigare under inbördeskriget, men jag tror ändå att de här konflikterna var en sorts motor i organisationsträningen.

Kristina Boréus

Jag ska säga att bildspelet som visas bakom panelen här, det är Leifs bilder. De ser ut väldigt mycket som Spanien, 1970-tal.

Leif Hallstan

Det är 1970-tal.

Kristina Boréus

Det är väl från de här resorna som de kommer ifrån.

¹⁸ "La gimnasia revolucionaria", den revolutionära gymnastiken var en strategi som lanserades under början av 1930-talet, av bland andra Juan García Oliver och andra inom CNTs mest revolutionära och radikala fraktion, och som gick ut på att arbetarklassen skulle härdas genom våldsamma strejker och konfrontationer och därmed förberedas för ett revolutionärt maktövertagande.

Leif Hallstan

Ja.

Kristina Boréus

Och jag tyckte att jag såg några som kände igen sig själva eller andra på bilderna. Det måste alltså ha varit andra personer från de här delegationerna kanske som var nere.

Leif Hallstan

Jag kan bara berätta helt kort. Det är bilder som är dels från CNTs första stora massmöte i San Sebastián de los Reyes utanför Madrid som nästan chockade en hel värld. Det dök alltså upp 30 000 människor.

Lars Torbiörnsson

Man fyllde tjuvfäktningsarenan. Jag var där och tog bilder. Jan Eriksson gjorde sedan en tidning, i folioformat eller vad det heter, som var en propaganda- och informationstidning om CNT som SAC gav ut då.¹⁹

Albert Herranz

Jag ska bara tillägga att det här första mötet i San Sebastián de los Reyes, det gjordes i mars 1977 och då var inga fack lagliga. Det var det första fackliga massmötet som hölls i Spanien efter Francodiktaturen. Så ni var med om en väldigt historisk händelse.

Leif Hallstan

Jag kan väl säga det att Spanien fick sin demokratiska konstitution 1978. Och det här handlar alltså om en tid då det bara gått två år efter diktaturens fall, alltså efter Francos död. Det är bra att ha det i åtanke, med tanke på att det var en tid då väldigt mycket var osäkert, man visste inte riktigt hur det skulle utvecklas.

¹⁹ En 8-sidig ”engångstidning” *Syndikalismen – CNT* som trycktes i 6 000 exemplar och utgavs 1977.

Denna sida och nästa: CNTs första massmöte i offentligheten då organisationen ännu var illegal, tjurfäktningsarenan i San Sebastián de los Reyes (Madrid), 27 mars 1977. Foto: Lars Torbiörnsson.

Möte hos en av CNTs lokalfederationer i Katalonien 1979. Sittande i mitten: Lars Torbiörnsson. Foto: Leif Hallstan.

Möte hos en av CNTs lokalfederationer i Katalonien 1979. Sittande längst till höger vid bordet: Gun-Britt Mårtensson och Lars Torbiörnsson. Foto: Leif Hallstan.

Spelman från SAC på CNT-möte, 1979. Foto: Leif Hallstan.

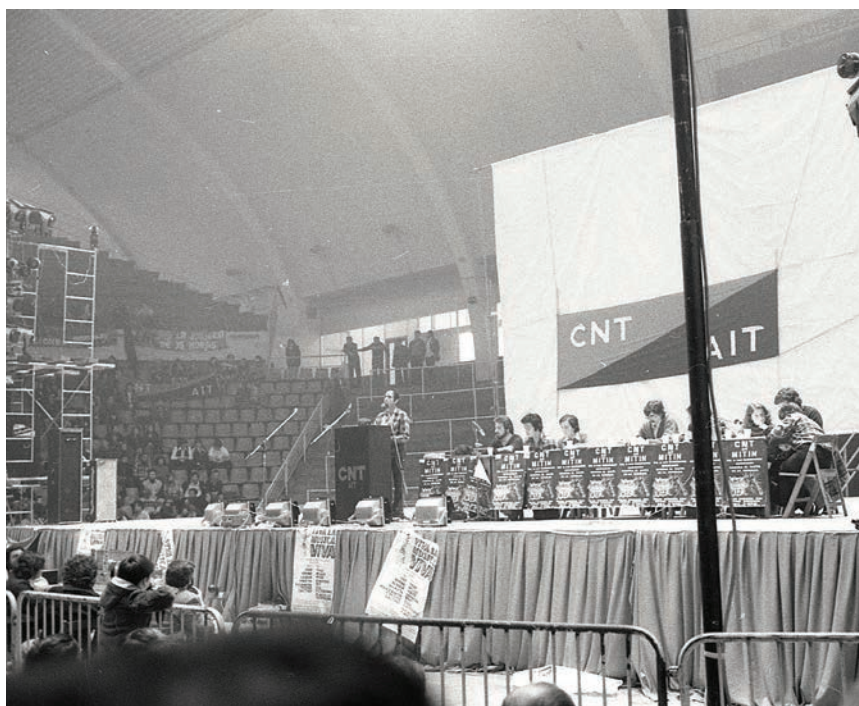
Åke Nilsson lämnar över en dalahäst till en av CNTs lokalfederationer i Katalonien, 1979. Vid bordet från höger sitter Gun-Britt Mårtensson och Lars Torbiörnsson. Foto: Leif Hallstan.

Högst upp och ovan: Möte hos en av CNTs lokalfederationer i Katalonien 1979.
Foto: Leif Hallstan.

Utanför en av CNTs lokalfederationer i Katalonien 1979. Foto: Leif Hallstan.

Högst upp och ovan: CNT-möte, Palau dels Esports (Sportpalatset) i Barcelona den 8 december 1977. Foto: Leif Hallstan.

Högst upp och ovan: CNT-möte, Palau dels Esports (Sportpalatset) i Barcelona den 8 december 1977. Foto: Leif Hallstan.

Medlemmar i CNTs Grafiska syndikat affischerar. Valencia 1978. Foto: Leif Hallstan.

Federica Montseny (1905–1994) talar vid CNT-möte i Barcelona 1980. I mitten, med knäppta händer, sitter SAC-medlemmen Nisse Lätt (1907–1988) som under inbördeskriget stred som frivillig i Durrutikolonnen. Foto: Michael Grebelius.

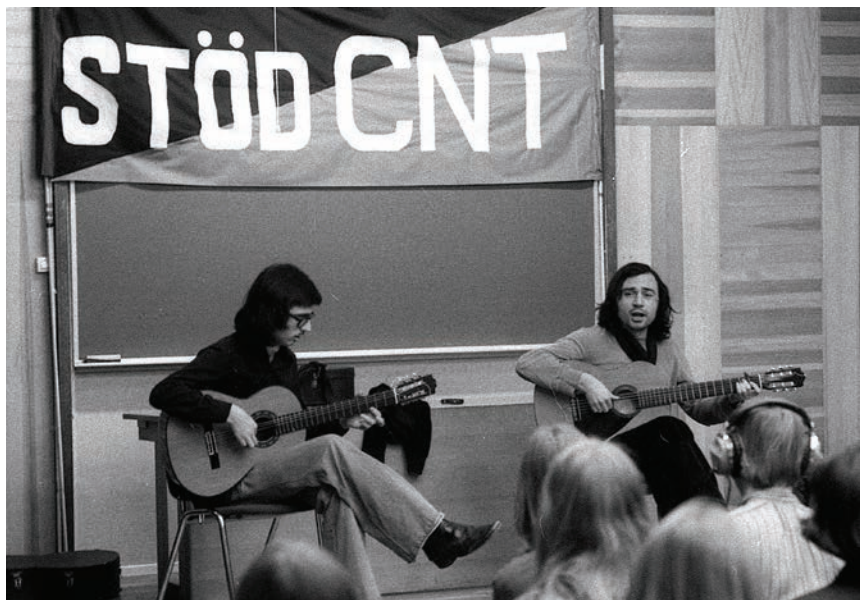
Arbetare från Michelinfabriken demonstrerar, Vitoria, Baskien. Foto: Leif Hallstan.

En av CNTs lokalfederationer i Katalonien, 1979. Foto: Leif Hallstan.

Svenska och spanska syndikalister, Barcelona 1979. Foto: Leif Hallstan

Ramón Muns och Joan Eloi, trubadurer och medlemmar i CNT-Barcelona, under en "musik- och informationsturné" som gick till Örnsköldsvik, Umeå, Piteå, Luleå och Jokkmokk. Turnén arrangerades av SAC i april 1977. Foto: Leif Hallstan.

Insamling och flygbladsutdelning till förmån för CNT. Foto: Leif Hallstan.

Insamling och flygbladsutdelning till förmån för CNT. Bilden troligen från Hallstavik. Foto: Leif Hallstan.

Lars Torbiörnsson

Får jag komma in?

Kristina Boréus

Ja.

Lars Torbiörnsson

Då kryllade det faktiskt under stenarna, men det är oskolat och sökande. Hur kommer Spaniens framtida arbetarrörelse att se ut? Det vet man inte. I de svenska, stora drakarna, speciellt i *DN*, har två saker dominerat: Det är ETA och kommunistpartiet. Två informationer dominerar och det ger inte mycket. Då utvecklingen sedan kommer igång i Spanien är det inte alls det som dominerar.

Då kommer CNTs första organisation inne i Spanien, de har valt en internationell sekreterare, han heter [José Maria] Elizalde. Han kommer [till Sverige] med flyg och han tror, precis som jag första gången jag var uppe i Älvdalen, att alla skulle veta någonting om syndikaliströrelsen SAC redan på planet, vilket de inte gör.²⁰

Men då har vi i god tid sammankallat en presskonferens [i Stockholm] enligt alla konstens regler. Och då vet man inte, det här är alltså inte partiskhet och sekterism, man vet då inte vilka som kommer att spela den framtida rollen i Spanien. Och CNT finns där. Och ingen kommer på den där presskonferensen. Det är jättepinsamt. Och jag känner ju folk på *DN*: intelligenta och kunniga journalister, men förstår inte. Så jag ringer till *DN* och frågar: Varför kom ingen? Vi tyckte inte det var intressant, säger de. Ja, det är beklämmande, men det var vad som gällde. Och, jag ska, ska vi nämna det?

Kristina Boréus

Ja, kort skvaller.

²⁰ Älvdalen var länge ett starkt fäste för SAC.

Annika Hjelm

Nej, det är inte skvaller, det är...

Lars Torbiörnsson

Nej, nej, det är inte skvaller. Personligen tror jag att det var två saker som gör att... CNT kanske går mot en renässans nu, det hoppas jag... Men två saker som knäcker den här utvecklingen:

Den ena är splittringen med exilen i Toulouse och exilens kamp för att inte tappa kontrollen.

Den andra är en händelse som kallas för La Scala.²¹ La Scala var ett danspalats, kanske ett slags Nalen eller vad man ska likna det vid. Personalen där är syndikalistiskt organiserad. Där inträffar ett attentat, och människor dör.

Leif Hallstan

I samband med en CNT-demonstration.

Lars Torbiörnsson

I samband med en CNT-demonstration i Barcelona. Leif var där då, han kan vittna om det. Men det här är den avgörande händelsen. Den grupp som har gjort det här, det är några unga, lite koko får man väl säga, anarkister och polisagenter, identifierade. Och justitieministern kan gå ut i spansk TV och fråga spanjorerna: Är det så här ni vill ha det? Och det är det ju definitivt inte.

Det var en avgörande knäck. Själva dramaturgin i den är klassisk. Den har hänt många gånger i spansk historia och i arbetarrörelsens historia. IWW i USA råkar till exempel ut för det här. Och konsekvenserna av det blir ju att folk försöker ta avstånd, och Leif kan berätta hur det ser ut.

²¹ Den 15 januari 1978 deltog närmare 10 000 personer i en CNT-demonstration i Barcelona. Efter demonstrationen exploderade flera brandbomber i den byggnad som inrymde det stora fest- och danspalatset La Scala. I den våldsamma brand som följde dog fyra av de anställda på La Scala, två av dem var medlemmar i CNT. Efteråt beskyldes CNT för att ligga bakom dådet.

Leif Hallstan

Jag kan fylla i här, det här med ovissheten, hur det spanska fackliga landskapet kunde se ut då 1977, 78. Alltså CNT, om man räknar med det antal medlemmar, antal lokaler, antal strejker och konflikter som man så att säga driver på arbetsmarknaden och så vidare, så tror jag nog att man i alla fall 1977 kunde se att CNT var landets andra största fackliga organisation, efter Arbetarkommissionerna,²² där kommunisterna var starka.

Då kan man undra vad socialdemokraterna i Spanien... De var faktiskt väldigt svaga vid den här tiden, men hade, som har nämnts tidigare, kontakter med socialdemokratin i Tyskland, Sverige och så vidare. Och de hade dessutom duktigare politiker än vad CNT hade.

Men La Scala, som Lasse sade, vände det här. Jag var inte i Barcelona då, men jag var i Valencia och där kunde jag se konsekvenserna av det här attentatet. Och konkret var det väl så att Grafiska syndikatet i Valencia. Jag ska kanske först säga att den här händelsen skedde en söndag. Det rapporterades om den i nyhetsmedia. Det fanns ingen direkt koppling till CNT och demonstrationen. Det nämndes att det hade slängts Molotovcocktails på fasaden på det här nöjesetablissemanget. Man spekulerade rent allmänt i att själva attentatet skulle vara en slags protest mot myndigheternas nedslag mot en teatergrupp i Barcelona som var rätt mycket på tapeten just då.²³ Två dagar senare slår polisen till mot tre stycken ungdomar som grips. Man hittar, nu kommer jag inte ihåg om det var hemma hos dem eller om det var i någon lokal, sprängämnen, pistoler, CNT-fanor, propagandamaterial, allting. Och allt det här presenteras av polisen i Bar-

²² CCOO (Comisiones Obreras) – ”Arbetarkommissionerna” – den andra av de två idag dominerande fackliga centralorganisationerna. En från början bred och lösrigg men huvudsakligen kommunistdominerad organisation som uppstod ur de fackligt orienterade vänstergrupper som under 1960-talet började infiltrera Sindicato Vertical.

²³ Els Joglars, fri teatergrupp i Barcelona med kopplingar till CNT, vars konstnärlige ledare Albert Boadella arresterades i december 1977 efter att gruppen framfört en pjäs som uppfattades som kritisk mot diktaturen.

celona på ett sådant här klassiskt manér med polismän, ett stort bord med pistolerna prydligt upplagda, CNT-fanor. Och det här körs ut i de spanska TV-nyheterna. Varenda spansk tidning har det här, och man börjar prata, alltså från polisens sida, om att det skulle finnas en väpnad gren inom CNT, och att det är något man kanske är på spåren.

I Valencia när jag är där, samma dag som det här presenteras, ska Grafiska syndikatet hålla ett stort möte för att dra igång en propaganda- och värvningskampanj för att få fler medlemmar. Och man har rätt goda förutsättningar för att den ska bli lyckosam. De har bokat en stor lokal för flera hundra personer, och jag är med där och hjälper till och fixar. Men när mötet ska hållas kommer det ingen. Det kommer in några stycken, men det är i stort sett tomt. Och så kommer det en av medlemmarna ur Grafiska syndikatet: Ni har väl sett på TV-nyheterna? De kopplar CNT till La Scala-attentatet. Och då fattar alla vi som är där varför det inte kommer några människor, för vi hade ju räknat med att det skulle bli i stort sett fullt.

Och då ska man komma ihåg att det här är drygt två år efter Francos död. Och det infinner sig en rätt stor osäkerhet. Den fråga som kommer upp hos oss alla är: Är det här den första attacken mot CNT? Vad kommer sedan, händer det något i morgon? Är vi illegala om en vecka? Måste vi gå under jorden? Så det skapar en rätt osäker stämning. Och stoppar upp i stort sätt alla typer av offensivt propagandaarbete. Jag kan gå in lite senare på vilka konsekvenser det fick internt inom organisationen...

Lars Torbiörnsson

... För det ingår också i strategin.

Kristina Boréus

Ja, just det, för det tänker jag är väldigt intressant. Sedan så har vi fler frågor om det som hände i Spanien. Men jag skulle ändå vilja

överlämna till Annika. Vilket år kom du in i det här internationella arbetet sade du?

Annika Hjelm

Jag blev medlem i IK 1983. Men jag har faktiskt ingenting att tillägga angående de här åren. Jag har saker att berätta från 1987 och framåt, så jag tycker att vi väntar med mig till dess. Det är Lasse och Leif som har saker att berätta.

Kristina Boréus

Okej, då tycker jag att du ställer din fråga.

Albert Herranz

För att folk ska förstå vad La Scala betydde tänkte jag berätta om de stämningar som fanns inom den spanska politiken med olika fascistiska grupper, om det våld som fanns, och att placera den här händelsen i ett större sammanhang.

Lars Torbiörnsson

Den spanska övergången... inom regimen finns det olika riktningar, olika framtidsmodeller. Och man kan säga att den moderna modellen som leder till det Spanien som vi ser idag: Ett slags kapitalistisk, teknokratisk, för Europasammanhang och USA acceptabel parlamentarisk demokrati, en konstitutionell monarki och sådant, det är den linje som vinner. Och att övergången, det är ingen systemförändring egentligen, att man vänder upp och ner på systemet och ut kommer de demokratiska krafterna. Utan det är en process som leds väldigt skickligt av krafter inom regimen. Och så fort det håller på, nu förenklar jag här och det blir lite karikatyr, men så fort det håller på att hända någonting intressant socialt då sker någonting, ett attentat till exempel, av någon grupp som FRAP,²⁴ eller någon annan grupp. Och regimen kan då gå ut och säga: Titta här, är det så här vi vill

²⁴ Frente Revolucionario Antifascista y Patriota, terroristgrupp med kommunistiskt ursprung, bildad 1973.

ha det? Och är det det här ni stöder? Och oppositionen får traska patrull, gå efter, följa.

Den stora händelsen som vi vet, det är ju när vi ser majoren eller översten i civilgardet stå inne i parlamentet med revolvern, och det har ju i och för sig kommit ut en väldigt intressant bok om det som heter *Anatomía de un instante*²⁵ av en mycket bra spansk författare som heter [Javier] Cercas. Personligen tror jag inte att det är hela historien. Jag tror att det också fanns ett farligt spel, men lyckat spel av att: Du där och du där, för fan, statskupp, kom fram, kliv ut på torget. Och de kliver ut på torget. Pang! Eliminerade. Regimens eliminering av de gamla stötarna, som inte vill vara med på den här moderniseringen. När amiralen... Namn?

Albert Herranz

... Carrero Blanco.²⁶

Lars Torbiörnsson

Just det, när Carrero Blanco, flyger upp i luften över ett hyreshus, och han och hans chaufför dör så tar ETA på sig det här, Operation Ogro²⁷ eller någonting sådant. Men ryktet säger att det kom väldigt lägligt... Franco har utsett amiral Blanco och kungen don Juan Carlos som sina efterträdare. Och amiralen ska stå för kontinuiteten. Amiralen elimineras. Och det fanns nog många intressen bakom den luftfärden. I och för sig också en klassisk dramaturgi.

²⁵ Bästsäljande skildring av det politiska spel och de intriger som utmynnade i det misslyckade (militära) kuppförsoket i Madrid i februari 1981. En av ledarna för kuppförsoket var överstelöjtnanten Antonio Tejero.

²⁶ Amiralen Luis Carrero Blanco var Francos tilltänkte efterträdare. Han mördades i ett spektakulärt bombattentat i Madrid den 20 december 1973.

²⁷ Operación Ogro var ETAs kodnamn på atentatet mot Carrero Blanco.

Det attentatet påminde också tekniskt mycket om vår kamrat [Emídio] Santanas²⁸ attentat mot Salazar när det blev för trångt, alldeles för trångt, i Portugal. För Portugals fascistregim under Salazar måste också nämnas apropå spanska inbördeskriget. Portugal var ju en bas för frankismen, och våra kamrater i Portugal tvingades till solidaritetsarbete, att spränga järnvägsvagnar och räls och sådant som de i sin interna nationella taktik egentligen inte var mogna för, och inte heller var vad de ville. De var tvungna att göra det, och Salazar som också är en fascistisk diktator lyckades efter hand eliminera den portugisiska arbetarrörelsen som också hade starka syndikalistiska drag. Santana och hans kamrater kom till den slutsatsen att bara ett undanröjande av diktatorn Salazar kunde få regimen att falla sönder i sina interna spänningar. Det var en parantes.

Kristina Boréus

Det finns ju otroligt mycket intressant som ni skulle kunna berätta om den här perioden och om den här delen av transitionen. Men jag skulle ändå vilja att vi rör oss framåt i berättelsen. För jag är dels väldigt nyfiken på Annikas berättelse från 1987. Men jag skulle först vilja fråga om ni två kan säga något kort bara om den första delen av 1980-talet och SAC i Sverige, hur man nu hanterade transitionen och det man såg. Alltså man hade då övergått från solidaritetsarbete till någon annan typ av internationell kontakt. Och kan ni berätta lite om SACs arbete fram till 1977 till exempel, så kommer Annika in sedan.

Leif Hallstan

Jag kan ju säga något om SACs arbete. Alltså 1976, 77 och runt omkring där så bestod det väldigt mycket av att vi samlade in pengar till Spanien. Vi höll kurser och informationsmöten. Vi gav ut bulletiner och informationstidningar.

²⁸ Emídio Santana (1906–1988) portugisisk syndikalist, författare och journalist, som 1937 genomförde ett misslyckat attentat mot Portugals diktator António de Oliveira Salazar (1889–1970) i Lissabon.

Från 1978, 79 ungefär så utvecklades arbetet inom SAC och vi tyckte då inom internationella kommittén att arbetet borde breddas, och vi tog ett väldigt ambitiöst initiativ till att sprida kontakterna, att försöka förbereda för ett djupare samarbete med CNT, och då inte bara genom att Stockholm håller kontakt med centralkommittén i Madrid eller Barcelona.

Några av bilderna här är från en SAC-kurs som hölls i Katalonien under en månad [1979], och det var ungefär 40 syndikalister från hela landet, och från olika nivåer inom SAC. Alltså från olika LS, från olika federationer och så vidare som fördelade på fyra grupper åkte ner en vecka i taget till Spanien. Syftet med den här resan var att aktiva medlemmar inom SAC skulle få en chans, trots att det fanns språkproblem och så vidare, att knyta egna kontakter i Spanien och att träffa yrkeskollegor. Gruvarbetare i Grängesberg skulle få träffa gruvarbetare i norra Katalonien, utbyta erfarenheter, byta adresser och träffas för att på det sättet underlätta framtida samarbeten.

Det fanns ju inte internet och sådant på den tiden, så det mesta skedde via telefon och brev. Det här genomfördes och Lasse och jag var där nere och fungerade som organisatörer och tolkar. Och det flöt på bra. Jag tror att det var väldigt givande för de 40 SAC-arna. En del hade varit i Spanien tidigare, men mest på turistresor. Nu fick de en mycket mer grundläggande bild av läget i Spanien. När det gäller CNT så var de informerade, de hade läst på och så där. De kunde nu själva vara på plats och prata med, ja via tolk då, aktiva CNT-medlemmar. Och jag tror att det var inspirerande för väldigt många. Och det här skedde på våren 1979, så det var före den här kongressen som CNT höll sedan.

[Tillägg i efterhand av Leif Hallstan: En sak, som jag tänkte nämna och som också visar på att vi i IK och även bland vissa LS verkligen jobbade för ett utbyte på lokalnivå mellan syndikalister i Sverige och Spanien, var de resor till Sverige som CNTs Transportsyndikat i Barcelona anordnade. Ett 40-tal CNT-are besökte Stockholm och några andra svenska städer i juli-augusti 1979,

och ett tiotal kom också året efter. De kom hit för att lära känna SAC och svenska kamrater. De bodde hemma hos LS-kamrater och gjorde studiebesök. Det tog väldigt mycket kraft för oss i IK, men det var väldigt kul och givande för alla].

Kristina Boréus

Nu tänkte vi faktiskt att vi skulle lägga in pausen här. Så om tio minuter kommer ni att få höra Annika berätta om vad som hände från 1987 och framåt. Tio minuters paus alltså.

// Paus//

Kristina Boréus

Nu kommer jag att bryta ett löfte, för nu skulle Annika få prata. Men Annika har invänt mot det och sagt att det finns en bakgrund till hennes arbete, som bland annat handlar om splittringen inom rörelsen i Spanien, och den måste man berätta om först för att förstå i vilket läge Annika kom in.

Så vi har nu kommit överens om att Lars och Leif ska få berätta om denna splittring, om vad som hände, och hur det återverkade på arbetet i Sverige under 1980-talet. Jag vet inte vem av er som ska börja?

Lars Torbiörnsson

När jag fick meddelande om att jag skulle vara med här så tänkte jag: Jag har ingenting att säga, jag kommer inte ihåg några namn överhuvudtaget, vad ska jag prata om? Det finns ingenting som jag kan säga. Men nu börjar jag uppleva att det skulle behövas ett par dagar för att... (skratt). För vi glider över väldigt mycket som är både oerhört intressant, kanske viktigt, och som är spännande. Men för att lägga grunden för den tid när Annika kommer in så måste vi berätta om den här splittringen.

Ni har redan hört om det här med exilen, och om de olika fraktionerna där, och det inre Spanien. Det där förvärras, och det

förvärras ju mer självständigt inner-Spanien blir, desto hätskare blir det här. Från SACs sida försöker vi hålla kontakt med några få grupper som finns i världen som har facklig aktivitet, det är Alliance Syndicaliste som består av lite frihetligt folk i Frankrike, och det är IWW i Amerika och så vidare. Och att bjuda in dem till oss och att ha små konferenser, som med de portugisiska kamraterna efter 1974. Och det uppfattas [av CNTs exil] i Toulouse som att vi håller på att bilda en ny international.²⁹ Och det visar ju hur bräckligt det är, för redan de här små mötena är ju spännande och kul och intressanta. Men det är ju oerhört bräckligt om man tittar på det fackliga. Och om man upplever det som bildandet av en ny international, då står man på liten fot, även om den är hård och rigid. Exilen i Toulouse gör flera försök att skapa grupper inom SAC – söndra och härska – men de lyckas inte. Fast det blir ett irritationsmoment som jag kan berätta mer om någon annan gång.

Nåväl, vi samlar in pengar här i Sverige. Och jag har personligen varit i Spanien och delat ut 200 000 kronor. Eller det blir 190 000 för redan när jag satte foten på tåget devalverades den svenska kronan. Så 100 000 blev plötsligt 90 000. Och hur det där växlades in i spanska pengar det kan jag inte för mitt liv begripa idag, för man fick ju inte föra ut pengar hur som helst ur Sverige, och sedan ska de förvandlas till spanska pengar. Det förstår jag inte än idag hur det kan ha gått till.

Men poängen är att först är det en kommitté... nu kan jag köra fel ordning på kommittéerna här... men det är en kommitté i inner-Spanien som står fri från exilen. Och det är en annan kommitté som står nära exilen. Och till båda lämnar jag 100 000 kronor vardera, och de är kravlösa pengar: De här gör ni vad ni vill med. Och de tar emot dem. Och den ena kommittén, den som står nära exilen där sekreteraren är en legendarisk äldre

²⁹ SAC hade lämnat/uteslutits ur IAA 1958. Sedan dess fanns farhågor inom IAA om att SAC skulle försöka bilda en ny konkurrerande syndikalistisk international.

anarkist som bland annat skrivit böcker om FAI³⁰ som heter [Juan] Gómez Casas.³¹ Och så är det en äldre kille som är kassör också som snarare tillhör den här mellangenerationen. Och de tar emot de här pengarna. Då är det starka motsättningar, alltså innan den här kongressen i Madrid 1979.

Det är alltså en spänning som resulterar i en splittring. Vi är där en delegation från SAC, det är kamrater som är där några dagar, och sedan är det Ingemar Eriksson, Leif Hallstan och jag som är där hela tiden. Och det var tusen personer där. Det var fullt, men det var hemskt. Ungdomar från till exempel Valencia som tillhör den här andra riktningen som står nära exilen, de vågar överhuvudtaget inte prata med oss. Närmar vi oss så... Alltså risken att bli besmittad... De har blivit varnade: Här kan man bli besmittad.

Och då kliver Gómez Casas och kassören från den exilstyrda kommittén upp och så anklagar de den andra kommittén för att ha tagit emot pengar från SAC: Reformistiska pengar för att styra dem. Och inte ett ord om att de själva har tagit emot en lika stor summa direkt ur min hand. Det var faktiskt en moralisk chock, alltså på ett plan som blir nästan personligt. Att den här gamle militanten som jag högaktar, för honom känner jag sedan bara förakt. Och här blir det ett faktum att det blir två organisationer, Leffe får fylla i här.

Leif Hallstan

Den här kongressen hölls i Madrid i december 1979. Det var den första kongressen som CNT höll efter inbördeskriget. Till en början fanns väldigt stora förväntningar på den, att den skulle konsolidera organisationen. Och då pratar jag om när förbere-

³⁰ Federación Anarquista Ibérica – Iberiska anarkistfederationen, bildad 1927.

³¹ Juan Gómez Casas (1921–2001), CNT-aktivist, aktiv under inbördeskriget, i exilen en av företrädarna för den så kallade ”dogmatiska” fraktionen och författare till ett flertal böcker om rörelsens historia. Han var CNTs generalsekreterare 1976–1978.

delsearbetet började, kongressen var något år senare. Men under resans gång, under 1979, stod det klart att det här kommer nog inte att gå så bra, för motsättningarna inom organisationen var så pass starka.

En fråga, kanske den viktigaste frågan som den här kongressen gällde, var om man skulle delta i de fackliga valen i Spanien.³² Som jag nämnde förut så utarbetades nya lagar och ett nytt system för det fackliga arbetet och för hur arbetarna skulle representeras på arbetsplatserna under övergångsperioden mellan diktaturen och till dess att Spanien skulle bli en västlig demokrati.

CNTs klassiska hållning har varit att det är de fackliga sektionerna, alltså fackföreningarnas egna organisationer på arbetsplatserna som ska organisera arbetarna. Man var kritiska mot det här systemet som föreslogs med företagskommittéer där representanterna istället utsågs genom val på arbetsplatserna. Man var helt enkelt rädda för att de fackliga sektionerna skulle tappa i betydelse, att det skulle bli något slags parlamentarism på företagsnivå.

Nu var det så att det inom CNT fanns en enorm bredd. Man hade ett antal hundra syndikat, men de här syndikaten kunde vara allt ifrån några få aktivister som jobbat ihop under en lång tid i en speciell stad, till stora syndikat som organiserar till exempel arbetarna på Fordfabriken i Valencia där CNT hade en väldigt stark ställning.

Verkligheten för de här syndikaten var väldigt olika, och det stod helt klart innan den här kongressen att de syndikat som hade en massiv närvaro på de stora spanska industrierna var för att man skulle delta i de fackliga valen. Man skulle gå in i det här

³² På alla arbetsplatser med fem eller fler anställda genomförs fackliga val (elecciones sindicales) där de anställda, oavsett om de är fackligt anslutna eller ej, har att rösta på någon av de olika fackföreningarna som sedan, efter antal erhållna röster, får ett visst antal medlemmar arbetsbefriade (s.k. liberados) som med bibehållen lön får arbeta fackligt på arbetsplatsen. Inom CNT menade Madridfraktionen att de fackliga valen var en korporativistisk kvarleva från diktaturen och de skulle bojkottas medan Valenciafraktionen ansåg att deltagande var nödvändigt för att undvika marginalisering.

systemet som staten hade utarbetat. Visserligen med målsättningen att undergräva det inifrån, men i alla fall. Den attityden möttes av ett väldigt starkt motstånd från mer renlärliga syndikat och CNT-medlemmar. Och den här konfrontationen, den skulle då dyka upp på den här kongressen. Det var helt klart att det beslut man skulle fatta på kongressen: Ja eller nej till fackliga val, skulle bli helt avgörande för organisationens framtida möjligheter att verka på arbetsplatserna.

Som sagt, jag och Lasse och Ingemar var på kongressen hela den här veckan, och det blev en... Lasse nämnde ju tråkiga saker där. Men inför sådana här kongresser så kommer det ju alltid upp spekulationer. Alla beskyller alla för att manipulera kongressen och så vidare. Vi kunde ju se, vi som var på plats, att kongressen styrdes rätt hårt av vissa grupperingar och det var helt klart att...

Annika Hjelm

Vissa grupperingar? Vilka då?

Leif Hallstan

Mera dogmatiska... Kongressen hade en väldigt ambitiös dagordning. Där fanns kniviga punkter som de här fackliga valen.

Men det fanns också en punkt om att man skulle ta ett avslut på exilen och där exilen skulle presentera en slags verksamhetsberättelse.

Lars Torbiörnsson

Räkenskaper.

Leif Hallstan

Och räkenskaper. Vad som hade hänt med de tillgångar man hade fört ut ur Spanien. Och så vidare. För oss: mig, Lasse och Ingemar, stod det klart att till den punkten ville man inte komma under kongressen. Fyra dagar in på kongressen höll man fortfarande på med procedurfrågor som att välja presidium, röstord-

ningar och sådant. Och så fort man närmade sig ett avslut, eller att man skulle kunna gå vidare, så dök det alltid upp en ny ordningsfråga. Även om man hade kvällssessioner och sådant så kom man helt enkelt ingenstans. Man fick hoppa över ett antal punkter. Kongressen avslutas till sist med att man väljer general-sekreterare och nationalkommitté. Och sedan skulle man ta upp de andra punkterna vid en senare kongress.

Det här ledde till att ett femtiotal av sammanlagt drygt 300 syndikat sedan samlades till en kongress i Valencia, eller ett möte i Valencia kan man säga, för att ogiltigförklara... man godkände alltså inte kongressens beslut.³³

Och rent formellt, så vågar jag inte säga riktigt vad som hände... men i praktiken blev det så att de bröt sig ur det officiella CNT. Sedan ansåg de sig ändå representera CNT, de behöll namnet och så vidare. De 50 syndikat som var för de fackliga valen, de var alltså missnöjda med att exilen inte hade fått ett avslut.

Ja. Och här stod vi då sommaren 1980 med två stycken CNT.

Albert Herranz

Hur stor andel var de?

Leif Hallstan

Jag skulle säga medlemsmässigt, alltså de här 50 var rätt stora syndikat, så det är inte helt otroligt att det medlemsmässigt kanske var "fifty-fifty", de i Valencia kan till och med ha varit i majoritet, just därför att de hade rätt många medlemmar på stora industrier.

³³ Denna extraordinarie kongress hölls i Valencia i juli 1980. Den fraktion som bröt sig ur vid denna kongress kom därefter att kallas CNT-Valencia. Den fraktion som var fortsatt lojal med de beslut som fattats vid den föregående kongressen i Madrid kom följaktligen att gå under namnet CNT-Madrid. Namnen på de båda fraktionerna är alltså kopplade till de städer där de båda kongresserna hölls vilket inte ska tolkas som att någon av de båda var särskilt dominerande på den ena eller andra platsen.

Kristina Boréus

Då följer förstås frågan: Hur valde SAC att förhålla sig till detta?

Leif Hallstan

Jo, ja, precis. Då ska jag säga det typiskt svenska: Vi var neutrala. (Skratt).

Kristina Boréus

Båda var lika bra alltså.

Leif Hallstan

Ja. Nej, men alltså... Som jag sade hade vi utvecklat ett bra solidaritetsarbete med Spanien under 1977, 78, 79. Den här splittringen gjorde saker och ting mer komplicerade. Det blev lite rörigt med det formella och så där.

Vi från SACs sida valde helt enkelt ståndpunkt: Det här är någonting som spanjorerna får försöka lösa själva. Vi gjorde ett uttalande där vi beklagade splittringen, men vi konstaterade också i det uttalandet att kongressen [i Madrid] inte hade genomförts på ett riktigt sätt. Så vi uttryckte samtidigt en slags förståelse för de syndikat som ogiltigförklarade kongressen. Men samtidigt uttalade vi att vi önskade relationer med alla syndikallister i Spanien och att vi hoppades att man snart skulle kunna överbrygga motsättningarna och samlas igen i en enad organisation. Det var kontentan.

I praktiken innebar det att de här som så att säga "vann" inom citat då, kongressen i Madrid, de var egentligen inte speciellt intresserade av att ha några relationer med SAC. De tillhörde så att säga den SAC-kritiska delen, eller hade samma syn som den SAC-kritiska delen av exilen. Det vill säga att de ansåg att vi var reformister och att vi hade något skumt för oss i Spanien... Att vi var så himla trevliga var bara ett bevis på hur djävulska vi var (skratt). Det var lite på den nivån argumentationen gick.

Lars Torbiörnsson

Jag är agent för påven, CIA, och förmodligen också för Förbundsrepubliken Tysklands säkerhetspolis. Alltså skriftligt, på papper. Man kan läsa det i tidningen.

Leif Hallstan

Praktiskt löste sig relationerna med CNT ändå. Vi hade kontakt med Valencia-fraktionen. Men sedan får man ändå säga att projektet med att bredda kontakterna mellan den svenska och den spanska rörelsen fick sig en knäck.

Det blev svårare att åka ner och göra den här typen av resor som jag hade gjort tidigare i Spanien, och lite svårare att förmedla industrikontakter. Därför att den spanska organisationen vid den här tiden var väldigt sysselsatt med interna konflikter.

Kristina Boréus

Hur kändes det för er som hade jobbat så intensivt med detta, och så kommer ni ner och så händer detta på den här kongressen?

Lars Torbiörnsson

Ja, det hade väl att göra med någon allmän livskris också, men jag gick lite in i väggen som det hette senare. Då tänkte man: Fan, kan man inte säga av Spanien och forsla ner det till Antarktis. Alltså, stor besvikelse. Och en massa saker som inte kommer upp på den här korta tiden. Som alla försök från Exil-CNT i Toulouse att skapa splittring inom SAC, genanta och fruktlösa men energikrävande. Det kändes som: Att här kommer historiens tåg snart in på den här perrongen och jag står och har några smälta kolor i fickan som jag inte får upp... Så kändes det.

Leif Hallstan

Jag kan inte uttrycka det som Lasse (skratt) men det var besvikelse. Men samtidigt, jag hade följt det hela... och jag hade ju fruktat att det här skulle ske, men jag trodde nog ändå inte att det

skulle ske så öppet, att kongressen skulle saboteras så pass öppet och uppenbart. Jag blev snarare besviken över att, alltså man stötte ändå på en hel del människor som hade upplevt samma sak som jag: att de inte var mer kritiska mot det som hände, ja, att man var rätt mycket överslätande.

Albert Herranz

Varför fördjupas, i er mening, motsättningarna mellan de här två organisationerna?

Lars Torbiörnsson

Jag tror personligen att den här punkten på dagordningen som det handlade om, exilen, var avgörande. Idag tror jag att det finns helt andra möjligheter. På grund av de mänskliga omständigheter som vi alla lever under, finns ju inte exilen kvar på det sättet längre. Och jag tror, efter att ha talat med dig, att det kommer en renässans.

Men som svar på din fråga så tror jag att det var den avgörande punkten. Nämligen att exilen lämnar av: Det här och det här har vi gjort, här har vi räkenskaperna, här har vi allting. Nu sköter ni det. Jag tror att det var dit man inte ville komma.

Och sedan finns alla de här gamla motsättningarna, om allt möjligt som finns i en bred rörelse och som Britta bland annat har skildrat i sin lilla skrift om de ideologiska motsättningarna i den spanska rörelsen.³⁴

Men det är här Annika kommer in i det här.

Kristina Boréus

Just det, Annika kommer in här nu när den spanska syndikalistiska kampen är ett par smälta kolor i fickan. Hur var det Annika?

Lars Torbiörnsson

Nej, den är inte smälta kolor, utan det är vi syndikalister som står och håller på med våra smälta kolor...

³⁴ Gröndahl, Britta (1981), *De ideologiska motsättningarna i den spanska syndikalismen 1910–1936*, Stockholm, Federativs förlag.

Kristina Boréus

Okej, hur hanterade du de smälta kolorna Annika?

Annika Hjelm

Ja (skratt), hur ska jag gå vidare med det här med kolorna...

Lars Torbiörnsson

Hoppa över det...

Annika Hjelm

När jag gick med i IK så fick jag ju höra, och jag var ju ganska ny medlem också... Jag fick läsa Brittass bok *Äventyrens år*. Jag fick berättelser av Lasse och Leif och jag förstod ju att Barcelona, revolutionen, den sociala revolutionen 1936, det var paradiset och att det var liksom dit vi skulle igen (skratt).

Och Spanien, det var där det hände och det var det som gällde. Det var viktigt. Och de pratade mycket om de här splittringarna och olika kongresser och olika detaljer. Jag hade ju gått med för att jag var intresserad av samhällsförändring här och nu. Inte för att jag var historiskt intresserad, så jag måste erkänna att jag tycker de här berättelserna är jätteintressanta varje gång jag hör dem, men jag lägger dem inte riktigt på minnet i alla detaljer.

När jag då blev internationell sekreterare, som ju var en fantastiskt spännande uppgift att ställas inför. Jag var visserligen 30 år, men jag var lite, vad ska jag säga, yngre rent politiskt.

En av de första sakerna som jag hade i uppgift, det var att åka till Spanien för att stödja de spanska syndikalister som SAC hade kontakt med. Några av deras medlemmar var anklagade för ett mordförsök på en direktör på ett företag i Baskien. Och de ansåg att det skulle det gagna deras sak om det fanns en internationell närvaro på rättegången.

Så dels ordnade vi en demonstration här i Stockholm, och det är lite spännande med tanke på det solidaritetsarbete som tidigare varit för Spanien, så vi började leta i garderoben, finns det några banderoller vi kan använda? Och då hittade vi en bande-

roll där det stod: "Vad vet vi om Spanien?" Och sedan tågade vi iväg en liten grupp till spanska ambassaden ute på Djurgården. Det var november och mörkt och regnigt. Och det var nog den mest misslyckade demonstration jag har varit med om i hela mitt liv. För där stod vi, kanske en tio-femton personer, med en banderoll där det stod: Vad vet vi om Spanien? Och ingen människa... (skratt). Men det var fortsättningen på solidaritetsarbetet som ni hade byggt upp.

Men jag åkte iväg för att vara med om den här rättegången. Jag tror inte att min medverkan där var speciellt viktig. Däremot var det viktigt för det etablerade kontakter med CNT i Spanien, med dem som ville ha kontakt med oss.

Jag tyckte också att det här tjafset med två CNT verkade så himla dumt: Varför? Det är väl bättre att samarbeta, alla var ju syndikalister. Så jag stolpade faktiskt upp på CNT-AITs³⁵ kontor, presenterar mig och sade att: Jag är ny internationell sekreterare, jag är inte så insatt i de gamla striderna men jag tycker det är trevligt om vi kan ha kontakt. Jag träffade där en äldre man och en ganska ung kille. Och de var extremt avvisande mot mig. De talade om för mig att SAC var en reformistorganisation som deltog i fackliga val i Sverige etc. Och det var inte bara den äldre mannen, utan även den unga killen, de var lika bestämda om svenska SACs reformistiska inställning och deltagande i de fackliga valen i Sverige, det visste de minsann. Så det kändes rätt kört med de kontakterna.

Andra kontakter i liknande. För vi hade också ett nytt IK, där det de flesta inte hade varit med på 70-talet, utan hade gått med i både IK och SAC på 80-talet. Halle [Leif Hallstan] var den som stod för traditionen. Vi ville gärna ha besök av AIT, och vi ville ha kontakt med AIT. Vi fick också besök av en kille från en dansk organisation, som ingick i AIT, som kom till vårt IK-möte. Vi tyckte att det skulle bli jättekul. Och han kom in så här... Och

³⁵ CNT-AIT används här synonymt med CNT-Madrid eftersom det var den fraktionen som efter splittringen behållit medlemskapet i den syndikalistiska internationalen AIT (på svenska IAA).

så hade han med sig en bandspelare som han satte upp på bordet för att spela in allt som sades, så att han skulle kunna bevisa för de andra att han inte hade sagt något dumt eller givit sig in på för nära relationer med oss. Det var helt wacko kan jag säga, våra försök till kontakter. Kommer du ihåg?

Leif Hallstan

Mmm...

Annika Hjelm

Ja. Så var det CNT som Leif berättade om, som bildades i Valencia som vi hade kontakter med. Och vi utvecklade goda relationer. 1988 ordnade vi en studieresa till Spanien för 39 deltagare i buss. Vi åkte runt till olika LS och vi besökte arbetsplatser och så vidare.

Kristian Falk

Plus barnen.

Annika Hjelm

Förlåt?

Kristian Falk

Åtta barn också.

Annika Hjelm

Ja, de ingick i de där 39. Men det var en väldigt vänlig och samarbetsinriktad resa. Vi ordnade också en kurs om Spanien och den spanska syndikalismen innan vi reste. Ja, vi var med alla tre på det här. Lasse var med och rekade för den här resan.

Lars Torbiörnsson

Var du med också?

Leif Hallstan

Ja.

Annika Hjelm

Vad vi också gjorde var att vi bjöd in några personer [till Sverige]. I CNT hade de ett secretariado permanente som motsvarade ungefär det som i Sverige var både SACs AU och anställda sekreterare. Så vi bjöd hit några av dem för att visa dem runt. Vi besökte olika LS och verksamheter. Vi tyckte att om de lärde känna vår organisation så kunde det vara ett bra underlag för samarbete. Det tyckte de också, och de bjöd då också in ett sällskap från SAC som reste runt till olika platser i Spanien. Jag och Ingemar Nilsson³⁶ var med, och några från AU, Roger Holmström, och några från Arvidsjaur som var med i CK [SACs Centralkommitté] som jag inte minns vad de hette.

Men vi reste runt då i alla fall, och vi etablerade vänskapliga kontakter och vi lärde känna varandras organisationer. Vi deltog sedan på varandras kongresser och så vidare. Men vad det gällde närmare samarbeten så började vi då... globaliseringen fanns ju inte då på 1980-talet, men det började gå upp för oss att det fanns något som kallades för Kapitalets internationalisering, kommer ni ihåg begreppet? Och vi började se att det behövs ett fackligt samarbete, inte bara solidaritet, utan att vi behövde identifiera gemensamma intressen som vi kunde samarbeta kring.

Och redan 1988 så deltog IK, via Mattias Gardell, i ett möte i Paris med andra syndikalister för att diskutera det, och vi började gemensamt inventera vad vi har för närvaro på olika multinationella företag, ifall vi skulle kunna ha gemensamma sektioner, vi och syndikalister i Spanien. Och vi hade också kontakt med syndikalister i Frankrike och Italien. Sedan visade det sig att det var inte så mycket, där vi var på samma multinationella företag och hade starka sektioner. Men vi fortsatte i alla fall med det här samarbetet. Tillsammans med SRT, en syndikalistisk organisa-

³⁶ Ingemar Nilsson var SACs sekreterare 1987–1994.

tion i Schweiz som inte var särskilt stor, men som var intresserad av det här samarbetet, så träffades vi och CNT och vi diskuterade möjligheterna att börja inleda samarbeten med andra fack som inte var direkt syndikalistiska, men som ändå var friare i sina förhållanden till de stora partibundna facken i olika länder. Och vi utvecklade samarbeten med ett antal organisationer i Italien, i Frankrike och det fanns också någonting i Tyskland på lite olika håll som vi hade en del samarbete med. Och 1989 hade vi också ett särskilt möte för postarbetare med syndikalister från Spanien och Sverige och från Frankrike också, SUD hette den organisationen.

En intressant iakttagelse som SAC-medlemmarna då gjorde, det var att på lokal nivå i Madrid, så samarbetade [Det Förnyade] CNT och CNT-AIT inom posten väldigt bra. Och det är lite intressant med tanke på att organisationsledningarna ofta tycks leva på att vara i konflikt, men på lokalplanet så inser man snabbt behovet av samarbete.

Och 1989... ja, för det som hände i Spanien var ju då att när organisationen var splittrad och Spanien som då var demokratiskt skulle lämna tillbaka de tillgångar som man hade konfiskerat under Francotiden, så fanns det då två organisationer som båda gjorde anspråk på de historiska tillgångarna.³⁷ Alltså pengar och lokaler, och det här var ju ett incitament för att enas, men det lyckades man inte med. Istället blev det en domstolsstrid, där det CNT som vi hade kontakt med, i en första instans faktiskt vann, men i nästa instans förlorade. Så CNT-AIT fick rätt till alla tillgångar. Och det här skedde 1989. Och då genomfördes det en

³⁷ Samlingsnamnet för dessa tillgångar är Patrimonio sindical (det fackliga arvet) och de består av två delar: Patrimonio histórico (det historiska arvet) som är de tillgångar som de (fackliga) republikanska organisationerna ägde före inbördeskrigets utbrott i juli 1936 och som konfiskerades av diktaturen efter 1939 och: Patrimonio Acumulado (det Ackumulerade arvet) som består av de tillgångar som innehades av diktaturens arbetsmarknadsorganisation Sindicato Vertical fram till dess upplösning 1976 och vars tillgångar regeringen beslutat fördela på landets nuvarande fackliga organisationer.

extra kongress där [Det Förnyade] CNT bytte namn till CGT.³⁸ Och vi fortsatte att ha kontakt med CGT. Och det var också med CGT som vi fortsatte de här bredare internationella samarbetena.

SAC genomförde en internationell konferens 1990. På den konferensen deltog syndikalister och anarkister från alla möjliga håll i världen, från Japan och Sydkorea, men framför allt från Europa. Men också olika fackföreningar som vi hade etablerat kontakt med, som inte var direkt syndikalister men som hade någon slags frihetlig anknytning eller idéer om att man skulle vara fri från partier. Det var gruvarbetare från Peru, det var... Vi hade då börjat etablera kontakter i Sovjetunionen så det var även grupper därifrån. Och det här gjorde vi i nära samarbete med CGT som också hade en av huvudtalarna på konferensen.

Vi hade också ett stort möte i Barcelona 1991, ett europeiskt möte med det här bredare fackföreningssamarbetet. Om man ska säga någonting om de här försöken till fackliga samarbeten, så kan man ju se att vi i Sverige var näst störst, och att de här alternativfacken i andra länder, de var starka inom särskilda sektorer och på vissa arbetsplatser. Men det var väldigt svårt att få till ett konkret samarbete. Man saknade en gemensam motpart för man var på olika företag och man var i olika branscher vilket försvårade det här. Men man kan säga att vi hade en del utbyte och fick en större förståelse för varandra, men det ledde inte till en direkt gemensam facklig kamp tyvärr, annat än i undantagsfall och då i form av att man gjorde solidaritetsuttalanden med varandras strider.

Postarbetarna bestämde sig för att man skulle ge ut ett gemensamt nyhetsbrev var tredje månad, och det fungerade, åtminstone under en tid. SACs IK gav ut ett SAC *Newsletter* på

³⁸ Den del av CNT, som i denna skrift oftast benämns CNT-Valencia, förlorade rätten att använda det klassiska namnet CNT efter en lång rättstvist med den så kallade Madrid-fraktionen och bytte därefter namn till CGT (Confederación General del Trabajo). Det formella namnbytet/bildandet av den ”nya” organisationen skedde vid en extraordinarie kongress som hölls i april 1989.

engelska som vi skickade runt, där vi beskrev vad som hände här och vad som hände på andra håll.

Ja, det är väl som är det viktiga i vad vi gjorde. Vi fortsatte att samarbeta med CGT, vi försökte bredda, vi försökte få till ett fackligt samarbete, och de andra inom CNT-AIT de var, vad ska man säga: dramatiskt aktivt engagerade i att vara ointresserade av oss.

Kristina Boréus

Då har jag en fråga till er alla tre, som har att göra med det här med splittringen och om hur det är att jobba internationellt eller i en solidaritetsorganisation gentemot splittrade organisationer. Alltså, om ni kan reflektera lite över det. Vad gjorde det här med den internationella rörelsen? Vad betydde den här splittringen för SACs del, men även kanske även för andra delar av solidaritetsrörelsen eller dem som ni hade stöttat under Francotiden?

Lars Torbiörnsson

När jag var med på den här resan som Annika organiserade i en privatägd buss runt om i Spanien, så besökte vi Seats stora fabriker utanför Barcelona. Och där fanns en rätt stark CNT-grupp med förhoppningar... som deltog i fackliga val och allt sådant där. Samtidigt, och det är ett perspektiv som funnits med under hela min verksamhetstid och som i det här fallet kan sammanfattas i den viktiga frågan: Vem är stark på Seat i Barcelona? Det är ingenting som Volkswagen lämnar åt slumpen. Det finns alltså oerhört starka intressen i att syndikalismen i organiserad form – som kulturell tradition kan man nog inte komma förbi den – inte ska återuppträda. Oerhört starka intressen i Spanien alltså, som har att göra med hur det spanska samhället ser ut, med spansk politik och så vidare. Men inte bara i Spanien. För Volkswagen till exempel, skulle det kunna vara en faktor som de inte... man är inte riktigt förutsägbar. Och så kommer vi, mer eller mindre naiva unga, ja numera äldre, syndikalister, och spanska i samma ålder, och mot oss, och det här är inte para-

noiskt utan det här är bara sunt förnuft, så finns ju naturligtvis väldigt starka välorganiserade, vältränade och professionella krafter. Polis och underrättelseorganisationer. Och det här går också på det politiska planet. Socialistpartierna i Europa, socialdemokratin, då en mäktig och ekonomiskt stark kraft i Europa, de europeiska kommunistpartierna som då var starka och som är oerhört bra på att manipulera och bygga maktcentra.

Personligen så upplevde jag det också som en stor ensamhet. Brittas [Gröndahl] starka sida var inte den här konspiratoriska och manipulativa sidan. Sune Blom³⁹ kunde man prata om sådant här med, och med Ingemar [Eriksson] så småningom. Och så småningom också med andra kamrater. Men det var en väldig ensamhet i det. Och så klart att man var en klantig amatör som var inblandad i något jävla Le Carré-sammanhang som man inte kan fatta men som man förstår finns. Ja, det var en sådan upplevelse som direkt knyter an till splittringen inom CNT och i att den av oss efterlängtrade fullheten och helheten på något sätt aldrig kommer.

Ja, det var ett personligt vittnesmål.

Kristina Boréus

Ja, jag vet inte om ni, Annika eller Leif, vill kommentera det...

Lars Torbiörnsson

Den mera direkta, den polisiära övervakningen, den märkte jag först senare. Det var till exempel att när vi hade de här studieresorna i Barcelona, så misstänkte vi starkt, vi vet inte hur det var, men vi misstänker då att i det demokratiska europeiska samarbetet, Schengenavtalet och sådant, så kom en svensk polisdelegation till Barcelona, och vi tror att vi var ett studieexempel. Det var kamrater som var med i en CNT-demonstration, vi från ledningen avrådde bestämt från allt sådant deltagande (skratt), men kamraterna var med ändå, och de blev fångade av polisen

³⁹ Sune Blom var SACs sekreterare 1968–1975.

och förda till en polisstation. Där hörde de att spanska poliser utbytte synpunkter: Svenskarna kommer snart, och så där. Och det inträffade också några grejer på hotellet som vi bodde på som också talade för det.

Och sedan kom en CNT-delegation till Sverige, vi skulle besöka en grupp i Köpenhamn och vi klev på Malmötåget en tidig morgon. Vi var de enda tåggästerna och blir ivrigt fotograferade av någon som gömmer sig bakom toalettdelen där, som sticker fram huvudet. Och vi reser sedan vidare upp i Norge och Härjedalen och så... Alltså den typen av händelser. Men det är mera, vad ska vi kalla det för, på vardaglig nivå.

Det jag talade om här innan, det var de här lite större skeendena som man bara inte har någon aning om, men som det sunnda förnuftet och all historieläsande erfarenhet och allt sådant ändå säger finns där. Man bara vet att det finns där. Men vad? Hur?

Kristina Boréus

Jag vet inte om ni vill säga någonting om vad det betyder för det internationella arbetet när en organisation som har stått så i centrum för solidaritetsverksamheten, stödverksamheten, när den faller isär på det här sättet.

Leif Hallstan

Ja, att CNT splittras i Spanien... men jag brukar framhålla att trots att det var två organisationer så fanns det ändå tusentals syndikalister i Spanien som var verksamma lokalt, på sina arbetsplatser, i sina LS och så vidare. Och att det enda sätt att hantera det här som vi råkade ut för då 1980, det var helt enkelt att försöka få solidaritetsarbetet att bli ännu viktigare, att få ner solidaritetsarbetet med Spanien på en lokal nivå. Ett lokalt perspektiv.

Jag tror till exempel att den här Spanieninsamlingen som vi hade, den var tidigare väldigt mycket inriktad på att samla in pengar i Sverige av SAC centralt för att skicka pengar till CNT

centralt. Det där omvandlades sedan till, det fanns ett antal tusen kronor i Spanieninsamlingen, den omvandlades sedan till en slags, ska vi säga konfliktfond för våra spanska kamrater. Vi spred alltså budskapet i Spanien att det fanns möjlighet för LS och syndikat där nere att om de hade ett projekt eller stora behov i samband med någon konflikt så skulle de kunna ansöka om pengar, ett bidrag, stort eller litet, från SAC. För det fanns möjlighet att göra det, vi kunde i alla fall bidra med någonting. Och det kom också ett antal sådana förfrågningar.

Jag tror att vi backade upp den här strejken på däckfabriken Michelin, i Vitoria i Baskien, med rätt mycket pengar från Spanieninsamlingen. Så perspektivet flyttades, vi höll kontakterna med det så kallade CNT-V[alencia], genom våra respektive centralorganisationer. Jag tror att en del kontakter fortsatte även lokalt. Jag undrar om inte Ludvika LS, till exempel, fortsatte med sina kontakter med ett gruvsyndikat i norra Katalonien. Det var ett samarbete som hade påbörjats med den här resan. Fast det var ju mer på nivån att man brevväxlade, berättade om sina aktiviteter och sådana saker.

Kristina Boréus

Kan vi vänta lite med publikfrågor. Nu handlar det om...

Albert Herranz

För att avrunda vill jag följa upp den här linjen som både Annika och Leif har öppnat. Jag skulle gärna vilja veta hur det såg ut: Ni börjar ju koncentrera mer och mer av det internationella arbetet på CGT. Hur utvecklas den här solidariteten, eller det här fokuset på CGT, genom åren?

Ni har ju pratat om studieresor och om att ni ibland hade sådana här enskilda solidaritetsaktioner.

Annika Hjelm

Det handlade egentligen inte om solidaritet i den bemärkelsen. Solidaritet handlar ju om ömsesidighet och om att man hjälps åt

i gemensamma intressen, och det betyder ju ofta att man stödjer någon annan, så som ordet har kommit att betyda och användas. Men från att man under diktaturen och kanske tidigare, som Leif och Lasse berättar, stödde CNT med pengar och på olika sätt, så under den tiden som jag var med så handlade det mer om att vi var jämbördiga. Vi försökte få till ett gemensamt samarbete. Det var det som var i fokus. Och då samarbetade vi med dem som ville samarbeta med oss. SAC som organisation behövde samarbetspartners, både för att ha konkret solidaritet, men också för idéutveckling.

Kristina Boréus

Okej. Ja, då tror jag faktiskt att vi har kommit fram till publiken, eller?

Annika Hjelm

Nej, men bara helt kort, för det kan ju tyckas att det jag säger om att de kontakter vi hade med AIT var wacko. Men även inom CGT så fanns det olika fraktioner som ville dra organisationen åt olika håll. Man hade till exempel en extra kongress 1991, tror jag det var, där man diskuterade frågan om rätten till dubbelorganisering och om man fick vara med i ett politiskt parti och samtidigt inneha förtroendeuppdrag på högre nivåer. Några ville slopa ordet anarkosyndikalism i beskrivningen av organisationens ideologi. Inom CGT pågick det också en dragkamp om vilken typ av organisation man skulle vara nu när man hade ett nytt namn. Där fanns ju de krafter, som Lasse pratar om, som hade intressen av att försvaga och mjölka ideologin ur den här organisationen. De krafterna hade säkert sina medvetna motorer men det fanns säkerligen även personer som drev de här frågorna utan att vara styrda. Men så fanns det andra som försvarade de anarkosyndikalistiska idealen. Och med anledning av det så fanns dynamik och diskussioner om vad det här är för organisation och vart den egentligen är på väg.

IK gjorde ett antal försök att ha kontakter med CNT-AIT men avvisades. Det var svårt och de var ju extremt små och isolerade, så våra ambitioner att etablera fackligt samarbete vann. Sedan kan jag säga att på den här extrakongressen så bestämde CGT ändå att de skulle vara anarkosyndikalister.

Lars Torbiörnsson

När det gäller AIT, så under hela den här perioden som vi har pratat om, så förekom ju hela tiden kontakter och försök från var sida att skapa bättre relationer. I den här rapporten 1973 med Sune Blom,⁴⁰ då sitter vi och pratar med [Germinal] Esgleas.⁴¹ Och vi har möten i Paris. Det såg då ut att öppna sig, men det var bara falskt alarm. Gubbarna där, exilgubbarna, de satt och sov allihop (skratt) efter lunch när vi hade överläggningar något år senare i Paris.

Och det här gick igen också i Portugal. Den här kontrollen handlade också om Portugal, för Portugal fick inte komma före Spanien på något sätt, så där blev vi också persona non grata. Exil-CNT försökte exkludera oss från eventuellt inflytande. Och vår hållning, det låter kanske helgonlikt, men det var ju faktiskt, tror jag, helt sant, att vi bara önskade att syndikalistiska organisationer, sedan kunde få se ut som de själva tyckte var lämpligt, skulle återuppstå.

Kristina Boréus

Tack så mycket. Nu är det dags för publiken och då har vi bara en mick här att skicka runt, och då vill jag säga så här att det här spelas ju in så att ni är medvetna om det, och hemskt gärna att ni säger era namn också. Fast det måste ni naturligtvis inte. Ja, där tror jag vi har första frågan.

⁴⁰ Se Torbiörnsson, Lars och Blom, Sune (1973).

⁴¹ Germinal Esgleas (1903–1981), framträdande CNT-medlem, aktiv under inbördeskriget och en av de ledande inom CNTs exilrörelse för vilken han också var generalsekreterare under flera perioder.

Liv Marend

Hej kamrater. Jag heter Liv Marend och är nuvarande generalsekreterare i SAC-syndikalisterna. Jag vill tacka er jättemycket för det ni berättar om. Det är enormt värdefull information. Jag tänkte bara att jag skulle berätta om att 1999 så var det ett möte i San Francisco, som bland annat jag och Hannele Peltonen⁴² som var generalsekreterare då, Dirk Grosjean som sitter ute vid Infos bokbord, och även Dan Levitan som sitter här framför mig, deltog i. Det var det första mötet efter inbördeskriget där folk från alla olika inriktningar deltog, det vill säga både folk som var med i organisationer som var med i AIT och de som inte var det. Och det var präglad av en väldigt hoppfull stämning.

Som det ser ut i nuläget har vi nu i första hand internationella kontakter med grupper av fackföreningar utanför AIT, men även med en del av dem som fortfarande är kvar. Som till exempel FAU i Tyskland som deltar med observatörstatus på de rödsvarta möten som sker.

Jag tycker att det är väldigt intressant att lyssna, samtidigt som det är sorgligt att höra, därför att det blir väldigt uppenbart både hur svårt det är för oss att hålla sams, men också att det säger någonting om vilken stor styrka vi har när vi håller ihop, om det uppfattas som så hotfullt.

Jag hoppas i alla fall att vi ska kunna närma oss varandra ännu mer i framtiden. Och jag vet till exempel att CNT i Frankrike, som inte är en del av AIT, har fungerat som en sorts brygga mellan CNT och CGT i Spanien.

Och just det som Annika var inne på när det gäller praktiskt samarbete, så ser det ofta ut på ett annat sätt, och till exempel just i Barcelona så finns det ju många syndikalister i tunnelbanan och inom transportväsendet från båda organisationerna, men som samarbetar på en kontinuerlig daglig basis. Och det är i alla fall hoppfullt. Tack.

⁴² Hannele Peltonen var SACs sekreterare 1998–2002.

Kristina Boréus

Okej, det här var väl inte en fråga tror jag till panelen, utan en uppdatering om nutid.

Toivo Jokkala

Ska jag ta vid? Jag heter Toivo Jokkala. Jag tänkte bara fråga: Under den här solidaritetsarbetsperioden som ni pratar om, hur såg det ut på det rent fackliga basplanet i Spanien med, ja det blir väl i första hand CNT som blev CGT antar jag eftersom det var dem ni hade mest att göra med: Man deltog alltså i de här fackliga valen, men hur gick det, och hur såg det ut när det gällde fackliga konflikter och sådant?

Kristina Boréus

Vem vill svara?

Leif Hallstan

Man deltog i de fackliga valen. Och jag tror att det gick sådär. Till en början. Man kommer lite grann på efterkälken. Dels för att man hoppade på systemet lite senare än de andra organisationerna, och dels för att man också hade fullt upp med de interna konflikterna. De interna konflikterna syntes ju också. I alla fall den första tiden syntes de även för folk utanför organisationen. Det fanns ju rätt många incidenter med våldsamheter mellan de olika grupperna tyvärr, i alla fall i Barcelona vet jag. Det var nog lugnare på andra ställen.

Men det gjorde också att det fanns ett visst motstånd även mot CGT när man ställde upp i de fackliga valen, och sedan tror jag också att det hängde kvar det här som hade hämmat organisationen efter att man mer eller mindre blivit klassad som en terroristorganisation i polisens och i vissa mediers ögon i samband med La Scala-fallet. Att det var någonting farligt med CNT som man kanske skulle hålla sig borta från, det tror jag också påverkade det fackliga lite grann.

Så får man säga att de resurser som [Det Förnyade] CNT hade i de fackliga valen då bara var en bråkdel av de resurser som UGT,⁴³ det stora socialistfacket, och Arbetarkommissionerna, som då var kommunistorienterade, hade. UGT fick ju en massiv hjälp från tysk, svensk, fransk och brittisk socialdemokrati. Det var rätt ojämnt där.

Kristina Boréus

Okej, nästa fråga är du i grönt, kan micken gå dit.

Per Nilsson

Jag heter Per Nilsson och jag vet inte riktigt hur aktuellt det här, men jag vill minnas att SAC fick pengar från a-kassan när de fonderna lades ner på kongressen 1990. Och att en del av de pengarna användes för sådana här stödverksamheter. Gavs inte bland annat ett lån till någon av organisationerna, det måste väl ha varit till det CNT som sedan blev CGT, kan jag tänka mig. Och vad hände med det där?

Leif Hallstan

Jo, det gavs ett lån till CGT och jag tror det var i samband med att de skulle ställa upp i de fackliga valen, alltså i en ny omgång, och de behövde pengar för en ordentlig propagandadrive. Och jag fattar det som att villkoren var rätt bra för SAC, och bra, i alla fall till en början, också för CGT, alltså räntemässigt. Och det här lånet betalades tillbaka på fem år, tror jag, något sådant. Ingemar [Eriksson] kanske kommer ihåg?

⁴³ UGT (Unión General de Trabajadores) bildad 1888 av en grupp socialister som utesluts ur den anarkistdominerade spanska sektionen av Första internationalen. Fram till inbördeskrigets slut var UGT, vid sidan av CNT, Spaniens största fackliga centralorganisation. Efter Francos död har UGT, som har starka kopplingar till socialistpartiet (PSOE), tillsammans med CCOO blivit en av landets två dominerande fackliga organisationer.

Ingemar Eriksson

Jag avgick ju som kassör i den vevan...

Annika Hjelm

Men nu handlar det om att gräva i grumliga minnen, men de här a-kassepengarna, var ju som du säger Per på 1990-talet, alltså 1990 eller något sådant, och då bildade vi en internationell stödfond. Men det här lånet var tidigare har jag för mig. Typ i mitten av 1980-talet. Du hade ju sett någonting i verksamhetsberättelsen, men inte jag. Har vi läst olika? Jag tror inte att lånet var från den internationella solidaritetsfonden, det var ett senare problem så att säga, eller en senare tillgång.⁴⁴

Kristina Boréus

Okej, nu är vi inne på de här berömda fotnötterna då. Det här kanske man hittar i protokollen. Nu ville Kristian komma in.

Kristian Falk

Tyvärr så finns ju inte verksamhetsberättelserna digitalt tillgängliga efter 1979. Fram till 1978 finns de. Annars går det ju att titta i dem kring skiftet 1980- och 90-talen för att se vilka belopp som lånats ut till CGT och när de har betalats tillbaka. De finns uppe på SACs expedition och i välsorterade LS-lokalerna också.

Några tillägg och några kommentarer: Det var Mattias Gardell och jag som åkte till Paris på hösten 1988 tillsammans. Det var ett ganska intressant möte att få vara med om, det vill säga tankarna om att organisera sig, som min gamle mentor Sigge Danielsson som hade ett förflutet i IWW sade, i linje med den kapitalistiska utvecklingen. Det var ett försök till det. Och det ser vi när vi står här 25 år senare, att vi inte har kommit så jävla mycket längre. Det är bara att konstatera det.

Jag var även med på bussresan 1988 till Spanien. Jag tror det var en resa på totalt 16 dagar, något sådant, säg två dagar ner och

⁴⁴ SACs AU beviljade CNT-Valencia ett lån på 250 000 kronor 1986, se SACs dåvarande medlemstidning *SAC-kontakt*, 7/1987, s. 16.

två dagar hem. Det var nästan en vecka på plats i Katalonien, och ett par dagar i Aragonien och Baskien i huvudsak. Och då ser jag besöket på SEAT-fabriken och mötet med CNT-Valencias sektion där, som Lasse nämner. Med risk för att framstå som en flagellant här och kasta sten i ett glashus så det klirrar å det rejälaste, är mitt intryck att inte hela vår resedelegation var införstådd med poängen att göra det besöket: Att ta till sig den här fackliga erfarenheten även om den var främmande för oss. Att man bedrev någon form av halvparlamentarism på arbetsplatserna med deltagande i de fackliga valen.

Många av resenärerna var ju ärligt talat mer intresserade av att gå och sätta sig och bli utskälda av CNT och AIT i Barcelona någonstans. Och också att efteråt fatta att: Jaha, är det det här man råkar ut för. Det var också en chock för några av resenärerna. Det fanns inte en mognad och då vill jag koppla tillbaks till, och titta på SAC, i fotnoterna om man så säger, att sedan slutet av 1970-talet och in på 90-talet pågick en facklig reorganisering inom SAC i Storstockholmsområdet, eller säg Mälardalsområdet i stort. Och det var ju inte den erfarenheten som så att säga var riktigt representerad mer än halvdant på den här resan. Det hade varit intressant att knyta an till utgångspunkterna för resorna tio år tidigare, i samband med 1979 års CNT-kongress. Att få till ett likartat utbyte utvecklades inte av 1988 års bussresa, annat än på det personliga planet här och där. Men jag tror att många fick sig en tankeställare när det gäller de här försöken och möjligheterna att få till en dialog med CNT-AIT, att det var ganska fruktlöst. Men vi missade att knyta an till de fackliga erfarenheter som man utvecklade inom CGT, med eller utan de fackliga valen. Det är den reflektion jag gör.

Och sedan kan man ju säga att jag tror att den riktiga kallduschen för många blev 1990 års SAC-kongress när vi hade bjudit in IAA att sända en representant till kongressen, och de skickade dit en emissarie som vi råkade känna igen från 1970-talet när han smög här i trakterna under namnet Ralf Aurand men han hade bytt efternamn och hette Ralf Schmitz med Z på slutet. Och

han levererar då en utskällning på två och en halv sida i kongressprotokollet ungefär. Och han börjar med att tacka för inbjudan med att säga: Nu ska vi inte hyckla här. Och så drar han igång. Och sedan sitter, ja inte stora delar, men en tredje- eller fjärdedel av kongressdeltagarna och applåderar utskällningen. Detta var fullständigt ofattbart för mig och för många andra, medan andra inte förstår vidden, men sedan börjar insikten sjunka in tror jag inom organisationen.

Då inser vi samlat i det läget att ska vi ha något internationellt samarbete så måste vi jobba på en annan basis. Då får det fart under 1990-talet, med den internationella konferensen som SAC arrangerade i Stockholm som brytpunkt.

Kristina Boréus

Är det här någonting ni i panelen vill kommentera?

Kristian Falk

Det är en liten karikatyr som jag levererar här.

Lars Torbiörnsson

Möjligen bara att den här resan då 1988, den var ju en mera privat resa. Alltså, med kamrater som tyckte att det skulle vara skojigt att åka med den här bussen till Spanien, och att se Spanien, så det var ju väldigt olika intressen i den. Barnfamiljer. Det säger ju inte att föräldrarna inte kan vara fackligt intresserade. Det var väldigt olika, en del var kanske mer intresserade av ETA i Baskien än av CNT i Vitoria och så vidare. Det var skojigt, men det var inte en organisatoriskt representativ resa på det viset.

En reflektion som jag gjorde när jag tänkte: Vad tusan ska man prata om här, och då jag läste och tittade igenom Brittias bok igen, då såg jag att från 1960-talet och till 70-talet, så täckte vi in situationen i Spanien på ett sätt som inga andra gjorde: Hur ser det fackliga läget i Spanien ut, åren 73, 74, 75, 76? Och litteraturen är naturligtvis ingen spännande litteratur, man måste nästan vara lite nörd för att tycka att det är kul att läsa om grup-

per och göra prognoser: Har de någon chans? Nej. Har de någon chans? Ja, de stöds ju av dem och dem. Men vi täckte upp det hela tiden. Man ser alltså hur det fackliga läget ser ut i Spanien, i all sin chimär, under Francodiktaturens sista decennium. Och det tycker jag är en imponerande kulturgärning när man ser tillbaks på det. Ja, naturligtvis läste man om det här även inom LO och TCO och så vidare, för det är ju intressant för dem som, precis som vi, tillhör nörddelen. Men annars, ingen skimmar på vattenytan att man uppmärksammar det i våra massmedier. Det kan jag i efterhand tycka är märkligt faktiskt.

Ja, det var en reflektion som jag gjorde. Jag blev lite imponerad av oss själva så att säga, kollektivt. I efterhand.

Kristina Boréus

Det finns mycket man skulle kunna fördjupa här, men nu måste vi snart börja avrunda och då kommer panelen att få sista ordet i det här vittnesseminariet. Men innan dess så skulle jag vilja be Albert säga något om vad som händer just nu på den fackliga fronten i Spanien och med CNT. För tydligen, så som vi var inne på här också, så händer ganska mycket.

Albert Herranz

Jag vill bara förklara den anarkosyndikalistiska delen, eller familjen, som i Spanien består av tre organisationer: CNT, CGT och en liten fackförening, som bröt sig ur CGT i slutet av 1980-talet, som heter Solidaridad Obrera.⁴⁵

Men saken är den och det är nog bekant för många av er, att Spanien just nu befinner sig i en väldigt stor inte bara ekonomisk kris utan också i en samhällelig kris som också en kris när det gäller strukturerna och myndigheterna. Allt ifrågasätts, till stor del av de yngre generationerna. Och det har också gett utslag när det gäller den fackliga kampen. Till exempel har CNT, som efter

⁴⁵ Confederación Sindical Solidaridad Obrera är en mindre facklig federation som bröt sig ur CGT i samband med kongressen 1989. Befinner sig ideologiskt mellan CNT och CGT och har sitt starkaste fäste i Madrid.

sin kongress 1989 levde i ett överlevnadstillstånd och helt enkelt försökte överleva och försökte hålla sig... ja till att vänta på bättre tider. Men efter kongressen 1996 har CNT växt, till en stor del genom fackligt arbete, och har numera fått en större och större närvaro inom vissa områden på arbetsplatserna, speciellt på de små och mellanstora arbetsplatserna. De stora arbetsplatserna brukar alltid vara dominerade av Comisiones Obreras – alltså Arbetarkommissionerna – och av UGT som kan beskrivas som ett spanskt LO.

När det gäller CGT, så har det i vissa områden, till exempel i Katalonien, blivit det tredje största facket. Det har växt ganska mycket.

När det gäller samarbetet och relationerna mellan CNT och CGT kan man säga att där har det lugnat ner sig ganska mycket. På lokalnivå kan det fortfarande finnas väldigt stora motsättningar. Men saken är den, det har hänt nu och det pågår ständigt, i vissa demonstrationer, i vissa aktioner, på arbetsplatser, att på en väldigt lokal nivå så har CNT och CGT samarbetat utan några problem.

Det är klart att det är två skilda organisationer med olika taktiker och tillvägagångssätt. Men i andra aspekter har de samarbetat ganska mycket. Det är klart, det handlar om lokala och enskilda aktioner men det bådar i alla fall gott, det förebådar ett visst samarbete, men, och det är ju underförstått, att det fortfarande är två olika organisationer.

Kristina Boréus

Utvecklingen i Spanien i stort är kanske inte uppmuntrande, men det vi hörde just nu är ju uppmuntrande och handlar ju också om enighet lite grann och mindre om splittring. Så det är väl ett hoppfullt sätt att sluta den här historiska, ja, vi kan inte sluta den historiska berättelsen, men där vi lämnar den just nu. Men de sista orden vill jag gärna ge till panelen: Någonting ni vill säga, jag vet inte om någon kan summera det här rika samtalet vi haft, men någonting ni vill tillägga, reflektera över eller säga vad

ni vill. Och då kanske Annika kan börja, hon som inte fick börja förut.

Annika Hjelm

Om jag ska göra en reflektion så är det väl att, och den är lite bredare än det som bara handlar om CNT i Spanien, och det är att jag tycker att det är tragiskt att CNT i Spanien har splittrats. Det är också tragiskt att de här frihetliga syndikalistiska idéerna förvaltas av organisationer i olika länder som är så svaga och dåliga på att utvecklas och på att samarbeta med varandra.

Även internt i SAC så har man, tycker jag, varit dålig på att ha självförtroende och gå ut och stå för det man är, och att bli de massrörelser som man egentligen är tänkta att vara, med breda innehåll och med en stor bredd av idéer och tankar inom organisationerna men att ändå kunna samarbeta. Och det är ju det man har misslyckats med i Spanien. Och det är det som har misslyckats på alla möjliga håll. Och jag tror att det är lätt att vi, som har varit inne i de här organisationerna, tar till oss att vi är dåliga liksom. Och det är vi förstås, vi är ju åtminstone ändå inte tillräckligt bra. Men jag tror att det som Lasse var inne på har stor betydelse. Jag tror att det spelas in bollar i vår verksamhet från olika håll för att det vore olämpligt för makthavare av olika slag om vi växer.

En annan del som jag jobbade mycket med under min tid som internationell sekreterare var med kontakter i Sovjetunionen under Sovjetunionens fall och den nya tid som inleddes. Och även där fick jag, eller där fick jag kanske de erfarenheter som Lasse berättar om. Om hur det är andra krafter som ställer till det, som inte har så mycket med de egna organisationerna att göra. Tack.

Kristina Boréus

Tack.

Leif Hallstan

Jag måste ändå säga att om man har sett hela den spanska syndikalismens resa från underjorden, Francodiktaturen, reorganiseringen och de motkrafter man mötte, som Lasse så belysande sade, att CNT hade SAC som enda stöd medan mäktiga intressen som Sovjetunionen stod bakom kommunisterna och så vidare.

Trots det är jag ändå optimistisk. Jag har varit i Spanien på semester några gånger de senaste åren, och man kan ju ändå se det: Syndikalismen finns där. Man stöter på den spontant, den omnämns i samband med fackliga frågor i media, man kan stöta på LS-lokalerna i städer, en liten demonstration... sådär alltså bara rent spontant när man är där. Och det visar att rörelsen ändå finns. På ett sätt som inte existerar överhuvudtaget någon annanstans i världen. Och det finns rätt många tusen syndikalister därute som stretar på så gott de kan.

Jag ser den här splittringen, mellan CNT och CGT, numera inte som speciellt dramatisk. Det kanske är lika bra att det är två organisationer. Jag vågar inte tänka på vad som skulle hända om de skulle enas. Det kanske ändå ger någon slags arbetsro för båda, kan man säga, speciellt nu när exilen har försvunnit mer eller mindre så har man inte längre det orosmomentet. Så att de får utveckla sin taktik efter vad de tycker är bäst så får vi se hur det går. Jag har intrycket av att det ändå går rätt hyfsat för båda just nu. Om det beror på krisen i Spanien eller inte vet jag inte, men det finns ändå en respons för syndikalistiska idéer i det spanska samhället. Helt klart.

Kristina Boréus

Ja, Lars.

Lars Torbiörnsson

Ja, det blir några fotnötter som passar tillfället för den fina sammanfattningen tycker jag.

En fotnot är *Internationell solidaritet*⁴⁶ som vi gav ut. Då är det en tid då det har kommit upp ungdomar, alltså ungdomen som man själv var del av, har väckt sitt intresse för det internationella då det gamla kalla krigets väldigt fasta föreställningar brakar ihop. Vietnam, Afrika, Sydafrika, Rhodesia, och Algeriet kanske jag ska säga först, men då var många av oss för unga, Chile och så vidare. Och det sker i en allmän vänstervåg som delvis var dogmatisk. Och vänstern har ju sina myter. Och vår upplevelse då, min och många kamraters, är ju att det börjar komma unga människor som är intresserade av SAC, på det sätt som vi alla någon gång har närmat oss SAC, och att de behöver ett eget självförtroende i förhållande till andra vänstergrupper. Och det är en av tankarna bakom *Internationell solidaritet*, alltså tidskriften, att stärka den här självkänslan. För många unga syndikalister, de är ju aktiva i kanske Chilekommittéer och annat. Själv var jag aktiv i Unga filosofer, i Vietnamarbetet och så vidare. Och man behöver stärka sitt självförtroende som syndikalist, och det var ett av syftena med *Internationell solidaritet*. För det sker ju en förändring som Roland [Larsson] och jag bara kunde... Jag kom ju in och då var Roland med och, som jag sade förut, var han en av de yngsta, och vi är samma generation, och sedan var det inga... Och några år senare så är det flera, och tio-femton år senare, när jag tyvärr har passerat det stadiet, då spelar man fotboll och man går på puben tillsammans och sådant där som man bara kunde drömma om. Och jag tror att vårt arbete har haft betydelse och stimulerat den utvecklingen i en viktig brytningstid i såväl SACs som i Sveriges sociala historia. Det var en fotnot, för sanningsvitnet, historieforskningen.

En annan är att när vi pratade om arbetet i Francospanien, så glömde jag en intressant sak. Det är nämligen att i Barcelona

⁴⁶ Tidskrift/Bulletin utgiven av SACs internationella kommitté 1970–1978, samtliga nummer finns tillgängliga för nedladdning på SACs hemsida, www.sac.se.

fanns Spektakelsyndikatet,⁴⁷ alltså kabaréer, biografer, teatrar och sådant. Där hade syndikalisterna, anarkosyndikalisterna fått ett ganska fast grepp, lite maffia blir det faktiskt över det. Men vilket gjorde att när till exempel [Saturnino] Carod⁴⁸ kommer ut från sina två dödsstraff som inte verkställs... efter sina 18 eller 20 år i fängelse eller så. Han var ledare för en kolonn i Aragonien. Så blir han biografmaskinist vid de här biograferna som ligger vid Las Ramblas under gatunivån. Och där fanns en massa gamla syndikalister. Jag kommer ihåg att jag träffade två gamla sådana här 'riva biljetter' [biografvaktmästare] på någon biograf. De var utbildade till passförfalskare av brittiska Secret service då de varit aktiva i någon av de av anarkister och syndikalister organiserade smuggelleder som skapats för att få ut politiker, judiska och andra flyktingar, allierade flygare och så vidare ur det nazistiskt ockuperade Europa. Och det blev alltså ett sätt för dem att få jobb. Sedan man kan man ju tycka att det är tragiskt, att där stod Saturnino Carod som filmmaskinist och visar film som kanske är en film som den som jag såg i Spanien nämligen den här filmen om irländsk organisering i Appalacherna, "Molly Maguires", en hemlig förfacklig organisation som slås sönder av polisinfiltration. Och nu är det en film där hjälten är den här polisinfiltratören. Att stå och visa sådant och ha den erfarenhet som han har. Det blir ju väldigt tragiskt.

Och den sista: Det är nämligen att det här var väldigt kul. Och att jag inte trodde att jag skulle ha någonting att säga för jag tror inte att jag kommer ihåg några namn eller någonting. Och igår var vi några stycken som satt på något kafé och de berättade vad som skulle hända, och det var så jävla kul så jag tänkte, tänk om man bodde någonstans så man kunde träffas en gång i månaden

⁴⁷ "Spektakel" här i betydelsen offentligt uppträdande/kulturevenemang. "Spektakelsyndikatet" – Sindicato Único de Espectáculos Públicos – var CNT's kulturarbetsyndikat (i Barcelona). Syndikalisterna har än idag facklig majoritet bland de anställda på biograferna i Barcelona.

⁴⁸ Saturnino Carod (1903–1988), känd CNT-medlem som under inbördeskriget var befälhavare för miliskolonnen Carrod-Ferrer.

och sitta några gamla stötar och prata om sådant här... Men sedan ser man att det behövs en annan dokumentation, mycket längre med seminarier och så. Tack.

Kristina Boréus

Och det politiska samtalet och arbetet kommer att fortsätta, och nu tycker jag att vi tackar panelen med en stor applåd.

Och till sist vill jag bara säga några saker som jag blivit ombedd att säga, nämligen att just nu är det öppet hus på SAC, på Sveavägen 98. Och sedan kan ni då titta efter den här publikationen som förhoppningsvis ska komma ut från Samtidshistoriska institutet på Södertörns högskola. Och titta också i ARABs tidskrift *Arbetarhistoria*, för där kommer den väl att lanseras, liksom hoppas jag i *Syndikalist*⁴⁹ och kanske till och med i *Arbetaren*. Och sedan är det ju flera bokprojekt här på gång. Per och Albert och även Ingemar Johansson, som sitter där, jobbar ju med böcker om Spanien just.

Och sedan ville Kristian att jag även skulle nämna Kamratföreningens aktiviteter, som också brukar annonseras i *Syndikalist*, och där nästa offentliga sak som ska hända är ett litterärt föredrag om författaren Folke Fridell.

Och därmed tack till alla för att ni har kommit hit och deltagit i denna spännande dag. Tyvärr måste ni nu rusa ut och inte ställa er och titta på alla de intressanta skrifterna här eftersom vi måste vara ute klockan fyra. Tack så mycket!

⁴⁹ *Syndikalist* är SACs nuvarande medlemstidning.

**Fotografier
2010–2013**

CGT-demonstration på Via Laietana, Barcelona, första maj 2013.

Samtliga foton i denna bildinlaga har tagits av Per Lindblom.

CGT-demonstration på Via Laietana, Barcelona, första maj 2013.

Rafael Iniesta, informationssekreterare för Barcelona LS, CGT, Via Laietana, Barcelona 2010.

CGT-demonstration på Via Laietana, byggnaden till vänster är den som det för närvarande pågår en konflikt om, Barcelona, första maj 2013.

CGTs kulturarbetarsyndikat "Spektakelsyndikatet", en av två kvarvarande lokaler från transitionsperioden, Passatge de la Pau, Barcelona, 2011.

Natalia utanför CNTs bokhandel Rosa de Foc, Carrer de Joaquín Costa, Barcelona, 2010.

Idag är många gator och torg i Barcelona uppkallade efter anarkister och syndikalister, Plaça de Teresa Claramunt, Barcelona 2010.

Byster av anarkisterna Francisco Ferrer, avrättad i Barcelona 1909, och Buenaventura Durruti, stupad i Madrid 1936. Anarkistiska memorabilier från det tidiga 1900-talet är idag eftertraktade samlarobjekt. Föremålen på bilden stals vid ett inbrott i februari 2012, Ateneu Enciclopèdic Popular, Barcelona 2011.

CNT-medlemmar affischerar. Paral•lel/Tres Xemeneies, Barcelona, första maj 2013.

Agustín Guillamón, historiker och författare till ett flertal böcker om den spanska anarkismens historia, Ateneu Enciclopèdic Popular, Barcelona 2011.

Inför CNT-möte, Paral•lel/Tres Xemeneies, Barcelona, första maj 2013.

Platsen för mordet på CNTs katalanska regionalkommittés sekreterare Salvador Seguí 10 mars 1923. Rambla de Raval/San Rafael, Barcelona 2013.

CNTs första maj-demonstration stannar till utanför UGTs lokaler, Barcelona 2013.

Salvador Seguí (1886–1923), Rambla de Raval/San Rafael, Barcelona 2013.

Detalj av det monument som rests till minnet av de avrättade under inbördeskriget och diktaturen, Cementerio de Torrero, Zaragoza 2012.

Martín Arnal Mur, 92 år, medlem i CNT, veteran från inbördeskriget, den franska motståndsrörelsen och den anarkistiska gerillan, Angüés, Aragonien 2012.

Martín Arnal Mur framför det monument som byborna rest till minne av dem som avrättades under inbördeskriget, Angüés, Aragonien 2012.

Högst upp och ovan: CGTs block i demonstration mot nedskärningarna under den ekonomiska krisen, Zaragoza, 2012.

Irene de la Cuerda, generalsekreterare för CGT-Aragonien, Zaragoza 2012.

Demonstration mot nedskärningarna under den ekonomiska krisen. Brandkåren tar aktiv del i protesterna, Zaragoza, 2012.

Högst upp och ovan: Demonstration mot nedskärningarna under den ekonomiska krisen, Zaragoza, 2012.

Referenser

- Altid Vigil, Alicia (2010), "El exilio de los anarquistas", i Casanova, Julián (red.), *Tierra y Libertad: Cien años de anarquismo en España*, Barcelona, Crítica.
- Andersson, John (1950), *Med SAC i 40-årig kamp*, Stockholm, Federativs förlag.
- Bergkvist, Karl och Arvidsson, Evert (1960), *SAC 1910–1960: Jubileumsskrift*, Stockholm, Federativs förlag.
- Boréus, Kristina; Ighe, Ann; Karlsson, Maria och Warlenius, Rikard, red. (2012), *Ett sekel av syndikalism: Sveriges Arbetares Centralorganisation 1910–2010*, Stockholm, Federativs förlag.
- Borillo, Óscar och Gómez, Tomás (2003), "Toulouse y el exilio libertario español", i Altid Vigil, Alicia och Domergue, Lucienne (red.), *El exilio republicano español en Toulouse, 1939–1999*, Madrid, UNED.
- Cañadas Gascón, Xavier (2008), *Caso Scala: Terrorismo de Estado y algo más*, Barcelona, Virus editorial.
- Carmona Pascual, Pablo César (2004), *Transiciones: De la Asamblea Obrera al proceso de Pacto Social, CNT (1976–1981)*, Madrid, Fundación de Estudios Libertarios Anselmo Lorenzo.
- Casanova, Julián och Gil Andrés, Carlos (2012), *Breve historia de España en el siglo XX*, Barcelona, Ariel.
- Cercas, Javier (2009), *Anatomía de un instante*, Barcelona, Mondadori [m fl upplagor].
- Gröndahl, Britta (1981), *De ideologiska motsättningarna i den spanska syndikalismen 1910–1936*, Stockholm, Federativs förlag.
- Gröndahl, Britta (1994), *Äventyrens år: minnen från tre årtionden som syndikalist*, Stockholm, Federativs förlag.

- Herranz, Albert (2006), *La Segona República a Mallorca: el temps, els fets i els protagonistes*, Palma, Miquel Font.
- Herranz, Albert (2007), *Episodis Llibertaris de Mallorca*, Palma, Can Sifre.
- Martínez, Guillem (2012), "A por nosotros. A por nuestra fragilidad" i *Rojo y Negro*, maj 2012.
- Masjuans Bracons, Eduard (2010), "El Caso Scala: La criminalización de la CNT", i Caler Delso, Juan Pablo (red.), *Cien imágenes para un centenario: CNT 1910–2010*, Madrid, Fundación de Estudios Libertarios Anselmo Lorenzo.
- Mena González, Felipe (1979), *Spanien efter Franco*, Stockholm, Liber.
- Preston, Paul (2011), *El holocausto español: odio y exterminio en la Guerra Civil y después*, Barcelona, Debate.
- SACs verksamhetsberättelser.
- Sánchez Tenedor, Jesus (2013), "La versión oficial del caso Scala no encaja con algunas pruebas", i *Diagonal* 2013-01-22.
- Torbiörnsson, Lars (1969), "Rapport från en resa på SACs uppdrag till Spanien och Frankrike 24/6–27/7 1969". Tillgänglig på:
www.sac.se/Om-SAC/Historik/Arkiv/Organisationsmaterial/Korrespondens/Spanienrapport-1969
- Torbiörnsson, Lars och Blom, Sune (1973), "Rapport från en resa på SACs uppdrag till Spanien april 1973". Tillgänglig på:
www.sac.se/Om-SAC/Historik/Arkiv/Organisationsmaterial/Korrespondens/Spanienrapport-1973

Personregister

- Almodóvar, Pedro 62
Andersson, John 11-13, 16-17
Arvidsson, Evert 16-17
Aurand, Ralf 111
Blom, Sune 50, 101, 105
Boadella, Albert 80
Cañadas Gascon, Xavier 29
Carod, Saturnino 117
Carrero Blanco, Luis 20, 82
Cercas, Javier 82
Danielsson, Sigge 109
Durruti, Buenaventura 40
Elizalde, José Maria 77
Eriksson, Ingemar 60, 87, 101, 109
Esgleas, Germinal 105
Franco, Francisco 14-15, 19-21, 39, 45-46, 52, 54, 56, 59, 61, 77, 80, 83
Gambín, Joaquín 29-30
García Oliver, Juan 13, 18, 63
Gardell, Mattias 98, 109
Gómez, Laura 40
Gómez Casas, Juan 87
González, Felipe 32
Grosjean, Dirk 106
Gröndahl, Britta 3, 17-19, 49, 51-52, 54, 586, 58, 93, 101
Holmström, Roger 97
Juan Carlos (kung av Spanien) 20, 83
Karlsson, Maria 46
Larsson, Roland 58, 116
Le Carré, John 101
Levitán, Dan 106
Martín Villa, Rodolfo 29
Montseny, Federica 56
Nilsson, Ingemar 97
Peiró, Juan 14
Peltonen, Hannele 106
Primo de Rivera, Miguel 46
Puig Antich, Salvador 26
Rüdiger, Helmut 12, 16-19, 57-58
Salazar, António de Oliveira 83
Sandler, Rickard 13
Santana, Emídio 83
Schmitz, Ralf 111
Souchy, Augustin 12, 17
Tejero, Antonio 31, 82
Suárez, Adolfo 21
Undén, Östen 15

Samtidshistoriska frågor

I skriftserien publiceras redigerade utskrifter från vittnesseminarier, aktuell forskning samt konferensrapporter om det samtidshistoriska området.

Information om serien: www.sh.se/shi.

De flesta titlarna i serien finns att hämta i fulltext, gratis, i Digitala Vetenskapliga arkivet, DiVA, <http://www.diva-portal.se>.

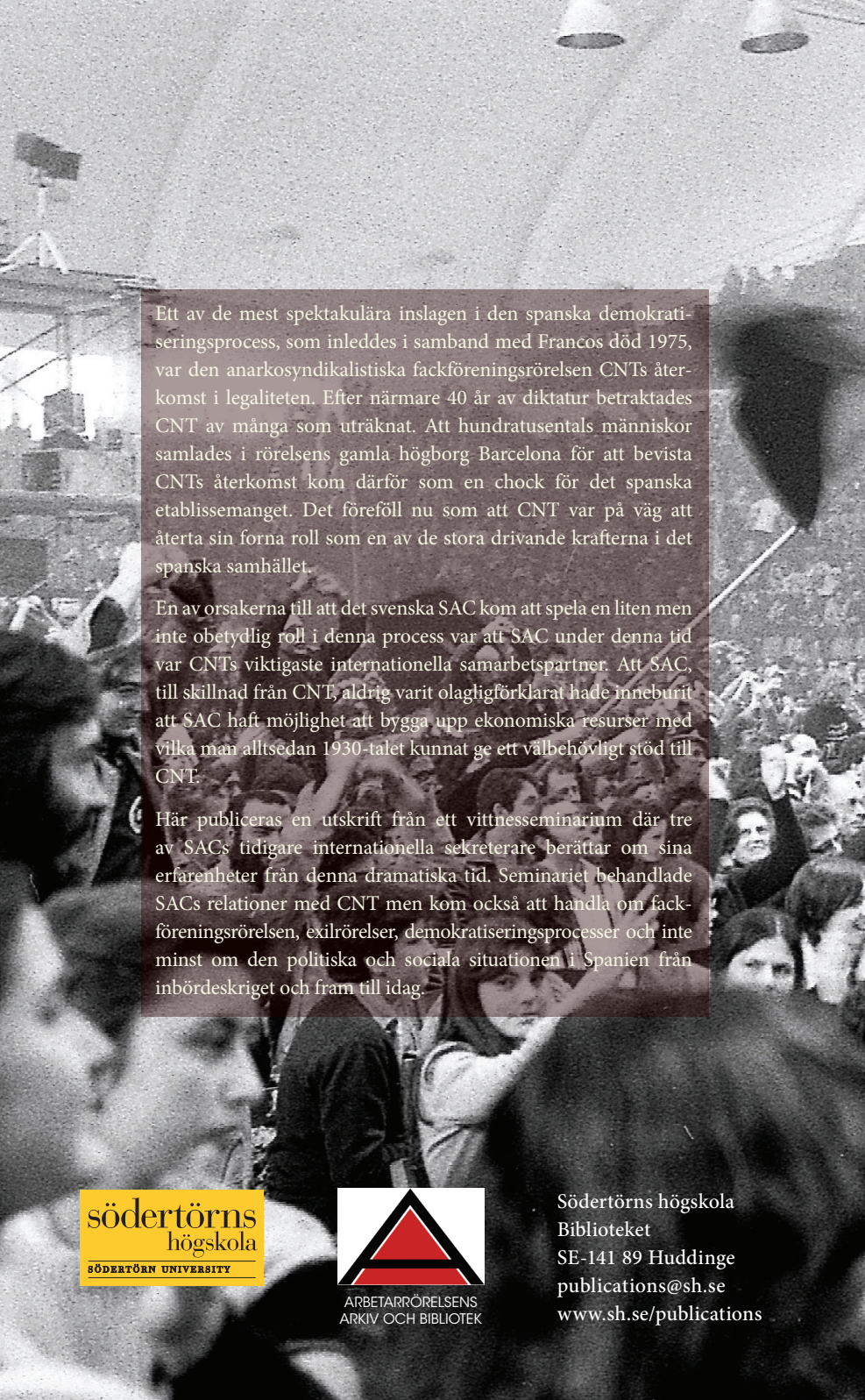
Några av titlarna i serien har utgivits i samarbete med CBEES, (Centre for Baltic and East European Studies) vid Södertörns högskola. Ansvarig för arbetet med skriftserien är dr Kristina Abiala, Kristina.Abiala@sh.se

Serien

1. *Olof Palme i sin tid*. Red. Kjell Östberg (2001).
(Finns endast elektroniskt i DiVA då den tryckta upplagan är slut.)
2. *Kvinnorörelsen och '68*. Red. Elisabeth Elgán (2001).
(Finns endast elektroniskt i DiVA då den tryckta upplagan är slut.)
3. *Riva alla murar! Vittnesseminarier om sexliberalismen och om Pockettidningen R*. Red. Lena Lennerhed (2002).
4. *Löntagarfonderna – en missad möjlighet?* Red. Lars Ekdahl (2002).
5. *Dagens Nyheter: minnesseminarium över Sven-Erik Larsson. Vittnesseminarium om DN och '68*. Red. Alf W Johansson (2003).
6. *Kvinnorna skall göra det! Den kvinnliga medborgarskolan på Fogelstad – som idé, text och historia*. Red. Ebba Witt Brattström och Lena Lennerhed (2003).
7. *Moderaterna, marknaden och makten – svensk högerpolitik under avregleringens tid, 1976–1991*. Torbjörn Nilsson (2003).
8. *Upprorets estetik*. Lena Lennerhed (2005).
9. *Revolution på svenska – ett vittnesseminarium om jämställdhetens institutionalisering, politisering och expansion 1972–1976*. Red. Anja Hirdman (2005).
10. *En högskola av ny typ? Två seminarier kring Södertörns högskolas tillkomst och utveckling*. Red. Mari Gerdin och Kjell Östberg (2006).

11. *Hur rysk är den svenska kommunismen? Fyra bidrag om kommunism, nationalism och etnicitet.* Red. Mari Gerdin och Kjell Östberg (2006).
12. *Ropen skalla – daghem åt alla! Vittnesseminarium om daghemskampen på 70-talet.* Red. Mari Gerdin och Kajsa Ohrlander (2007).
13. *Makten i kanslihuset – ett vittnesseminarium om ett Regeringskansli i förändring.* Red. Emma Isaksson och Torbjörn Nilsson (2007).
14. *Partnerskapslagen – ett vittnesseminarium om partnerskapslagens tillkomst.* Red. Emma Isaksson och Lena Lennerhed (2007).
15. *Vägar till makten – statsrådets och statssekreterarnas karriärvägar.* Anders Ivarsson Westerberg och Cajsa Niemann (2007).
16. *Sverige och Baltikums frigörelse. Två vittnesseminarier om storpolitik kring Östersjön 1991–1994.* Red. Thomas Lundén och Torbjörn Nilsson (2008).
17. *Makten och trafiken i Stadshuset. Två vittnesseminarier om Stockholms kommunalpolitik.* Red. Torbjörn Nilsson (2009).
18. *Norden runt i tvåhundra år. Jämförande studier om liberalism, konservatism och historiska myter.* Torbjörn Nilsson (2010).
19. *1989 med svenska ögon. Vittnesseminarium om Östeuropas omvandling.* Red. Torbjörn Nilsson och Thomas Lundén (2010).
20. *Statsminister Göran Persson i samtal med Erik Fichtelius (1996–2006).* Red. Werner Schmidt. DVD utgiven av SVT och Södertörns högskola (2011).
21. *Bortom rösträtten. Politik, kön och medborgarskap i Norden.* Lenita Freidenwall och Josefin Rönnbäck (2011).
22. *Borgerlig fyrklöver intog Rosenbad – regeringsskiftet 1991.* Red. Torbjörn Nilsson och Anders Ivarsson Westerberg (2011).
23. *Rivstart för Sverige – Alliansen och maktskiftet 2006.* Red. Fredrik Eriksson och Anders Ivarsson Westerberg (2012).
24. *Det började i Polen – Sverige och Solidaritet 1980–1981.* Red. Fredrik Eriksson (2013).
25. *Förnyelse eller förfall? Svenska försvaret efter kalla kriget.* Red. Fredrik Eriksson (2013).
26. *Staten och granskningssamhället.* Red. Bengt Jacobsson och Anders Ivarsson Westerberg (2013).

27. *Almedalen – Så skapades en politikens marknadsplats. Ett vittnesseminarium om Almedalsveckan som politisk arena.* Red. Kjell Östberg (2013).
28. *Anarkosyndikalismens återkomst i Spanien – SACs samarbete med CNT under övergången från diktatur till demokrati.* Red. Per Lindblom (2014).

Ett av de mest spektakulära inslagen i den spanska demokratiseringsprocess, som inleddes i samband med Francos död 1975, var den anarkosyndikalistiska fackföreningsrörelsen CNTs återkomst i legaliteten. Efter närmare 40 år av diktatur betraktades CNT av många som uträknat. Att hundratusentals människor samlades i rörelsens gamla högborg Barcelona för att bevista CNTs återkomst kom därför som en chock för det spanska etablissemang. Det föreföll nu som att CNT var på väg att återta sin forna roll som en av de stora drivande krafterna i det spanska samhället.

En av orsakerna till att det svenska SAC kom att spela en liten men inte obetydlig roll i denna process var att SAC under denna tid var CNTs viktigaste internationella samarbetspartner. Att SAC, till skillnad från CNT, aldrig varit olagligförklarat hade inneburit att SAC haft möjlighet att bygga upp ekonomiska resurser med vilka man alltsedan 1930-talet kunnat ge ett välbehövligt stöd till CNT.

Här publiceras en utskrift från ett vittnesseminarium där tre av SACs tidigare internationella sekreterare berättar om sina erfarenheter från denna dramatiska tid. Seminariet behandlade SACs relationer med CNT men kom också att handla om fackföreningsrörelsen, exilrörelser, demokratiseringsprocesser och inte minst om den politiska och sociala situationen i Spanien från inbördeskriget och fram till idag.